

6 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Junij

VSEBINA:

OB TREH PLANINSKIH JUBILEJIH Evgen Lovšin	257
NAŠE ZAŠČITENE RASTLINE Dr. A. Polenec	261
GORA V PODOBI SKOZI STOLETJE France Zupan	233
ŽIVA SKALA — MRTEV OBRAZ Lojze Zupanc	266
TRI PLANINSKE ZGODBE Miran Marussig	268
GAZI OB SKRAJNIH SEVERNIH MEJNIKIH Inž. Milan Ciglar	271
SLOVENSKI PLANINCI V ČRNI GORI Miha Potočnik ml.	276
LEDINSKA IMENA V ROBANOVEM KOTU Jože Vršnik-Roban	279
ANDREJ FLEISCHMANN, KRANJSKI FLORIST Tone Wraber	283
OD MARIBORA DO KOPRA Dr. Hans Sattsek	284
MAJ NA OBISKU Ludvik Zorzut	287
VODNIŠKI IZLET NA MENING PLANINO Danilo Škrbinek	287
DRUŠTVENE NOVICE	289
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV	293
IZ PLANINSKE LITERATURE	295
RAZGLAD PO SVETU	298
NASLOVNA STRAN:	
TRŽAŠKA KOČA NA DOLIČU	
Foto: Branibor Debelkovič	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Oreš. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Oreš, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

TRGOVSKO
PODJETJE
NA DEBELO

TEKSTIL

LJUBLJANA, CIRIL METODOVA 1

IMA NA ZALOGI

kvalitetno domače
in uvoženo blago
v specializiranih oddelkih
za svileno
in bombažno blago,
za volneno blago
in tekstilno galanterijo

Predstavnštva ima po vsej državi

Ob treh planinskih jubilejih*

Evgen Lovšin

Uvod

Doslej znani zgodovinski viri pravijo, da so na pobudo bohinjskega plavžarja Žige Zoisa in naravoslovca Baltezarja Hacqueta pred 185 leti, točno v dneh od 24. do 26. avgusta 1778. leta prvi priplezali na vrh Triglava Lovrenc Willomitzer, ranocelnik v Stari Fužini, lovec Štefan Rožič s Savice pri Bohinjskem jezeru, rudarja Matevž Kos iz Jereke in Luka Korošec s Koprivnika. Za to veliko dejanje je bil najbolj zaslužen Luka Korošec.

Leta 1872., torej pred dobrimi devetdesetimi leti, je v Bohinjski Srednji vasi ustanovil kaplan Ivan Žan prvo planinsko društvo, imenovano »Triglavski prijatelji«. Ze leto prej je bila s prispevki ljubljanskih in bohinjskih planincev postavljena na Ledinah pod samim vrhom Triglava prva planinska kočica, ki so jo domačini počastili z imenom »Triglavski tempelj«.

Sedemdeset let pa je preteklo, odkar so mladi, navdušeni planinci ustanovili v Ljubljani slovensko planinsko društvo. Slovensko zato, ker je že pred tem na našem planinskem področju delovala sekcija nemškega Alpenvereina. Ustanovni občni zbor je bil 27. februarja 1893. leta v vrtnem salonu restavracije »Malič«. Isto leto sta se rodili še

* Mnoge misli (in kar celi odstavki) v tem spisu so povzeti iz predavanja, ki ga je imel avtor 6. marca letos v veliki dvorani hotela »Union« v Ljubljani. Številne podobe so spremljale besede, zato tu zapovrstnost obravnavanih tém ne more biti ista.

dve podružnici. Kamniška je imela svoj občni zbor 19. julija v gostilni Kenda, savinjska, pozneje celjska, pa 28. avgusta v Mozirju.

Slovenski planinci so imeli za vredno vsakih deset let obnoviti spomin na rojstno leto svoje organizacije, katerikrat bolj živo, katerikrat na videz mimogrede, v kakršnih že — dobrih ali slabih časih se je pojavila obletnica ustanovitve.

Leta 1903., v časih še trdne avstro-ogrsko monarhije in hudih nacionalnih bojev, je dr. Vladimir Foerster v posebni brošuri opisal uspehe prvega društvenega desetletja.

Leta 1913., zadnje leto pred I. svetovno vojno, se dvajsetletnica samo omenja. To leto je osrednje društvo s 26 podružnicami delovalo na celotnem slovenskem območju od Gospe Svete do Prekmurja, od Ovčje vasi do Trsta. Namenili so se bili slovesno praznovati 25 letnico.

Tridesetletnico, leta 1923., so proslavili z izrednim občnim zborom, z izdajo planinskega albuma slik, s prikazom celotnega delovanja, pri čemer so morali ugotoviti in z žalostjo priznati izgubo slovenske Koroške, Goriške in Primorja.

Slovesna akademija je bila uvod v praznovanje štiridesetletnice leta 1933. Skoraj ves letnik Planinskega Vestnika je bil posvečen temu spominu. Napisali so: »Neomajni v svojem globokem in iskrenem nagnjenju do svojih gora korakajo slovenski planinci v krepko strnjenih vrstah v peto desetletje svojega organiziranega življenja.«

Peto desetletje, leta 1943., je zateklo slovensko planinstvo v »črni žalosti« in v aktivnem odporu proti okupatorju. Samo skromna beležka v Planinskem Vestniku se spominja ustanovitve društva.

V novi Jugoslaviji, ko so pisali leto 1953 je planinska organizacija slovesno proslavila svojo šestdesetletnico. Slavljenje je prišlo do vrha na II. medrepubliškem taboru planincev Jugoslavije v Vratih in v Trenti. Poleg te centralne proslave so društva prirejela razne spominske razstave, koncerte, gledališke predstave, slavnostne seje i. p. Odprli

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

so planinski dom v Logarski dolini, organizirali so alpinistične odprave v domače in tuje gore, tej obletnici so posvetili ves letnik Planinskega Vestnika s posebnim ozirom na ljubljansko, kamniško in savinjsko-celjsko podružnico kot začetnice nepretrganega organiziranega planinskega delovanja med Slovenci.

Sedaj smo pri sedmem kamnu na poti razvoja te Slovencev od nekdaj od prirode pogojene in dane dejavnosti in ravno pravi čas, da se za hip ustavimo, da — kakor pravi pesnik — premerimo nebeško stran in nato pogumno vstopimo v osmo desetletje. Pri tem se zavedamo, da je sedemdesetletnica

ustanovitev treh planinskih društev samo en jubilej, in da pri tem ne smemo pozabiti na druga dva nič manj pomembna jubileja — na prvi pristop na Triglav in na bohinjske »Triglavske prijatelje«, ki dokazujeta, da živi planinska misel med Slovenci že toliko časa kakor pri drugih alpskih narodih zahodne Evrope.

Nekaj poezije

Na vprašanje po vodilnih motivih, po umskih in čustvenih silnicah, ki vzpodbujajo in spremljajo človeka na poti v gore:

Kaj je, kar duh nam buri, kar srcé ogreje ob pogledu na Snežnike?

Morda je pravljica 'z otroških let

Morda nebeški ogenj poezije?

Model mogočni, skladno lepi, ki slikar ga vzljubi,

Preljub okras prirode, mik in čar naravoslovca,

Življenje, ki se kaže v likih tisočerih?

Morda je zemljeznost, radovednost milijonov let,

Al' volja je po znanju zemljepisnem?

Nekoga vabi v gore gospodarstvo, planšarstvo,

Spet koga trud gorjana,

Življenje, radost in veselje,

Stavbarstvo v podgorju?

Ni lovec mogel zatajiti svojih nagnjenj, ne divji lovec

svojih skritih potov ...

A nas planince, kadar gremo na potep, dejanje,

doživetje vabi ...

Morda na krajiš zlet,

Samo do Vrat,

Morda na preizkus Travnških sten,

Še više v zlato jutro Kredarice,

Morda še vrh Triglava ob zatonu sonca vso skrivnost

do dna dojet!

Tako je radodarna priroda tisočerim izpolnila različne vroče želje:

poetu in znanstveniku,

potopiscu in raziskovalcu,

gorjanu, pastirju in lovcu,

a prav posebej vsem tistim,

ki so odšli po razvedrilo, oddih in odmor,

po lepoto, doživetja in dejanja,

da bi krepili voljo in telo

in globili v prirodi veselje do življenja.

KULTURA IN PLANINSTVO

Znanstvenika Ferda Seidla čujemo pripovedovati:

»Priroda ponosno razlaga svoj sijaj v velikem slogu in z nekakim čudovitim umetniškim umevanjem ... Neizčrpna iznajdljivost oblikujoče umetnice! Rogljati, ostrorobi, v lomljenih črtah profilirani grebeni, izklesani

vsi iz enega gradiva, se vtisnejo v celotni sliki v spomin kakor mogočen akord velikanskih orgel! V ospredju so temnejše barve, ozadje je svetlo, torej je pogled v globino pravilno razvrščen...«

Včasih v soncu, nasmejana in vesela, včasih temna, mrka in viharna v vseh odtenkih barv, tiha in gromoglasna vprašuje umetnika-slikarja: Sem ti taka všeč ali morda

taka in tudi drugačna, skoraj vsak trenutek ti lahko pokažem še kaj lepšega...

Mnoge je pritegnila k sebi, mnoge navdihnila. Učiteljica je bila Janši, Pernhartu, Karingerju, Benešu in vsem novejšim slikarjem Koželju, Gvajcu, Žmitku, Hodniku, Jami, pa tudi največjim od Šubica, Groharja in Jako-piča do Pavlovca in drugih.

Valentinu Vodniku se vname v prirodi pesniška iskrica. Skoraj do dna hladne lepote ji je pogledal France Prešeren s snežnikov velikani, s podobo raja, z morda najglobljo primero: Slap drugo jutro mu grmi v ušesa... junak premišlja, kak bolj spodaj lena voda razgraja... Tak se zažene, se pozneje vstavi mladenič, Črtomir pri sebi pravi. Prevzame nas Simona Gregorčiča pesem »Zeljno, kakor ded naš v izgubljeni raj, jaz gledam na trate planinske...« Planinska roža, ločitev od nje in domotožje — ljubezen in visoka priroda se stapljati v tožbo slavčka.

Julija Kugyja kliče Trenta, kliče Soča, veliki osnovni ton tresočih se skal od padajočih voda in utrujeni stolp tam v višavah pri Planji...

Franu S. Finžgarju »o rodu tem naj struna poje, o rodu, ki srce mu bije zlato, a lice trdo kaže in robato, Srce, Triglav, in lice kakor tvoje.«

Alojz Gradnik moli »Smučarjevo jutranjo molitev«, ko ga nosi čez vse goljave, bele, biserne, bleščave nevidna perot... »On, če zaprede, mreža nas zmede, nam bo v pomoč, ko utremo si gaz.«

Ludvik Zorzut prisluškuje: »Kaj v hori Tjaninovi grom gromi in v bliskih se sečejo divje poljane? Prestréljenik strelja? V Oknu gori? Ha, spet je hudič poklical Rezjane!« Juš Kozak se sprehaja po ljubljanskem Šentpetru in okolici, potuje po ravnih prekmur-skih kolnikih in se druží ob »Belem macesnu« s planinskim silakom v hoji in ljubezni.

Janez Jalen in njegov ovčar Marko paseta Trop brez zvoncev po bohinjskih planinah. Prežihov Voranc raste pod vznožjem Uršlje gore na njeni osojni strani... in s hrepene-njem nicinskih (osojnih) ljudi hrepeni po soncu, po svetlobi, po Belih vodah, kjer se razgrinja večna lepota in pravica tega sveta...

Tudi Franceta Bevka »Hiša v Strugi« je nekje v gorah: »Cesta se trga od železniške proge in se vije med visoka pobočja, oblogo-

darjena s prepadi, skalami in krivenčastimi drevesi... V drevje je zavel topel veter, gole veje so nalahno trepetale. Vedno od juga, vedno od juga... Gosti ogromni kosmi oblakov, podobni sivim skalam, so leteli kakor jate ptičev in sedali na višino najvišjih gora. Ljudi je objemal strah. Plašno so begali domov, z grozo so gledali skozi okna v strahotno poplavo, besnenje kapelj, v rast hudournikov, v šum potoka, ki je vse preplavaljal.«

Samo še Otona Župančiča pospremimo na njegovih gorskih poteh, na mejo življenja in smrti, v bližino zadnjih gnezd in prvih zvezd... ko se tolaži v črni žalosti, saj so planine visoke kakor prej, ko se poslavlja od njih: planine in zvezde gredo z menoj, vse drugo gubi se za mano v pokoj in ko se spet opogumi: A jutri pojdem na goró, naj se oči mi napijó višin, daljin...

To so Kugyjeve besede o srebrno čistih angelskih glasovih, ki se združujejo v ubrana soglasja. Sedel je nad neizmernimi brezni, ko da plava nad zemljo, v nebeškem sijaju, na malem otočku svojega težko priborjenega vrha, in užival trenutke čiste sreče, ki se ne povrne nikdar več. Slišal je muziko nebeških vojsk in sanjal najlepše sanje svojega življenja.

Med Slovenci so vrhovi navdihnili Blaža Arniča v simfonijski glasbi, Antona Foersterja v operni (Gorenjski slavček), Aljaža, Nedveda, Foersterja, Sattnerja in druge v vokalni glasbi. Vzemite v roke samo Aljaževo pesmarico...

Podobe naših slikopiscev-fotografov vzvalove morje čustev, spominov in bistrimi misli. Mnogim uspeva z barvno tehniko izraziti nekaj svoje notranjosti, nekaj ustvarjalnega hotenja in se tako približati umetniškemu ustvarjanju.

Planinske organizacije so bistveno olajšale znanosti odkrivanje in umevanje gorske prirode. Tu so geologi, geografi in meteorologi s svojimi študijami o nastanku zemeljskih gorstev z opisi zemlje, gozda in gospodar-nostnega človeka, vremena in njegovega vpliva na rodnost i. p. Med naše znanstvenike s tega področja in planince štejemo profesorje Melika, Ilešiča, Malovrha, Planino, Gamsa, Lipolda, Seidla, Rakovca, Žurgo, Ramovža, Reyo in druge.

Že v začetku zanimanja za gorski svet je našlo naravoslovje tu zelo plodna tla. Ko

srečamo na pustih pobočjih eriko, sleč, gamsove nageljne, murko, svišč, planiko, zlato jabolko, ne moremo dovolj napojiti oči z vsem tem lišpom gizdave devojke prirode. Planinska roža, ki celi rane Zlatorogove, Zoisova zvončica, lepi čoveljček, najlepša med našimi orhidejami, in kraljeva roža blagajeva dafna so kakor briljanti na nežni ročici bogate lepote! Naj naštejemo nekoliko glasnikov cvétne lepote pri nas: Tommasini, Karel Zois, Hacquet, Scopoli, Hladnik, Freyer, Dolinar, Dežman, Kajetan, Herle, Bevk, Dolšek, Jesenko, Josin, Kocbek, Pavlin, Pevalek, Seidl, Tomažič, Pajnič, Bois de Chesne, Beck in Hayek. A na koncu — last but not least — prof. dr. Petkovšek in dr. Piskernikova, ki jima gre posebna zasluga za zaščito naše flore!

Če bi šli čez meje naše domovine, bi srečali velikane v znanosti, literaturi, slikarstvu in glasbi, ki jih je visoka priroda navdihnila k velikim delom: Tolstoja (Kozaki), Puškina (Kavkaški ujetnik), Goetheja (Potovanja v Italijo), v glasbi Novaka (V Tatrah), Straussa (Alpska simfonija) itd.

A vrnimo se spet pod očetov krov, v ustvarjanje v Julijcih in v Savinjskih Alpah; je sicer skromnejše, a je *naše*.

Kulturno plat planinstva vidimo v pomoči, ki jo planinske organizacije nudijo raznim znanstvenim in kulturnim dejavnostim po eni strani, po drugi strani pa so morali biti, morajo in bodo morali biti mnogi raziskovalci prirode in prirodnih pojavov dobri športniki — planinci in alpinisti, če so hoteli, hočejo in bodo hoteli doseči svoje znanstvene in kulturne namene.

Povezanost enega dela kulturnih in umetnostnih dejavnosti s planinstvom vidimo v skupnem »predmetu«: *prirodi*. Brez nje ne bi bilo ne enih ne drugih.

A končno in poglobitno: ves ta šport nad športi — planinstvo in alpinizem — ima še svoje posebne znanstvene in leposlovne namene: potopis, imenoslovje, terensko izrazoslovje, kartografijo, zgodovino človeka-gorjana, gospodarstvo v goratih krajih, turizem itd.

Poleg dejavnosti odkrivanja novih predelov obstaja predvsem v planinstvu človekoljubna dejavnost: gorska reševalna služba.

Druge, tu neomenjene telesnovzgojne plati alpinizma bi našli še kje, nas so posebej zanimale tiste, ki bistveno *ločijo* planinstvo od

drugih športnih zvrsti, ki jim seveda zaradi tega ne želimo vzeti niti drobec njihovih nespornih vrednot. Tudi soglašamo s člankom »O problemih telesne kulture«, signiranim s pf v Naših razgledih, 9. feb. 1963; prav bi bilo, da se poglobi v ta vprašanja tisti, ki imajo kruh in nož v rokah.

Končno nam ne sme biti vseeno, ali nas bo prihodnji rod ocenil za trden, slaven člen že skoraj dve sto let stare planinske tradicije ali za trhlo, prazno obdobje.

Opozoriti mlado in staro na darove prirode je bil namen pri zaključku zgoraj omenjenega predavanja s prelepimi diapozitivi ilustrirane

zaključne pravljice:

Bilo je v pravljичno lepem kraju. Breza in potok sta si pripovedovala o ljubezni. Pet fantičev je tod pohajkovalo, si zvedavo ogledovalo prirodo in poslušalo, kako grgra voda na plano.

Sklenili so naprositi vaškega pastirja, tistega bradača, ki je po gozdu gobe nabiral in polže lovil, naj jih pelje na goro kralja Matjaža. Glejte, so mu rekli, kako se mu pipa kadi z vrha.

Pastir jim je pripovedoval, da spi kralj Matjaž v veliki izbi sredi gore in čuva ogromne zaklade zlata in draguljev.

Ko so prišli visoko gori in niso mogli več ločiti roba od poti, so sklenili prenočiti ob ognju.

Nekje blizu je šumel slap in jim pel uspa-vanko.

Komaj se je začelo daniti, so se že prebudili in s pastirjem pohiteli više k razgledu, ravno je sonce vzšlo. Venci gora so kipeli v nebesno sinjino, po vsem meglenem morju pa se je razlila zlata svetloba.

Kar onemeli so ob tem pogledu. Le najmlajši med njimi, Vóranc po imenu, se je spomnil in začel pripovedovati:

„Meni se je sanjalo, da sem bil pri šumu, mesto vode je čez skale šelestilo samo srebro. Nabral sem si ga polne žepe...“

A ko so pogledali po njegovih žepkih, je bilo vse prazno. Smejali so se mu, prešerno veselje jih je prevzelo, sama čista radost, zdrava slast!

Ko je Vóranc še doma stikal po praznih žepkih, si je mislil: Pa bi moralo le kaj ostati... O, Vóranc, ko dorasteš, si s tem bogastvom do vrhá napolniš srce in um!

(Se nadaljuje)

Naše zaščitene rastline

Ob razstavi: Naše zaščitene rastline

Dr. A. Polenec

Rastlinska odeja, ki pokriva našo zemljo, je tako bogata in lepa. Kot čudovit mozaik je, ki se kaže vselej, v vsakem trenutku, v vsakem letnem času v drugačnih barvah, v drugačni obliki in lepoti. In če je ta odeja kje lepa, je lepa prav v gorah. Življenjski pogoji, ki vladajo v gorskem svetu, v njegovem skalomlju, so nam ustvarili nemalo čudovitega cvetja, kakršnega doline nimajo. Lepa so cvetoča polja in travniki, toda korak nam zastane pred cvetočim slečem, velikimi sviščevimi cvetovi, triglavsko rožo, šopom planik, ko se vzpenjamo v višine.

Da bi vzbudili v našem človeku še večje spoštovanje do naših najlepših, najdragocenejših cvetnic, do tistih, ki jih ogroža današnji čas, je Prirodoslovni muzej pripravil razstavo: Naše zaščitene rastline. Čim bolj bomo poznali rastline, ki jim grozi takorekoč smrt na našem ozemlju, s tem večjim spoštovanjem bomo hodili mimo njih in jih varovali.

Ako pregledujemo vrste cvetnic, ki so zaščitene, moremo ugotoviti, da jih raste večina prav po našem planinskem svetu. Ko skušamo danes čim širše odpreti ta čudoviti gorski svet našemu človeku, so prav ti živi gorski dragulji v vedno večji nevarnosti. Prav zato smo posvetili tem cvetnicam tudi pri naši razstavi največjo pozornost:

Med najlepši okras skal in pečevja sodi *avrikelj* ali *lepi jeglič* (*Primula auricula*). Iz mesnatih, na rahlo moknatih listov poganja močno steblo s celim šopom lepo dišečih rumenih cvetov, ki privabljajo predvsem metulje. Ne smemo se čuditi, če najdemo avrikelje na tako nedostopnih strmih pečinah. Lepi jeglič ima namreč izredno drobna le 0,00026 g

težka semena. Kot prah so ta semena, ki jih veter z lahkoto raznese daleč naokrog.

Prelep pomladanski okras gorskih trat je *velecvetni svišč encijan* (*Gentiana clusii*), kot mu pravijo. Njegovi veliki modri cvetovi privabljajo predvsem čmrlje, ki po petero rumenzelenkastih medoznakih najdejo pot do medicinine, ležeče na dnu globokih svetov. Podobno kot pri našem pomladanskem svišču ali zaspančku so tudi pri njegovem velikem gorskem sorodniku cvetovi odprti le ob lepem in toplem vremenu.

Tedaj ko po gorskih tratah cvete velecvetni svišč in ko so avriklji zaprli svoje cvetove, cvete tudi *Wulfenov jeglič* (*Primula wulfeniana*), poleg avriklja eden naših najlepših gorskih jegličev. Rumena barva je z jegličiči, trobenticami tako tesno povezana, da se nam zdi vijoličasta barva Wulfenovega jegliča kar nenavadna. Največkrat bomo naleteli na te lepe jegličiče v Karavankah in Kamniških planinah, redkeje v Julijskih Alpah.

S skal nas pozdravlja še nekaj čudovitih cvetov: planike, triglavske rože, neboglasnice, cojzove vijolice. Med vsemi gorskimi cvetnicami je poleg encijana, avriklja, rododendrona, *planika* (*Leontopodium alpinum*) najbolj znana in mogoče tudi najbolj mikavna. Koliko žrtev je že omahnilo v prepade zaradi planike! Ko ima pa tako lepe »cvetove«, bi kdo rekel. Ne, zaradi pravih planikinih se še nihče ni izpostavljal smrtni nevarnosti! Planika namreč spada v isto skupino rastlin cvetnic kot regrat ali marjetica, samo da planika nima le enega koška, temveč po šest osem ali še več, v vsakem pa okoli 100 cvetov. Ena sama večja planika nima torej le enega, temveč vsaj 500 cvetov, toda ti so tako majhni in drobni, da jih niti ne opazimo. Tem majhnim cvetovom in koškom so se pridružili veliki, z gostimi dlačicami pokriti listi. In ti skoraj beli, takorekoč navadni listi tvorijo navidezen cvet. Vsa rastlina je pokrita z gostimi dlačicami, ki preprečujejo, da bi zgubila preveč vode. Viharji bi to prelepo gorsko cvetico že davno izsušili, če je ne bi ščitil tak gost bel kožušček. Ta njena belina je res nekaj posebnega, skoraj izjema med ostalim gorskim cvetjem. Če bi se zanimali za planikino preteklost, bi videli, da je ta roža otrok azijskih step. V stepskih predelih Sibirije, Kitajske, v Tibetu, Himalaji, Turkestanu raste še 36 različnih planik. V stepah se je planika prilagodila na žgoče sonce, na viharje, med ledeno dobo pa se je preselila iz

daljnih sibirskih step tudi na naše gore, na pečine, kjer tudi neusmiljeno žge sonce in pihajo vetrovi. Prav ob najvišjih vrhovih bi našli med razpokami blazinice s prelepimi modrimi cvetovi, ki so močno podobni spominčicam. To so cvetovi *triglavske neboglasnice* (*Eritrichium nanum*), ki ne krasi samo alpskih vrhov, ampak bi jo našli na vrhovih Kavkaza, Altaja pa tudi v obtečajnih predelih.

Res, kot velike kaplje krvi so rdeči cvetovi *triglavske rože* (*Potentilla nitida*) na srebrnkastih blazinicah. Zlatorog, tako pravi pravljica, je bil smrtno zadet, toda iz njegove krvi so pognale čudovite triglavske rože; kakor hitro jih je pojedel, je bil Zlatorog zdrav. Ves jezen je pahnil trentarskega lovca v prepad, preoral s svojimi rogovi dolino triglavskih jezer, potem pa izginil za vselej... Triglavske rože pa so ostale in so še danes kot velike kaplje krvi na srebrnkastih blazinicah.

Samo na skalah naših Alp pa cvete svojska *Zoisova zvončica* (*Campanula Zoysii*). Druge zvončice, ki jih ni malo, imajo kot majhne zvončke oblikovane cvetove, Zoisova pa ima na koncu povsem stisnjene cvetne vence. Kako vesel je človek tega sinjemodrega cvetja, ki poganja skoraj iz golih skal, veseli te svežine, ki ji še tako žgoče sonce ne pride do živega.

Na meliščih žive povsem svojevrstne rastline. S svojimi globoko segajočimi koreninami pridejo do potrebne vlage, obenem pa z njimi zadržujejo polzeče kamenje. Med te rastline sodijo tudi *planinski maki*: oba rumenocvetča *Kernerjev* (*Papaver Kernerii*) in rumeni ter beli *julijski mak* (*Papaver julicum*). Vsi so nižji kot naš rdeče cvetoči mak, tudi listi so bolj razrezani, toda ko so cvetovi še v navzdol upognjenih popkih, bi takoj spoznali, da imamo opravka z makom.

Kdor je le pristopil v gorski svet in ga je vzljubil, je naletel na zelenih alpskih tratah tudi na *črno murko* (*Nigritella nigra*), čudovito dišečo kukavico. Pri drugih naših kukavicah so cvetovi in tudi klasasta socvetja večja, pri murki pa so drobni cvetovi stisnjeni v majhno stožčasto socvetje: *Rdeča murka* (*Nigritella rubra*) ima pa svetlordeče socvetje in bi jo našli v Julijskih Alpah in na Snežniku.

Na alpskih tratah v osrednjih Karavankah, na Stolu cvete naša gorska mačeha — *Zoisova vijolica* (*Viola zoysii*). Prelepi živoru-

meni veliki cvetovi odlikujejo to žlahtno cvetico, ki bi jo našli na našem dinarskem gorstvu: Karavanke so njena skrajna severna meja.

V območju ruševja cvete *sleč*, *rododendron*, ena najlepših planinskih rož. Ko ti grmiči cveto, so cela pobočja med ruševjem ena sama prelepa rdeča preproga. Na apnenastih je doma dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*), na kremenastih, na Pohorju, Osrednjih Alpah; toda tudi v Apneniških Alpah, če je dovolj kisle zemlje, pa cvete rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*): rjasti zato, ker so njegovi listi na spodnji strani tako na gosto pokriti z rjavimi žlezastimi luskeci, da so kot rjasti. Oba sleča, rjasti in dlakavi, sta prišla k nam iz Srednje Azije. Na pobočjih Himalaje in kitajskih gorah uspeva danes nad 600 različnih vrst sleča. Celi gozdovi belo, rumeno, rdeče, vijoličasto cvetečih slečev pokrivajo pobočja mogočnih gorskih velikanov.

V višinah, ki odgovarjajo ruševju, uspeva tudi naš največji, najmogočnejši svišč rumeno cvetoči svišč — *košutnik* (*Gentiana lutea*). V zemlji ima izredno močno, tudi kot človeška roka debelo koreniko, ki sega s korenino vred tudi meter globoko.

Čudovit je pogled na goliška pobočja tedaj, ko vzcveto *narcise* (*Narcissus stellaris*): In da bi to krasoto uživali vsi, ki se bodo kadarkoli v prihodnje v majskih dneh vzpenjali na našo Golico, je v seznamu z zakonom zaščiteneh rastlin tudi *ozkolistni* ali *gorski narcis*. Sicer pa ta dišeča rastlina ni omejena samo na goliška pobočja, cvete tudi ob Muri, na Kočevskem in na kraških goličavah.

Naša najlepša cvetlica pa je *lepi čoveljca*, (*Cypripedium calceolus* K.), »plemenit okras gorskih gozdov in rušja«, kot pravi T. Wraber v vodniku »Naše zaščitene rastline«. Eden izmed cvetnih listov ima pri tej kukavici obliko majhnega živorumenega čoveljca, drugi cvetni listi pa so škrlatnordeči. Kot je sam čoveljca prelep, tako in še lepše je njegovo sorodstvo iz tropskih pragozdov, kjer kot tako imenovani epifiti krase veje pragozdnega drevja.

Cvetovi lepega čoveljca privabljajo prav posebne goste, ki so se navadili prav na ta cvet. To so drobne centimeter velike posamič živeče čebelice. Ko priletijo na cvet, kar hitro zdrknejo v čoveljček, toda ven ne morejo, vsaj tam ne, kjer so padle vanj. Ko iščejo

izhod, se usmerijo proti »peti« čoveljca, tam sta namreč dve prosojni mesti in v peto moli tudi brazda s prašnikoma. Pri plazenju na prostost se »ujetnice« nujno podrgnejo s hrbtom ob brazdo, obenem pa se jih prime tudi lepljivi cvetni prah. Čeprav čebelica ni tako lahko prišla iz lepe pasti, si vendar kaj hitro spet poišče nov cvet. Ko bo ponovno lezla iz drugega čoveljca, se bo podrgnila ob brazdo in tako povsem nevede rastlino oprasila.

Omenimo naj še dve predstavnici istega rodu *bunik* iz družine razhudnikov, kamor sodi cela vrsta strupenih rastlin: norica, kristavec, pasje zelišče, grenoslada, tobak. Ena je *kranjska druga* pa *Hladnikova bunika*, (*Scopolia carniolica* in *S. hladnikiana*). Svojski zvončasti zunaj rdečerjavi oz. rumeni cvetovi so značilni za te cvetnice, ki rastejo po senčnih gorskih, zlasti bukovih gozdovih.

Pravkar omenjene zaščitene cvetice smo videli na razstavi take, kot so, in v takem okolju, kot jih srečujemo v naravi: Na skalah, tratah, gruču v gozdu.

Omenjene umetne cvetice pa so dopolnjevale herbarijske in pa čudoviti *Trpinovi* akvareli, ki nam jih je posodilo Planinsko društvo Ljubljana-matica.

Ob 70. obletnici Slovenskega planinskega društva je bila tudi ta razstava skromen doprinos Prirodoslovnega muzeja k temu tako pomembnemu jubileju!

Ob članku dr. A. Polenca pripominjamo, da sta »Razstavo zaščitene rastline« pospremili še dve pomembni publikaciji Prirodoslovnega muzeja in sicer ing. Cirila Jegliča »Alpski vrt Juliana« in Toneta Wraberja »Naše zaščitene rastline«. O obeh bomo še poročali.

Opomba uredništva.

Ljubitelje planinskega čtiva opozarjamo na dve knjigi: *Evgen Lovšin, Gorski vodniki v Julijskih Alpah*, in *Marjan Lipovšek: Steze, skale in smučišča*.

Gora v podobi skozi stoletja

France Zupan

Gora v likovni umetnosti predstavlja svoje vrste problem. Če gledamo s stališča našega časa, potem moramo takoj priznati, da alpinistika 20. stoletja ni rodila svojega umetnika-slikarja. Kar preveč res je, da je zlata doba alpskega slikarstva že davno minila — celo že pred ustanovitvijo raznih Alpenvereinov, Alpine clubov in planinskih društev v drugi polovici prejšnjega stoletja. Likovnika moderne alpinistike sta fotograf in filmski snemalec, ta dva sta dokumentirala sodobno doživljanje gora, ne pa slikar.

V preteklosti so gore že od nekdaj privlačile umetnike. Njihove podobe so se pojavljale že zdavnaj prej, preden so jih »odkrili« v 18. stol., seveda ne samostojno. Sprva iz popolnoma praktičnih potreb, kot tiste na cestnih kartah stare antike, kasneje pa pretežno kot pokrajinsko ozadje na nabožnih podobah in portretih.

Da bi našli izvor za »predalpinistične« podobe gora, boljše rečeno simbole za gorske vrhove v srednjem veku, moramo poseči v antiko. Iz nje smo dobili v evropsko srednjeveško slikarstvo preko rokopisov in miniaturni tisti skalni čok fantastične oblike, ki je lahko pomenil goro Sinaj ali goro na sploh, kadar je bila potrebna na kakšni srednjeveški freski.

Tak način slikanja skal so poznali srednjeveški srbski in makedonski pa tudi italijanski mojstri in slikarji. Najdemo ga v izraziti, severnjaško fantastični obliki pri nizozemskih slikarjih v 15. stol., skratka, če je moral tedanji slikar v ilustraciji kakšne svetopi-semske zgodbe naslikati v ozadju goro, je posegel po splošno razširjeni predlogi, simbolu, ki ga je prikrojil in oblikoval v skladu s svojimi hotenji in sposobnostmi bolj ali

Anton Karinger, *Razor in Planja od juga*

Narodna galerija Ljubljana

manj fantastično, z večjo ali manjšo mero domišljije in lastnega opazovanja narave. Mojstri, ki so slikali freske v 15. stol. po Kranjskem in Koroškem, so za goro prav tako uporabljali simbol, le da ima ta gora na alpskem območju drugačen značaj kot gora na makedonskih ali srbskih srednjeveških freskah. Celo smreke srečamo na Gorenjskem na pravljinih gorah in skalah, ki se dvigujejo nad sprevodom treh kraljev; znamenje, da je mojster, pa naj je bil v celoti še popolnoma v okviru srednjeveškega idealizma, le imel odprte oči za posamezne posebnosti iz najbližje okolice.

Kot pravi Kenneth Clark v svoji razpravi »Landscape in the art« (1949), so postali umetniki v petnajstem stoletju na splošno bolj radovedni, kakšne so videti stvari okoli njih v resnici, in se niso zadovoljevali samo s tem, da so prerisovali in uporabljali izročene predloge. Znamenit med njimi je Konrad Witz, ki je leta 1444 naslikal pogled na Montblanško skupino preko Ženevskega jezera. Pogled seveda ni samostojna pokrajinska slika, ampak predstavlja le ozadje »Cu-

dežnemu ribolovu«; je pa za ta čas nekaj izrednega, saj je to prvi nedvomni primer, da je slikar topografsko verno prenesel gorsko pokrajino na platno.

Poleg Witz, ki je tako slavno naslikal montblanško gorsko skupino, je bil eden takih radovednežev 15. stol. tudi Dürer, ki je v svojih mladostnih akvarelih navdušeno zabeležil vsako, še tako nezatno podrobnost. Tej hvalevredni radovednosti se moramo zahvaliti za nekaj lepih gorskih motivov, ki zaslužijo vse priznanje, tembolj, če pomislimo, kakšen žalosten sloves so Alpe uživale po tradiciji še iz antičnih časov sem. Ne povsem po krivici so jih zmerjali za »odurne in grde«. Človeka je bilo predvsem strah pred gozdovi in njihovimi nevarnimi prebivalci, v gorah pa se ga je lotevala kar panika. Le redki duhovi so se razlikovali od svojih sodobnikov tako kot pesnik Petrarca, ki se je v 14. stol. povzpел na goro iz veselja nad vzponom in še zato, da se je lahko razgledoval z vrha.

Še preden pa se je spremenil splošni odnos do gora, je slikal »manirist« P. Brueghel v

Anton Karinger (1829–1870), *Mojstrana*

16. stol. napol domišljajske vrhove nad svojimi slavnimi pejzaži. Gotovo ga je vzpodbudilo popotovanje preko Alp v Italijo, toda njegove gore niso nikoli kopija tega, kar je tam videl. Ti fantastični vrhovi, zaviti v oblake, so svobodno sestavljeni iz različnih elementov, ki jih je videl na svojem popotovanju. Iz njih in pa iz tradicionalnih predstav za goro je znal Brueghel ustvariti prav to, kar nas tako privlači v gorskem svetu: gorski prostor, globino in vrtoglavo višino, mogočno maso in težo gore, ki nas navidezno pritiska k tlom, a nam obenem daje tisto varno, trdno občutje, ki ga občutimo pod gorami. Brueghel je to moral vedeti kot velik umetnik in zato je postavil v svoje čudovite pejzaže gore: zdaj mračne in temne v jesenskih viharjih in prvem snegu, zdaj bleščeče bele sredi sončnega zimskega dne, da se svetijo kot kristali — čeprav si ne moremo čisto natančno razložiti, kako so prišle tja, na sredo ravnine...

Eno najlepših podob gorskega sveta je Brueghel, sin severnih ravnin, naslikal na »Pavlovem spreobrnjenju«. To se dogaja na str-

mem gorskem prelazu, preko katerega se vije kača utrujenih vojakov. Temna soteska med skalnatimi vrhovi, mrka drevesa, megle in v stene vsekane vrtoglave stezice so pravzaprav glavni junaki podobe. Prav potruditi se moramo, da najdemo Pavla, ki je padel s konja. Svetopisemski prizor je samo pretveza, da je umetnik lahko slikal zanj zanimivi alpski svet. Človek v njem je popotnik, ki mu je gora samo ovira na njegovi poti, nekaj, kar je treba prehoditi in preplezati iz nujnih razlogov, ki pa nimajo nobene zveze z nedeljskim športom.

Sedemnajsto stoletje, vzeto na splošno, pomeni nadaljevanje v topografskem spoznavanju gorskih oblik, čeprav se mešajo s fantazijo. Našega Valvazorja zanimajo »snežniki«, čeprav o njih nima jasne podobe. Pa ne samo Valvazor, tudi ostali slikarji tega časa pri nas, iz različnih družbenih in izobraženskih plasti, že vidijo gore. Tako so Jamški iz Škofje Loke okoli 1680 že presenetljivo verno naslikali na votivni podobi skupino Storžiča, Kočne in Grintovca. To bo menda prva umetniška podoba gora v našem

gradivu, prav tako kot veriga gora na zapadu Škofje Loke na drugi votivni podobi iz iste delavnice: pomeni, da so gore tu in da jih umetnik vidi in opaža, celo da jih zna razmeroma dovolj verno predstaviti na podobi.

V osemnajstem stoletju slišimo tisti klic: »Nazaj k naravi«, ki seveda pomeni tudi drugačen odnos do gorskega sveta: opazili pa bomo lahko, da se je slikar, pa tudi gledalec le s težavo izmotal iz vajenega baročnega gledanja na naravo. Le težko se je bilo rešiti vse mašinerije kulis in baročne izrazne govorice, vseh že vpeljanih oblik za skale, drevesa, načinov slikanja, ki so bili splošna last. Baročne oblike so bile zasidrane v zavesti umetnika in gledalca in tako splošno razširjene, da so nazadnje že zapirale pot do novega odnosa do narave in novega občutja za stvarnost, kakor ga je prinašalo 19. stol. Razvojna pot od simbola, preko fantastične Brueghlove gore do baročne kulise je dolga, krajša pa je pot od nje do sledeče bolj stvarne pa tudi intimnejše in razpoloženske gorske podobe, kakor se pojavlja v 19. stol. Razkroj tradicionalnih oblik v naši sodobni umetnosti pa doživljamo sami.

Seveda je likovna upodobitev gorskega sveta zelo zgovoren primer, kako se je skozi stoletja skozi prizmo umetnikove osebnosti spreminjal odnos »človek — gora«. Gora kot objekt upodablja juče umetnosti pomaga osvetliti to razmerje, ki se neprestano spreminja. V dobi prosvetljevanja in kasneje romantike je bilo gotovo drugačno kot danes, v času tehnizacije in komercializacije gora, ko jih polagoma spreminjamo v nekaj orjaški Prater z žižnicami in gondolami namesto »voženj strahov«, s prodajalci spominčkov in vstopnic, ki postajajo pri stvari bistveni. Pojem gore se je v zavesti zapadno evropskega človeka spreminjal; od sovražne divjine in prebivališča bogov do romantične posebitve gore. Alpinisti smo kasneje napravili iz njih športno torišče, »playground«, in danes se pred našimi očmi spreminjajo v rekreacijsko — zabavni park, za mase industrijskih, na mesto in stroj vezanih potrošnikov. Vsekakor zanimiv razvoj in treba bi bilo ugotoviti, kako se je kazal v likovni umetnosti, v podobi gore skozi stoletja.

Živa skala — mrtev obraz

Lojze Zupanc

Sredi maja, če ne že prej, je vsako leto odprta in pred snežnimi zameti varna tudi pot na čudežno lepi Vršič. In tako je predlanski mesec maj tudi mene zvabil, da sem v Škofji Loki sedel na gorenjca ter se odpeljal do Kranjske gore, od koder sem se mimo planinskega hotela Erika napotil peš po avtomobilski cesti proti Vršiču.

Kaj me je gnalo na Vršič? Leto prej mi je prijatelj, ki je navdušen in izkušen gornik, poslal z Vršiča pozdrave na razglednici, ki je prikazovala strmo severno steno Prisojnika, na kateri se je jasno odražal ženski obraz, zajeden v živo skalo. Čudovita igra narave! V dr. Brilejevem »Priročniku za planince«, ki ga je leta 1950 izdala PZS, sem iskal podatkov o mrtvem obrazu v živi skali Prisojnika, a nobene zaželene razlage nisem zasledil v njem. Dr. Brilej piše v uvodni besedi cit. priročnika takole: »Pri opisih tur smo morali, žal, izpustiti vse pripombe in uvode poljudnoznanstvenega značaja, tako o geografskih in naravoslovnih, zgodovinskih in umetnostnozgodovinskih, *etnografskih* in folklornih znamenitostih, pojavih in spomenikih posameznih gorskih pokrajin. Opazovanje in proučevanje gorske pokrajine in njenih prebivalcev v vseh omenjenih pogledih bogati in pestri hojo po gorah, poglablja znanje in spoznanje ter prinaša popotniku nesluteno zadoščenje in užitek.« —

Mrtvi obraz v živi skali me je vznemirjal vse leto, dokler se nisem sam napotil k samemu izviru iskat motiva za etiološko ozadje ljudske pripovedi, ki verjetno živi v zavesti tamkajšnjih domačinov, kot sem pravilno domneval.

Po dveh urah zložne hoje sem dospel do Mihovega doma, ki nosi ime po planincu in par-

tizanu Mihu Arihu. Privoščil sem si kratek počitek in pokramljal s prijazno oskrbnico, ki pa mi o kamnitem obrazu v steni Prisojnika ni znala nič povedati.

Torej dalje! Pot drži navkreber po serpentinah. Po dobri uri dokaj naporne hoje sem se ustavil v Erjavčevi koči, ki stoji na višini 1515 m v sedlu med Mojstrovko (2332 m) in Prisojnikom (2547 m).

»Ali mi lahko poveste, kaj pripovedujejo gorniki ali pastirji o mrtvem obrazu v steni Prisojnika?« sem vpraševal v koči, a nihče ni znal potešiti moje radovednosti.

Iz Tičarjevega doma na Vršiču, ki stoji na višini 1650 m na južni strani sedla Vršič pod Prisojnikom, sem končno le zagledal mrtvi dekliški obraz v živi skali.

»Živa skala — mrtev obraz...« sem si dejal.

»Le kje živi pravljica o tej čudežni igri narave?«

»Kako pravite temu obrazu v skali?« sem vprašal oskrbnico.

»Ajdovska deklica.«

Ta odgovor! Kako vesel sem ga bil! O ajdovski deklici je vendar toliko motivov za ljudske pripovedke v našem alpskem svetu. Ni vrag, da bi tudi o prisojniški ajdovski deklici ne našel motiva!

»Ali veste, kaj pripovedujejo ljudje o tem obrazu? Kako je nastal? Kdaj? Kako? Zakaj?«

Oskrbnica se je veselo zasmejala mojim vprašanjem. Najbrž si je mislila, da sem kakšen prismuk, ker me je med smehom, da so ji kar solze silile v oči, zavrnila: »Nič ne vem. Ajdovska deklica pravimo tej prikazni. No, saj sami vidite, ne? Velika je, pa ima takšno ime. A kako je ta obraz nastal, vedi sam zlodej.«

Podobno se mi je godilo malo pozneje v Poštarski koči, ki je streljaj nad Tičarjevim domom. Tamkaj se mi ni smejala samo oskrbnica, ampak tudi njen mož in vse ostalo strežno osebje. Stara dekla, ki je pomagala v kuhinji, pa je končno le nekako doumela, kaj bi rad, zato me je napolnila k staremu kavarju, ki je na oddaljenem travnatem pobočju pasel krave.

»Njega vprašajte!« je rekla. »Star je ko zemlja. Mogoče vam bo pa on lahko povedal.«

Spustil sem se čez prodišča proti travnatemu pobočju, kjer se je leno pasla raztresena čreda govedi. Nobene žive duše nisem opazil v bližini, razen jalovih telic, ki so radovedno buljile vame. Zdaj pa zdaj se mi je radovedno

živinče približalo, ko da se jezi name, ki sem motil planinski mir s klicanjem pastirja.

»Holaliiiii!« se mi je po dolgem času le odzval jasen glas starega pastirja. Čepel je pod previsno skalo sredi ozke debri ter žulil prazno čedro. Z dolgimi skoki sem se mu približal. Zagledal sem zagoreli, razbrazdani obraz s sivimi očmi, ki so nezaupljivo strmele vame.

»Pasete?«

»Mhm.«

»Pa prazno čedro vlečete? Bi tobaka?«

»Bi,« je odsekal. Oči so se mu zasvetile in brez zoba usta mu je razpotegnil smehljaj.

Mnogoletne izkušnje, ki sem jih imel z ljudskimi pravljicarji, ko sem paberkoval za motivi ljudskih pravljič in pripovedk še po Beli krajini in v Gornji Savinjski dolini, so me izmodrile, da na bero nisem nikoli šel brez tobaka in žganja. Dal sem mu zavojček tobaka za pipo in mu ponudil stekleničko z žganico. Krepko je potegnil in jo izpraznil do dna. Ko je tlačil tobak v čedro, je vprašal: »Hja, kdo pa ste vi?«

Rekel sem mu, kaj so mi povedali zgoraj v koči in kaj želim od njega.

»O, saj storjo o ajdovski deklici pa vem,« je pokimal. »Pokojni oče so mi jo povedali, ko sem bil še otrok.«

Medtem sem že tudi izvlekel iz njega, kako mu je ime.

»Povejte mi to storjo, Anže!« sem zaprosil. Nekaj časa se je obotavljal, pljuval in hrkal ter se jezil na čedro, ki ni dobro vlekla. Vstal je in segnal telico, ki se je znašla na melišču, nazaj k čredi, na skrivaj pogledoval izpod širokega klobuka na okameneli obraz ajdovske deklice, ki je skrivnostno ko sfiga zrla s strme stene Prisojnika v globoko, tiho deber, in očitvidno razmišljal, kaj bo povedal. »Boste, Anže?« sem nestrpno silil vanj.

»No, ja, ampak malo sem že pozabil, hja.«

»Nič niste pozabili! Kar spomnite se, kaj vam je oče pripovedoval.«

»Hja, kje je že to!«

Kakor je bil preprost, uganil je, da komaj čakam, kaj bo povedal. Postrani je mežikal vame z majhnimi, sivimi očmi in mi nagajivo dejal: »Tiste papirje in svinčnik pa kar spravite nazaj v torbo! Pisali že ne boste, naka!«

Zakaj je bil tako nezaupljiv, še zdaj ne vem. A ko sem zvezek in svinčnik potisnil v torbo, mi je povedal »storjo«, ki jo v literarni preobleki posredujem gornikom in popotnikom za lepše in mikavnejše srečanje z Vršičem:

V pečinah strmega Prisojnika nad Vršičem je živelaj ajdovska deklica, ki je tovarnikom kazala pot v dolino Trente. Kadar je bila ta pot zasnežena in v zametih, so tovarniki, ki jim je trda predla, tako dolgo klicali ajdovsko deklico, da se jih je nazadnje le usmilila. Zapustila je svoje skrivališče na Prisojniku in pohitela v dolino ter kazala tovarnikom pravo pot. Hodila je pred njimi, gazila skozi zamete ter jim utirala pot, dokler niso srečno prišli v Trento.

Hvaležni tovarniki pa so ajdovsko deklico vselej obdarovali, kadar jim je pomagala v sili in nesreči: pod Prisojnikom so ji pustili toliko živeža, da je imela hrane vselej na pretek.

Ajdovska deklica s Prisojnika pa je bila tudi sojenica. Sredi noči je obiskovala novorojence in jim prerokovala srečo.

Takrat je v pastirski koči na Vršiču revna planšarica povila otroka. Sinčka je položila na slamo, nato pa odšla pred kočo in zaklicala proti Prisojniku:

»Hoj, sojenica, ajdovska deklica, pridi k mojemu sinčku in prerokuj mu srečo!«

Tako je klicala večer za večerom, dokler je ni priklicala v kočo. Sredi viharne noči, ko je sojenica mislila, da planšarica spi, se je sklonila nad spečega otroka in spregovorila:

»Zrastel boš v pogumnega lovca, kakršnega še ni bilo v kraljestvu Prisojnika! Kar se ni posrečilo še nobenemu lovcu, to se bo tebi. V prisojniških pečinah in na previsnih skalnatih policah boš zalezoval belega gamsa z zlatim rogovjem. Ko boš gamsa ustrelil, boš z zlatim rogovjem zabogatel, da svoj živi dan ne boš preštel denarja.«

Tako pa bi ne smela prerokovati! Ko so to zvedele druge ajdovske deklice, ki so živele na planini okrog Vršiča in Prisojnika, so jo preklele, da je okamenela, preden se je povrnila v svojo zijalko v rebreh Prisojnika, planšarici pa je sinček umrl, preden je odrastel v lovca.

In tako še dandanašnji vidite sredi strmine visokega Prisojnika okamenelo ajdovsko deklico, ki žalostno zre v dolino.

Zlatorogemu gamsu je zaželela smrt. Izdala je skrivnost, ki bi je ne smela — zato je okamenela.

Tri planinske zgodbe

Miran Marussig

PRVA

»MUCKA,« je dejal Janez prijateljici, ko sta sedela na vrhu Planjave, »vidiš, kako je svet velik in koliko mirnih kotičkov je v gorah. Kaj takega ne najdeš v dolini. Parki so polni in ljudje so kakor mravlje. Za vsakim grmom jih je dovolj, skoraj v vsakem jarku. V hotelih zahtevajo poročni list in kaj vem kaj še. Planinska legitimacija pa je ko potni list združenih narodov. Vrata planin so odprta, vrata koč tudi in vrata sob — prav tako.«

»Mhm,« je rekla Mucka, stisnila brado ob kolena in podrgnila ramo ob Janeza.

»Ampak jaz, da me boš prav razumela, hodim v gore predvsem zaradi gor. Narava je moj konjiček, narava povzdiguje človeka.«

»Mhm,« je rekla Mucka, »povzdiguje, seveda, poglej, kako sva visoko.«

»Nisem mislil to,« je rekel nejevoljno Janez, »sicer pa to ni važno. Važno je, da sva sedaj tu!«

JOŽA, Janezova žena je prav tedaj v spremstvu »zverine« (kakor je oče krstil sina), korakala proti Bistrici. Fant je bil razposajen, pa se mama ni menila za njegove muhe, ker je bila zatopljena v dolg samogovor.

»Tako, gospod Janez je estet. On mora v hribe, zaradi regeneracije, kot pravi temu. Jaz, presneto, pa ko da ne vem, da sta zrak in mir potrebna človeku kakor kruh. Podobna sem mikrofONU, v katerega ves dan zijajo. Mama večerjo, mama lulat, mama, mama. Oprat, pospraviti, zlikati. Mm — kako bi treščila kastrole v strop, potem pa naj se Janez regenerira v menzah. Ampak kaj! Nisem pravična, nisem. Prav je, da gre ven, naj gre v hribe. To je bolje od kvartanja. Navsezadnje je človek. Ne samo to — moški! Moški pa so svet zase. Brutalni egoisti, da celo —

celo ženskarji. Ampak Janez ni tak. Gotovo tudi zato, ker gre tolikokrat ven in pride utrujen in vesel, da je izlil odvečno energijo v pametno delo. In če prinese domov šop borovca je košček hribov v stanovanju. Eh, kako so gore lepe. Človek postane lahak, breztelesen. Janez ima prav, narava plemeniti človeka.« Sin je tedaj v zaletu sunil kamen in za pest velika gmota je udarila Jožo v golenico.

»Mule!« je zavpila Joža in v hipu izgubila občutek breztelesnosti.

JANEZ je Mucki razkazoval svet. Logarska je bila v dnu in Mrzla gora nad njo, okrog pa nepregledna vrsta hribov. Še oblaki na jugu so bili ko velik, kamnit zid.

»Mucka, vse je tvoje,« je dejal in zaokrožil z roko.

»Tudi ostanek?«, je vprašala. Janez je požrl slino. Zagrnila ga je slaba volja, ko grebene megla.

»Grevla!« je kratko dejal in jo pahnil po hribu. Kakšne misli je vzbudila v njem ta ženska, najbolj neumna, kar jih je doslej spoznal. Nedvomno je bil vnet planinec, zgleden mož, družinski oče, odbornik in kaj vem kaj še. Bil pa je tudi veseljak. Tako je imel navadno poleg prijateljev tudi prijateljico. Razumljivo, da je morala biti ljubiteljica prirode, sicer bi težko našla skupen jezik, skupno pot in skupno — opravičilo. Toda gore molčijo. In če gledajo zaljubljeni par ali pa par, kakršen sta bila Janez in njegova gospodična, jim je prav vseeno, ali je ta par tak ali drugačen. Odnosi med ljudmi so prepuščeni ljudem. Takega mnjenja je bil Janez in je bil tudi prepričan, da so človeški zakoni eno, naravni pa drugo. Ko je gledal, kako Mucka kujavo sestopa, kako se nalašč ziblje v bokih in užaljeno drži šobo, je menil, da nekaj vendarle ni v redu. Ali to, da je imel ves ta pisan svet za veliko igračo, ali pa to, da je za gorniškimi dejanjem skrival preveliko potenco.

Njega je oče peljal v hribe in kako bi na primer bilo, če bi namesto Mucke stopalo pred njim dvoje otroških nog, tankih, neškodljivih z dolžino telesa, ki je pravkar na meji otroštva in pubertete. V tej predstavi sicer ni bilo tistega nemirnega pričakovanja in notranje napetosti, pač pa je bilo mnogo več. Bil je občutek ljubezni. In kako bi na primer bilo, ko bi namesto skritih kotičkov iskal široke, sončne poti in objemal svojo dobro Jožo. In bi ji na vrhu dejal: Joža, svet

je naš, ker smo skupaj! In kako bi bilo, ko bi v gorah zares poizkusil dojeti tisto, kar je imel ob vsaki priložnosti na jeziku. V tem sicer ni bilo nič, kar bi mu dajalo povod za smeh, kar bi dražilo njegovo moškost, pač pa je bilo več: občutek sproščenosti in veselja. Trdo je prijel nahrbtnik, prehitel Mucko in zdrvel v dolino.

SINE je bil neskončno žejen, ko sta prišla z Jožo v Bistrico in je spil poplavo limonade. Šele potem se je oddahnil, pokazal s prstom na gore in vprašal.

»Tam gor je očka?«

»Tam,« je rekla Joža in ponos ji je zasijal iz oči.

»Hu, kako visoko. Samo očka in vojaki pridejo tako visoko, ne? In sem pa tja kakšen volk.«

»In sem pa tja kakšen volk,« je rekla Joža.

»Tudi ti boš šel gor, če boš hotel.«

»Sam?«

»Ne, kvečjemu z očkom.«

»Pa me bo vzel?« je vprašal sine.

»Bo, gotovo bo!«. Naenkrat pa ji je zastal dih. Na poti se je prikazal Janez z velikim šopom borovca.

»Janez!« je zavpila Joža.

»Joža!« je zavpil Janez, sine pa je stal zadaj in ni mogel razumeti, kaj si imata ta dva povedati naenkrat tako blizu, tako tesno skupaj.

DRUGA

Globina je bil nervozen. Potil se je v roke in znoj mu je polzel s čela, ko sta paglavca vrtela gumb na radijskem sprejemniku. »Presneto,« je dejal, »nekdo me bo pritisnil na popek in bom vreščal ko tranzistor. Ven moram, v hribe, še preden mi raznese glavo!« Napolnil je nahrbtnik, zaloputnil vrata in odšel.

Tranzistor Bledica si je zadovoljno pomel roke. »Dragi poslušalci, spoštovane poslušalke, čez pol ure odpotujem. Odidem v hribe v smeri zadnje turistične oddaje. Sodim namreč, da je edino prav hoditi po poteh, ki jih propagirata turizem in gostinstvo. Že zaradi nesreč, ki jih ta ali oni na poti lahko doživi. Vsak skok v divjino je lahko smrt, vsekakor pa konec stika s civilizacijo. Pomeni degradacijo človeka na stopnjo primitivizma, individualizma in drugih dokazanih zgodovinskih pojavov. Če pa je nekdo kulturnen,

potem mora v hribe že zaradi ugleda. Torej na pot!«

»Na pot!« je dejal Višina in naložil na ramena nahrbtnik. Pod pazduho je stisnil Bledico in odšel.

»Končno!« se je oddahnil Višina, ko je potegnul avtobus od Stahovice proti Bistrici. »Upam, da svečke ne bodo naĝajale,« in je prižgal tranzistor.

»Spoštovani ŝoferji,« je dejal Bledica, »zopet smo na poti. Zadnjikrat smo obravnavali poglavje cestnoprometnih predpisov, danes pa se posvetimo panorami. Poglejte, kako strme gore obdajajo sotesko in kako lepa je barva gozdov. Je sploh kaj veliĉastnejšega od voŝnje skozi kanjon, mimo gorskih prepadov v osrĉje planin? Zadaj ostaja prah in skozi okno vdira prava gorska klima. Duh po bencinu slabi, motor zajema sveŝ zrak in vleĉe s podvojeno moĉjo. Dvakrat moĉnejši ropot pa je znak novih doseŝkov moderne tehnike. In za poŝivilo — jazz na tekoĉem traku!« Bledica je vriskal in pel, ŝofer pa je sedel pod napisom: Ne ogovarjaj voznika med voŝnjo! Globino je zaradi razrvanih ŝivcev srbelo lasiŝĉe, Višina pa je v taktu bobnal s prstom po ŝipi. Tako so se pripeljali v osrĉje planin.

Kroŝniki so ŝvenketali, planinci so sedeli okrog miz in jedli, oskrbnik pa je hodil sem in tja. Višina je postavil Bledico na mizo in pritisnil na gumb.

»Spoštovani posluŝalci, ob udarcu na gong bo ura toĉno — pol osmih.« Vsi so zavihali rokave in ko na povelje naravnali ure. Gong in strahovit ŝvenket sta napolnila koĉo. Globina je treŝil jedilni pribor ob tla in demonstrativno zatislil uŝesa. Višina je ob domaĉih novicah pojedel juho, ob poroĉilih iz tujine pa prikuhe in teleĉji zrezek. Govorjenje Bledice je bilo samo spremljava, takorekoĉ menuet k meniju poŝreŝnega planinca. Ŝele ob vremenskem poroĉilu je prisluhnil.

»Nobene prave vroĉine v viŝjih legah, v dolinah megla. — In sedaj do enaindvajsetih nekaj klasiĉne glasbe v priredbi velikih zabavnih orkestrrov.«

»ĉudovit veĉer,« je dejal Višina in si zadovoljno pomel roke.

»Noriŝnica,« je zabrundal Globina in jezen odŝel spat.

Dan je vstal s soncem, sonce pa je naŝlo Globino na vrhu. Stal je sam, nem in tih in je gledal nov dan. Ne veter ne kavke ne padajoĉe kamenje ni motilo tiŝine, ki jo je Globina posluŝal z napetimi uŝesi. Kakŝno raz-

koŝje! Kakŝen ĉudovit, nepozaben dan... Potem je snel z ramen nahrbtnik in sedel nanj. Tedaj pa, tedaj je zarjovel Bledica s polno moĉjo svojih radijskih pljuĉ. Globina je poskoĉil in takoj spoznal pomoto. V temi je zamenjal nahrbtnik in namesto svojega vzel tujega. Brŝ je segel vanj in potegnul Bledico na dan.

»Tu si, ti tranzistorska poŝast, ti sveta krava premoŝnih bebcev, ti skisani moŝgani naŝih dni...«

»Brrr,« je grgrajoĉe hreŝĉal Bledica.

»Ali naj te treŝim preko skal ali naj te pohodim ko golazen? Saj vas je ko ŝurkov. Za vsakim voglom, v stanovanjih, v prodajalnah, na cesti in sedaj ŝe v hribih.«

»... ni pa reĉeno,« je naenkrate dejal Bledica, »da se v tem lepem nedeljskem jutru ne morete podati na kak vrh ali pa kam drugam v mir in tiŝino...«. Globina je pritisnil na gumb in Bledica je utihnil.

»Eh,« je dejal, »ko da tega nisem vedel ŝe poprej.« Trenutek je tehtal sprejemnik v rokah, potem ga je vtaknil nazaj v nahrbtnik. »Vraĉam nahrbtnik,« je dejal, ko se je vrnil v koĉo, »prostite, zamenjal sem ga v temi.« »Je ŝe v redu,« je dejal Višina, »pa tranzistor, je cel?«

»Cel,« je pokimal Globina.

»No, ste imeli vsaj zabavo,« se je oddahnil Višina. »Luŝtna tale stvar za v hribe, ne?« Globina je hotel nekaj reĉi, potem je zamahnil z roko in odŝel. Za njim se je ŝe dolgo razlegal glas pristne gorenjske koraĉnice.

TRETJA

Lojz je prisopihal na vrh in se naslonil na leseno piramido. Veter, megla in tisoĉ drobnih kapljic je plesalo okrog teh dveh, skoraj neresniĉnih silhuet. Dal je piramidi roko, ko da bi ji hotel reĉi dober dan, potem je zaĉel. »Lojz, rojen pred leti nekje pod hribi. Verjetno sem si vedno ŝelel sonca, ker je bila dolina v senci, toda to ni vaŝno. Vaŝno je, da sem izmed tisoĉ poti naŝel tisto, ki drŝi v hribe.

Kadar je grmelo, sem tiŝĉal glavo v peĉ in govoril: A ne, mama, grmi, ker je sosedova Franca kazala ritko. Ne, je rekla mama, gore stresajo jezo. Tudi oĉe je stresal jezo in tedaj sem vedel, da ni dobro vpraŝati — zakaj. Potem sem pasel krave in stikal po robih.

Tudi Franca je pasla in sem spoznal, da res ne grmi zaradi nje, v gore pa prav zato še dolgo nisem upal. Tako sem postal planinec šele tedaj, ko so me poslali v mesto.

Bral sem klasike in bil sem klasik, ampak kaj, ko ti sveti planinci takoj vse popackajo. Prvi Silvester v krvavški koči je bil pravi zbor združenih pijancev. Ko sem plezal Turnc, je bil pod njim cirkus. Plezalna šola pač. Ko sem prišel prvič na smrt utrujen v Erjavčevo kočo, sem spal na klopi od treh naprej. Do treh smo slavili zmago, namreč mojo, ker sem ostal živ. In ko sem se prvič zaljubil, mi je dekle odžrl — moj dragi planinski tovariš. Dobil sem seveda drugo in ko sem jo peljal v hribe, je rekla: Tak matr za tisto, kar lahko narediva tudi tam dol?

V uroke ne verjamem, zato pa trikrat pljunem, če kdo trdi, da je v gorah sama lepota. Ni! Je tudi smrt in smrt je nekaj grdega. Pred mojimi očmi je bohinjski lovec Peter upihnil gamsa. Gams je bil na spisku mrtvih, ampak tistega mesa nisem poskusil in tudi lovcev ne maram več. Ko sem prvič plezal Prisojnik, je na snegu zdrsnil tovariš, ko pa sem se potem vpisal v alpinistični odsek, so me vprašali: Imaš sploh Šijo? Nisem imel Šije, še tovariša ne. Pa sem se obrnil in postal pesimist, ker sem spoznal, da je v planinstvu vsaj tako težko napredovati ko v službi.

»Tepec,« je rekla lesena piramida. »Človek brez morale je ko meso brez kože.

Jaz, lesena piramida št. 13-13 in kota 1963 v katastru trigonometričnih točk sem narejena iz smrekovine in impregnirana proti plohám, vetru in sploh proti slabim časom. Sem optimist kljub temu, da vsak, ki pride sem, vreže vame vsaj začetnici svojega imena. Če bo šlo tako naprej, od planincev ne bo drugega ko kup črk, od mene pa nekaj narezljanih trsk. Edino možen konec, samo planinci me lahko obžro. Ampak Lojz, kaj je smrt v primeri z življenjem, ki ga živim?

Poznam sonce. Tedaj namreč je tu gor samo modrina in morda z belim čopičem zarisana sled reaktivcev. In ni žive duše razen teh trdih lesenih nog in sem pa tja kak ptič ali kaka miš, ki zrači svoj kožuh. Je v hribih lepota, je pa tudi smrt. Kdor umre, umre sam, pa tako tiho, tako nenadoma, da je njegova smrt morda najbolj nepomembni del našega življenja.

Poznam svobodo. Tedaj namreč ni nikogar, ki bi naravnal daljnogled in z gibom prsta

Gazi ob skrajnih severnih mejnikih

Inž. Milan Ciglar

O tem ni dvoma, da sva bila s prijateljem ob novembrskih praznikih edina planinca ob skrajnem severnem mejniku naše republike. Kdo neki bi ob tem času usmerjal svoje planske korake v tako odročne in neplanske kraje, kot je Prekmurje? Saj je za mnoge naše ljudi Prekmurje samo pojem, ob katerem si predstavljajo vse, kar leži onkraj Mure, kot pusto in nedogledno ravnino, sama polja, tja do obzorja in še naprej. Pa leži le manjši del Prekmurja v ravnini, večji, severnejši del, je gričevnat in ponekod že kar hribovit. Ime samo — Goričko — pove, da tukaj ni visokih gora, ampak le mirno valoviti hrbti, ki se v njih zajedajo številne doline, dolinice in jarki, številni potoki in potočki. Pretežni del Goričkega pokrivajo borovi gozdovi in prav ta gozdnatost daje pokrajini svojski značaj. Goričko spada med najbolj gozdnate predele Slovenije, ki je že sama po sebi z gozdovi bogato obdarjena.

Za tega, ki je vaju strmih gora in skalnatih pobočij, je Prekmurje posebno doživetje, nekaj novega, drugačnega kot denimo Dolenjska, Bela Krajina ali celo Slovenske Gorice, ki so mu zelo podobne, a vendar drugačne. V Prekmurju sem bil pred tem že nekajkrat,

jemal pravico življenja. In poznam strah, tedaj, ko prirogovili človek v ta neskončni mir in vse živo otrpne ali pa se potuhne. Tudi ti si človek. Smešen ptič. Namesto ukazovat, si prišel jokat. Lojz, glavo gor! Kdor je tiščal nos v zemljo, ni zadel niti muhe. Naprej, fant, pot pod noge. Ni hudič, da je te megle nekje konec, ko boš pa na soncu, boš druge volje.« »Ni hudič,« je rekel Lojz. »Brez morale je pa res povsod sama megla.«

Srebrni breg, 404 m, najvišji vrh v Prekmurju

Foto: M. Ciglar

a vselej mimogrede. Bolj sem poznal to deželo po njenih ljudeh, ki so hodili in še hodijo k nam na Gorenjsko na sezonsko delo, tako da sem zdaj povsod srečaval znane obraze in se počutil kar domačega. Sodobna avtomobilska cesta je Prekmurje ostali Sloveniji močno približala, odlične avtobusne zveze pa te kar naenkrat postavijo v Mursko Sobotu, pravo malo prestolnico. Naprej so seveda ceste bolj tako, a so tudi razdalje manjše in zato vožnja še kar hitro mine.

S tovarišem sva izstopila v Kuzmi, končni avtobusni postaji sredi Goričkega. Sprejelo naju je sivo zimsko popoldne in vsa zasnežena pokrajina. Nekaj dni poprej je zapadlo pol metra snega, kar je za ta čas velika redkost. Vsa narava pa je imela zato poseben, čisto novoleten videz. S snegom obloženo drevje, zasneženi vinogradi in osamele bajte, poleg njih tu in tam vitki topoli, speče njive in v rahlem vetru šumeči koruzni stogi, izgubljajoče se gazi med vasmí, večerni dimi nad strehami, vse to naju je na mah postavilo v čisto nov svet. Namenjena sva bila še malo naprej, v Matjašovce, vasico ležečo tik

pod avstrijsko mejo, rojstni kraj mojega tovariša. Ze takoj po vojni je kot mnogi Prekmurci zapustil svoj rodni kraj in se postopoma privadil življenju in navadam na Gorenjskem. Tu sva bila deležna kot dobrodošla gosta pravega »slovanskega« gostoljubja, ki ga v našem, s fabriškimi dimi in turizmom prepojenim okoljem že davno ne poznamo več. A takšno gostoljubje se kaj lahko sprevrže v veliko trpljenje, saj štejejo povsod, koder se ustaviš, da bi pozdravil tega ali onega znanca, za prvo dolžnost, da te kot popotnika nasitijo in napojijo. Dvakrat trikrat bi človek to še prenesel, a ko šteješ šestič, sedmič, potem je stvar v resnici že nevarna. S prijateljem sva se tem težavam mogla izogniti le v toliko, kolikor sva ušla v zasneženo naravo, kjer sva se raje predajala drugačnim užitekóm na širnih goričkih slemenih in samotnih, tihih globelih.

Zarana drugega dne sva se namenila na naj-severnejšo jugoslovansko tromejo, na skrajno severno točko naše domovine. A to ni čisto točno. Nedaleč odtod, pri Čepincih, sega Jugoslavija še kakih osem sto metrov bolj na

sever, razlika torej zares ni velika. Ta skrajni vrh naše dežele me je mikal že nekaj let, morda prav zaradi njegove odmaknjenosti in seveda zaradi posebnosti, da lahko s korakom in pogledom kar hkrati objameš tri tako različne dežele. Od Matjašovec do tja ni daleč, poleti morda dobro uro, a sedaj je ležal povsod globok sneg in gaz v njem se je nehala že kmalu za vasjo. Od tod naprej je bila vsa pokrajina popolnoma deviška, kdo neki bi hodil v te samotne globeli. Edini obiskovalci so zastopniki številne in pestre divjadi, še posebno divji prašiči. Prav tem je mednarodni režim ob tromeji najbolj dobrodošel, saj se lahko premikajo iz ene v drugo državo brez posebnih potnih dovoljenj. Na obeh straneh avstrijsko-jugoslovanske meje preganjajo sicer to nadležno divjad prav do samih mejnikov, a na madžarski meji, po medsebojnem dogovoru med našo državo in Madžarsko, ta reč ni dovoljena. Kilometer širok pas na vsaki strani meje je postal tem nezaželenim gostom dobro zatočišče. Križala sva gazi mnogih krdel in po širokih, koristnih sledovih v snegu ugotavljala, da so bili vmes tudi pravi orjaki.

Po ozki dolinici, imenovani Milnabej, sva prišla pod sam vrh. Sprva se mi je zdelo ime doline precej čudno, nehote sem pomislil na svoje praslovanske in predslovanske prednike, a ko sem slišal, da so tu skozi in naprej preko mejnega prevala v prejšnjih, še ne tako starih časih, tovorili in vozili na gradiščansko stran v mline žito, je beseda izgubila svoj posebni zven, saj je le navadna spake-dranka iz nemških besed »Mühle« in »Weg«. V bližini je še ena globel, s še bolj čudnim imenom — Kuzmagrom, a ne pomeni groma sv. Kozme, temveč je le domača inačica za »naš« graben.

Še zadnjih sto metrov in skozi divje razraščeno goščo sva se dobesedno pod snegom, prerinila in izmotala na greben med Jugoslavijo in Avstrijo. Še trideset korakov in bila sva pri kameniti, po fotografijah znani tristranični piramidi, postavljeni po prvi svetovni vojni. Moram priznati, da sem bil kar navdušen. Neka posebna samota, v nedogled zasnežena obzorja, pomen tega mesta, vse to je napravilo name kljub razmeroma nizki nadmorski višini 380 m skorajda veličasten vtis. Kar sem lahko takoj ugotovil, je precejšnja pokrajinska podobnost na vseh treh straneh; kaj naj bi sicer pričakovali. Morda je gozdnatost na madžarski strani nekoliko

večja in razgibanost sveta na avstrijski nekoliko izrazitejša kot pri nas, a vsekakor po naravi ne bi mogli sklepati, da se tu stikajo trije tako različni narodi. Menim pa, da tudi ljudje sami po sebi tod okoli ne morejo biti različni. Bolj kaže tromeja na to, da je svet razdeljen po drugačnih, manj prirodnih silnicah. Madžari so namreč obdali svojo stran meje z visokimi železnimi opazovalnimi stolpi, podobnimi onim na naftnih poljih, med njimi pa je široka popolnoma očiščena preseka in prav na meji bodeča žica. Avstrijci se za svojo mejo dosti ne menijo, zanemarjen in slabo negovan gozd sega prav do mejnikov. Na naši strani pa se spet zarašča široka preseka iz časov okrog leta 1948, in vse kaže, da se bo tod spet razbohotil nov, mlad gozd. Povsod zimska tišina in samota. Le drobnega ptičja sva splašila v bližnjem grmovju, da je zaprhutal in še povečal občutek osamelosti. Ne, še nekaj je tam. Iz madžarskega gozda sta se izvili postavi z brzostrelkami, odeti v varovalne snežne plašče. Obmejna patrolja. Nista naju opazila, zato sem zakašljaj, da bi ju na to opozoril. Hitro se obrneta in naju dolgo opazujeta. Le zakaj ne bi prišla bliže, morda bi se lahko kaj pomenili in kakšno pokadili, saj moj tovariš govori madžarsko še od časov, ko je kot prisilni delavec delal med vojno na ogrskih salaših. A kaže, da za to nista razpoložena, ostala sta kar na mestu. Človeku se nehote porajajo misli, zakaj so med ljudmi in narodi pregraje in meje, kaj pravzaprav uravnava to našo tako razvito človeško združbo. Kaj se ne bi imenitno podal tromeji planinski dom ali hotel, ki bi z njega vihrale tri zastave. Od vseh treh strani bi lahko speljali do sem avtomobilske ceste (naj mi kdo tega ne zameri, nisem za gradnjo ceste na Velo polje, a tu bi se cesta kar podala), v domu bi lahko postregli po želji s segedinom, s frankfurtaricami ali kranjskimi klobasami, zraven pa bi nalili lahko tokajca ali jeruzalemčana ali pa pogasili žejo z graškim pivom. Morda pa se naš čas le kdaj zasuče v to smer »koeksistence«, kakršno si želi vsak razumen in pošten državljan vseh treh pa tudi drugih dežel našega planeta.

V takšnem modrovanju obvezno obideva še vse tri dežele ter se po zložnem hrbtu spustiva mimo Marofa v dolino pod razsežno, značilno goričko vas Trdkovo. Še majhen vzpon in že sva v vasi, kjer segajo vaške njive prav do zagrajene madžarske meje. Zadrživa se za hip pri veselih graničarjih, ki

domujejo na robu vasi in nadaljujeva svojo pot. Sedaj nama ni bilo treba več gaziti neprehojenega in debelega snega, ki nama je pobiral ves ta čas precej moči, držala sva se raje izhोजenih gazi. Nekaj časa sva hodila še tik ob meji, odkoder se že vidijo porabske vasi. Vendar pa razgled ni bil najboljši, sivina neba se je spajala z obzorjem, in nisva videla posebno daleč, le do prvih hiš Gornjega Senika, slovenske vasi onkraj meje. Pot kmalu zavije proti jugu. Bližala sva se najvišjim delom Prekmurja okrog Martinjega. Tudi to je razsežna po širokih slemenih razpostavljena vas, obdana od vseh strani z borovimi gozdovi. Tik za vasjo je najvišji vrh Goričkega, edini prekmurski štiritotak, s prijetnim imenom — Srebrni breg, visok 404 m. V bližnji okolici je še nekaj podobnih vrhov z dokaj obetajočimi imeni, tako Špicberg, Stroski vrh, Veliki vrh, a razumeti moramo, da je na svetu vse relativno, zato višina teh vrhov ne presega ni-

kjer 380 m. Tik pod Srebrnim bregom je nekoč vodila v Monošter, porabsko središče, zelo prometna cesta, a je sedaj že dolga leta zaprta za javni promet. Pravijo, da jo bodo kmalu spet odprli. Oddahneva si še v prijazni gostilnici ob cesti. Ker ves dan nisva posebna hitela, raje sva se ogledovala in se menila, oviral pa naju je tudi visok sneg, se je dan že močno nagibal k večeru, ko sva prišla v Ženavlje, h koncu današnje poti. Prespala sva pri znancih.

Jutro je bilo spet podobno prejšnjemu dnevu, sivo in zimsko, zavel je z vzhoda, tam od samo slutenih panonskih ravnin, mrzel veter in še povečal zimsko počutje. Pred seboj sva imela zložno pot in ves dan polno postankov. Pokrajina pod Ženavljami in Borečo, kjer naju je pot najprej vodila, je imela v zimskem vzdušju na sebi nekaj posebnega, dejal bi brueglovskega. Kje sem že imel podobne občutke? Seveda, prav to pokrajino, te bajte, vijugaste potoke in vrbe nad njimi, sem videl

»Medjunarodni put«, levo Jugoslavija, desno Avstrija

Foto: M. Ciglar

Svet okrog Kuzme

Foto M. Ciglar

na Generaličevih podobah. Miheličev »Mrtvi Kurent« leži prav sredi tega okolja. Kranje vran v sivini neba, samotna, pod snegom upognjena drevesa ob potokih, pa sključen popotnik, ki se ravna od bogvekod neznakokam, čudni »zvoniki« s prostovisečimi zvonovi, zasneženimi vinogradi in pokopališča s črnimi križi, res, čisto posebna, črnovijoličasta grafika.

A obiski po prekmurskih domovih so mi kaj kmalu pokazali, da Prekmurje ni več tisto, ki ga poznamo iz Kranjčevih romanov, še posebno ne onih iz predvojnih let. To je sedaj le zgodovina. Prekmurskih hiš sicer ne moremo primerjati z bogatimi domovi na Gorenjskem in po Savinjski dolini, a so kar dobro oskrbovane in niso zapuščene. Revščine ni nikjer. Električna, ki so se ji sprva tako upirali, je danes v vsaki hiši, prinesla je z lučjo mnogo novega. Redki so, ki ne bi imeli doma radija, kaže pa, da so ljudje takšne narave, da so kupili vsi aparate na dvanajst tipk, če je takega kupil prvi sosed v vasi. Mnogi imajo doma elektromotorje, videl sem celo nekaj traktorjev, marsikje se menijo že o nakupu televizije in resno hranijo denar za nakup avtomobila. Prekmurje jim seveda vsega tega ne prinaša. Prekmurci so pridni in inteligentni delavci, doma pridelajo žene za življenje, možje pa prinašajo ob koncu sezone domov lepe prihranke. Zadnji čas jih odhaja veliko na delo v Avstrijo, ugodna zamenjava denarja v banki pa jim je položaj v mnogočem še izboljšala. Mislim, po vsem, kar sem videl na Goričkem, da lačnega Prekmurja ni več in ga nikoli več ne bo. To menijo tudi Prekmurci sami.

Spet borov gozd in borov gozd. Sneg je napravil veliko škodo, skoraj ni borovca, ki ne bi bil poškodovan, gozdarji bodo imeli spomladi in poleti dovolj dela. A ženica, ki naju je srečala, je kar vesela in meni, da bo prihodnjo zimo lahko za drva. Še Dolič in evo nas v Matjašovcih, najini izhodiščni postojanki.

V jutru naslednjega dne sva se namenila na avstrijsko mejo. Pozdravilo naju je popolnoma jasno, kristalnomodro nebo, sonce je po dolgih sivih dneh spet posijalo na gorička slemena. Bila sva zadnji dan v Prekmurju, kdo se potem tega ne bi veselil. Matjašovci leže v glavnem na dnu doline, a precejšen del vasi sega po pobočju navzgor prav do državne meje, meje med Prekmurjem in Gradiščansko. Obe deželi sta pred prvo vojno spadali pod ogrsko krono, mejnike so postavili šele po letu 1918 in kot so mi povedali ljudje, v splošno zadovoljstvo nove pridobitne panoge — tihotapstva. Meje na oko sploh ni opaziti. Na Gorenjskem smo vajeni, da so državni mejniki samo na grebenih najvišjih gora, tu pa sta lahko celo soseda državljana dveh različnih držav, saj teče meja prav skozi njuna dvorišča. Vsi prebivalci so dvolastniki ali pa imajo dovoljenja za obmejne prehode. Pa kdo bi sicer mogel preprečiti nekomu na eni strani, če bi ga ob večerni uri zamikalo stopiti v vas k sosedu ali sosedu na drugo stran. Menim, da po tem res nihče ne sprašuje.

Po sami meji drži »medjunarodni put«, kot nama je še spodaj v Matjašovcih pojasnil prijazen graničar. Po kolovozu tako imenitnega imena sva potem prešla lep del poti, se

ustavljala in se ogledovala zdaj po v soncu se bleščeči pokrajini na naši, zdaj po bolj modrikasti in senčni daljavi na avstrijski strani. Da na »medjunarodnem putu« niso preveč natančni, kažejo številne bližnjice. Tako sva tudi midva prišla na našo stran najprej mimo avstrijskih in nato šele naših zapornic mejnega prehoda na cesti med Rogašovci na naši in Ženovci (Jennersdorf) na avstrijski strani. Prav na meji, na avstrijski strani, je znana gostilna »Ekvirt«, ki dobro služi sosedom na obeh straneh. Lep je odtoč razgled po Gradiščanskem in še naprej proti Štajerski.

Iz radovednosti sva se ustavila še pri našem miličniku in cariniku ter ob Ekvirtovem pivu z njima malo pokramljala. Kaže, da s prehanjem in tihotapljenjem preko meje nimata posebnih težav. Sam gospodarski razvoj pri nas, cene blaga tu in v Avstriji, vse to je ta problem domala rešilo. Kot sem že omenil, se našim ljudem bolj izplača zasluženi denar zamenjavati v banki in kupovati robo za domače potrebe kar doma. Vsekakor je to lep napredek, če se samo spomnimo pet, deset let nazaj. Tudi vzdušje na meji kaže, da ljudje kaj lahko živijo kot dobri sosedi in prijatelji, če je le dobra volja na obeh straneh. Upajmo in želimo, da bo tako kmalu povsod in da bodo nekoč sploh odpravljene takšne in podobne pregraje in zavese.

Zapustila sva mejni prehod in stopala še nekaj časa po meji, nato pa po zložni poti sestopila v sončno popoldansko dolino. Sonce je s svojo toploto osvobajalo zapognjena in s snegom obtežena drevesa. V gozdu je vse oživilo, sneg se je neprenehno osipaval z drevja. Dnevi so ta čas kratki in sonce se je jelo spuščati k obzorju. Ko sva prišla v Kuzmo, so dolge sence kazale na pozno uro. Še malo, bila sva v Matjašovcih, sedaj zares zadnjikrat. Od Goriškega in Prekmurja sva se poslovila sredi zvezdne in ledene noči. Na poti k prvi avtobusni postaji nam je sneg škripal pod nogami. Po vseh bajtah so gorele luči, prav tako kot midva so se tudi drugi ljudje napravljali na pot. Konec je bilo praznikov in obiskov, ljudje so spet odhajali na delo. Prav gotovo pa jih je tako kot naju spremljalo Prekmurje še zatem, ko so ostali za nami jelševi gaji in zaledeneli murski bregovi. Sonce je tedaj pravkar vzhajalo.

Slovenski planinci v Črni gori

Miha Potočnik ml.

Iz Peči nas je avtomobil popeljal ob Pečki Bistrici v znamenito Rugovsko klisuro, ki se vleče vse do Kučišta. Z obeh strani soteske so se spustile do vode visoke, hladne poličaste stene, tu pa tam poraščene, po katerih se zvija cesta. Na mnogih mestih se prebija skozi predore, uske in mostove. Zanimivo je, da iz klisure vsako noč (ampak res vsako) piha proti Peči hud veter, ki pa se z jutrom vedno povsem poleže. Med potjo smo srečavali dosti domačinov v značilni noši. Rugovci se od drugih Šiptarjev ločijo po tem, da imajo okoli običajnih belih čepic ovite še bele šale. Nekaj kilometrov za klisuro smo prišli iz Metohije v Črno goro. Pred nami se je že zarisal visoki prelaz Čakor (ok. 1800 m), po katerem se je kot po navoju na vijaku zvijala bela črta naše ceste, in se kmalu izgubila nekje za sedlom. Od tam smo že čez kake četrte ure kot na dlani gledali okoliške hribe Planinico, Starac, Hajlo...

Iz Murina smo zavili še do 10 km oddaljenega Plavskega jezera. Tam smo se ustavili le za hip, toliko, da smo si ogledali hotel in jezero, ob bregovih zamočvirjeno, a vseeno prijetno za kopanje, obdano z vencem hribov.

Vozili smo se že mimo Andrijevice ter sledili Lim, kjer leže najrodovitnejši predeli Črne gore. Potem smo se spet visoko dvignili na sedlo Trešnjevik (1572 m). Od tu smo še zadnjič videli Djerovico, najvišji vrh Srbije, že zelo zelo daleč. Na drugo stran so se risale v plavkaste meglice stene Komov z dvema veličastnima vrhovoma, Varojevičkim in Kučkim Komom, a desno, dosti dalje že naš cilj — Durmitor. Na najvišjem vrhu Komov menda iz samega vrha teče studenec. V starih časih se je ljudem zdel to čudež. Nek kmet je zato

Bjelasica

Foto: M. Potočnik

vprašal črnogorskega kralja Nikolo, kako je to mogoče. Nikola je pomislil in dejal: »Tudi če tebe udarim s sabljo po glavi, ti bo kri tekla iz glave.« — Med obema vrhovoma Komov je le malenkostna razlika. Ker je bil mnogim domačinom bolj vseč manjši, a mogoče lepši vrh, so nanj nosili skale, da bi postal tudi po višini enak svojemu sosеду.

Mudilo se nam je, zato smo peljali skozi lepi Kolašin, ne da bi si ga bolje ogledali. Velik lesen hotel, nekaj velikih hiš v istem stilu, spomenik, potem spet visok gozd in ozka cesta, ki pelje proti planinskemu domu Bjelasica. Malo pred mestom smo se pozanimali, kakšna je cesta proti koči, in vsi so hvalili: »Krasna je. Skoraj nova.« Ko smo potem zavili na to ozko cesto, luknjasto in z visokim grebenom po sredi, smo sprva mislili, da smo zgrešili pot. A na žalost nismo. Za domačine,

ki hodijo peš, je pač vsaka cesta lepa. Za 22 km te poti smo rabili tri ure vožnje. Vmes smo tudi enkrat zašli — zapeljali smo namreč na neko gozdarsko stezico, povsem podobno naši cesti.

Povsod ob cesti se širijo veliki bukovi gozdovi, iz katerih spleza pot šele nekaj sto metrov pred kočjo v gole, travnate obrise razpotegnjenih vrhov. Planinska kočja Bjelasica (1840 m), sinje pobarvana, pa leži tik nad gozdom pod vrhom Troglave na mali travnati terasi z lepim razgledom po črnogorskih hribih.

Za večerjo so nam Črnogorci postregli z njihovimi jedmi — prinesli so nam jardum (gružavo), se pravi gosto ovčje mleko (le avgusta in septembra) ter kačamak, črnogorsko jed iz koruzne moke in kajmaka. V vseh črnogorskih planinskih kočah, pa tudi drugod,

visi poleg slike maršala Tita tudi slika Blaže Jovanoviča, ki ga vsi izredno spoštujejo.

Naslednji dan se mi je prvič v življenju pripetilo, da sem se s tovornim avtomobilom pripeljal na sam vrh Triglava (seveda črnogorskega). Ime Triglav se v širšem smislu uporablja za vse tri glavne vrhove Bjelasice — Crno glavo (2137 m), Zekovo glavo (2116 m) in Troglavo. V ožjem smislu ime označuje samo levi vrh teh treh glav. Na vrhu Zekove glave delavci ravno grade relejno postajo; potem bodo še podaljšali cesto z vrha do Biogradskega jezera, katere manjka le še pol kilometra, saj je cesta z druge strani tudi že skoraj gotova. Pod vrhovi je več prijetnih jezer, bogatih z ribami. Z Zekove glave smo se nato peš odpravili proti Biogradskemu jezeru (4 ure hoda).

Hodili smo v višini 2000 m. Okoli nas so se širila prostrana pobočja trave, vmes mali otoki borovnic in rumenih rož, podobnih marjeticam, pa kupi sena — kot v bajki. Kmetje so ravno kosili travo.

Nekaj sto metrov niže so se že širili ogromni gozdovi — povsod, do koder nam je segel

pogled. Le naravnost pred nami so se dvigale Moračke planine — iz samih skal.

Pravkar smo se spustili mimo Svatovskega prelaza, po katerem je ležalo mnogo kamenja, podobnega nagrobnim kamnom. Legenda pravi, da so šli nekoč tod mimo ženin, nevesta in svati. Na tem prelazu je zapihal leden veter in vsi so zmrznili. Ostali so na tem sedlu, nepremični, kamniti.

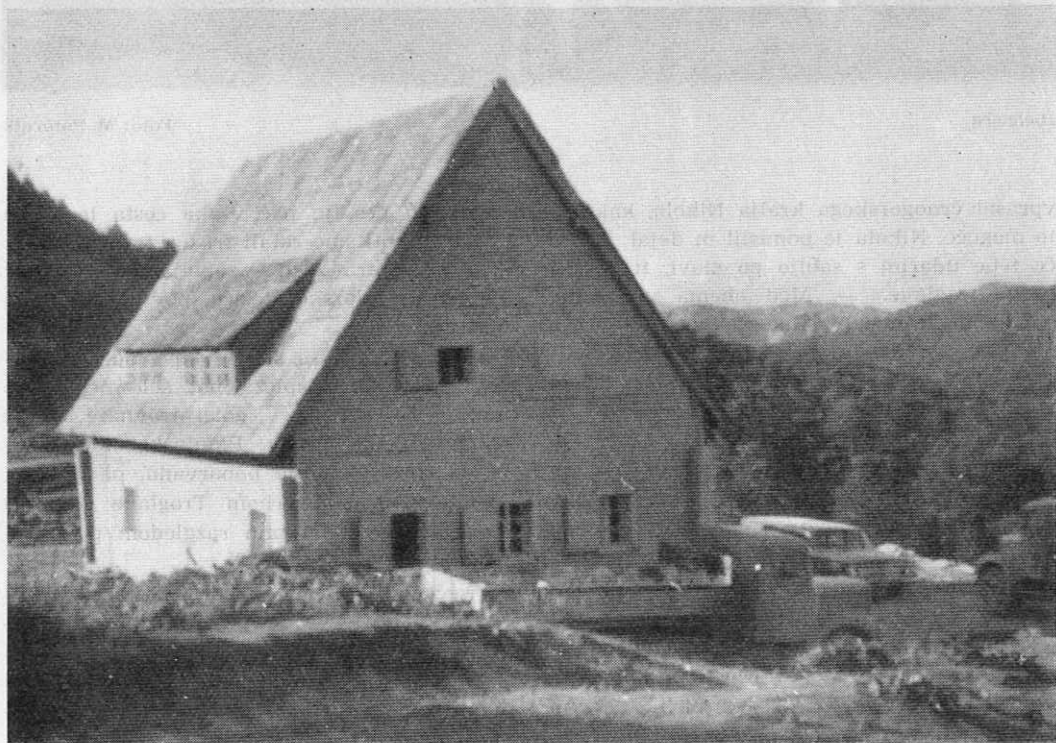
Pokrajina se je spet prelomila in pod nami se je že zalesketalo Biogradsko jezero, na sredi stisnjeno, z globokim desnim delom, po katerem so veslali štirje čolni. Leva polovica, plitva in svetla, se je zažrla v gozdove in trsje ter je bila povsem drugačna od druge polovice sicer istega jezera. Od preloma smo se strmo spustili v dolino, poraščeno z zelo visokim bukovim gozdom, podobnim našemu blegoškemu.

V Biogradskem jezeru smo ob hotelu še malo zaplavali, skupaj z do 20 kg težkimi postrvmi in decimeter velikimi pijavkami, ki pa niso nevarne človeku.

Od Biogradskega jezera smo se po ozki cesti odpeljali proti Tari. Oče nam je razlagal, da

Planinska kočija Bjelasica

Foto: M. Potočnik

je tu 12 000 ha velik narodni park, v katerem ne sme nihče nič sekati, še premikati ne. V istem trenutku se je prevalilo na cesto strohnelo deblo, ki smo ga morali kljub narodnemu parku in očetovi razlagi premakniti, da smo mogli naprej.

Ob Tari smo se vozili mimo bogatih polj in značilnih belih koč, pokritih z lesom. Pri vasi Bistrica se Tara zaje v globok kanjon. Tu smo prvič zagledali, kako plava po reki vse polno hlodov proti Drini. Na cesto, ki se prebija skozi kanjon preko mnogih usekov in desetih predorov, stalno pada kamenje in velike skale, posebno mnogo ob nalivih in pozimi. Pri sedmem predoru smo globoko pod nami zagledali izvir samo kakih 500 m doje reke Ljutice, ki vre iz samih skal ter široke stene že kot mogočna reka in se izliva v Taro. Nad izvirom se dviga kakih 150 m visoka navpična stena, nad katero je še ohranjen pragozd iz ogromnih borovih dreves, ki so sploh značilna za pokrajino okoli Tare. Pragozd se imenuje Crni podovi.

Še nekaj sto metrov vožnje in stali smo ob veličastnem mostu čez Taro, dolgem 330 m, ki se v blagem loku na petih opornikih krivi 165 m visoko nad reko. Pred mostom je spominska plošča, posvečena ing. Jankoviču, ki je med III. sovražno ofenzivo po naročilu vrhovnega štaba NOV in POJ porušil most. Domači izdajalci so ga ogradili in Italijani so ga 2. avgusta 1942 na mostu ustrelili.

Po vijugasti cesti smo se od mostu strmo vzpeli proti Žabljaku. Ustavili smo se samo še na Ovinku smrti, kakor so ga začeli imenovati med NOB Italijani. Ta ovinek na sredi strmega hriba so namreč partizani razrušili in potem ponoči v zasedi počakali italijansko kolono kamionov. Pustili so jih, da so se približali ovinku, potem so od zadaj začeli nanje streljati. Italijani so se ustrašili, povečali hitrost in tako je tisto noč zgrmelo v prepad drug za drugim trinajst kamionov, polnih vojakov. Vseh 300 vojakov je padlo. Se nekaj kilometrov serpentin in povzpeli smo se na ravnino z nizko travo, kamenjem, nekaj njivami in lesenimi kočami, posajenimi ob obeh straneh ceste. Pred nami je iz teme počasi zrastle visoko gorovje Durmitor z ostrimi grebeni, ki jih je posrebrila mesečina, a pod hribi prijazna vasica Žabljak, nekaka naša Mojstrana. Tu smo se ustavili, s terase hotela ob Črnem jezeru smo še pozno v noč občudovali strme vrhove in temne igličaste hoste pod vznožji durmitorskih hribov.

Ledinska imena

v Robanovem kotu

Jože Vršnik-Roban

Robanov kot so v zadnjih letih že dvakrat raztegnili, kakor v pravljici Ribničani cerkev. Prvič leta 1949, ko ga je oblast vzela kot naravno znamenitost v zaščito, v drugič pa, ko so celi spodnji okolici Solčave dali ime Robanov kot. V resnici pa je Robanov kot še zmeraj tam, kjer je že stoletja, to je na Robanovi planšariji, kjer ga zaključujejo stene Velikega vrha, Ojstrice in Krofličke. Robanov se ta kot imenuje zato, ker je že stoletja last Robanove kmetije in rodu, ki na tej kmetiji živi. Kakor je razvidno iz gornje-grajskega urbarja, je ta rod živel na Robanovem posestvu že leta 1426. Takrat so mu bile že predpisane davščine. Zelo verjetno pa je Robanov rod živel na tem posestvu že vsaj sto let prej, ker tako velikih njiv zadelati in velikih poslopij zgraditi pač niso mogli v krajšem času.

Ime Roban so s črko o začeli pisati šele proti koncu prejšnjega stoletja. V urbarju iz leta 1426 je zapisan Raban in tako Solčavani govorimo še zdaj. O izvoru imena Roban ni znanega nič gotovega, domnevam pa, da je nastalo iz besede ravan. Saj je znano, da so nekdanji v večkrat izgovarjali in pisali kot b. Če vzamemo razširjen Robanov Kot, kakor je vzet v zaščito, se začne na jugovzhodu z Belsko Turnico. Tu se začne gorski masiv Veža, ki se razteza od Turnice preko Križevnika, Devic in Velikega vrha do Moličke peči.

Turnica je precejšen stolp, saj je človek v eni uri ne obkroži, stoji pa čisto osamljena, po ozki zajedi ločena od stene. Belska se imenuje zato, ker stoji na posestvu kmeta Belšeka, ki ima ime po potoku Beli, ki priteka iz Robanovega kota in se pri Belšekju izliva v Savinjo. Bližnja sosedka Turnice sta Suha peč in Ožgani ker, med njima pa je ljakasto stisnjen žleb Grlo. Že v območju zaščitene Robanovega Kota sta na desnem bregu Bele pustoti Bevka in Govčova. Pustota se imenuje njiva ali travnik, ki je od doma že nekoliko oddaljen, plot pa ga loči od ostalih njiv. Na levi strani potoka Bele sta kmetiji Pečovnik (Pečovje) in Golce (Gove). Na Govčovih njivah tik ob potoku Beli stoji osamljena, precej velika skala Veliki ker.

Na Robanovih njivah imata stari imeni samo Ložič in Petrovka. Pol ure od doma oddaljen v smeri proti Kotu je Robanov Travnik (759 m), ki se deli na Spodnji in Novi travnik, Gornji in Mali travnik, Hlače in Malo njivo. Kar vštiri Robanovega doma na senčni strani (desna stran potoka) so Grunti. To je velika ledeniška groblja. Skale vseh velikosti in oblik so navaljene na kup in vse navzkriž, med njimi pa vijugasti prehodi in več votlin. Vse to je prerastel smrekov gozd tako, da se od daleč ne vidi drugega ko gozd. (Če pa človek vstopiš v ta kraj, pa kar pazi, da bi ne pohodil palčka ali ugledal škrate, gozdne vile in druge take pravljicne živali). Izpod Gruntov pa izvirajo najčistejši studenci, ki se ne skalijo tudi ob največjih povodnjih.

V strmini nad Grunti štrli iz gozda skalnat grič Svinjski rillec, ki je z Macesnikovega hriba videti kakor od trupla odrezana in pokonci postavljena svinjska glava. Gobec ima nekoliko odprta in prav na pravem mestu stojita dva stara macesnova štora, ki predstavljata zobe. Naši pradedi so bistro opazovali, pa tudi fantazije jim ni manjkalo.

Od Svinjskega rilca desno gledamo od spodaj navzgor žleb Medvedjak (Medvejak), ki potegne snežne plazove in vodo iz vzhodnega dela Polic, ki so v steni Križevnika (1910 n. m.) Križevnik ima ime od vsekanega križa mejnika. Tu je tromeja Roban — Belšek — Graščina (to je nekdanja ljubljanska škofija). Ali je bil v Medvedjaku kdaj medvedov brlog, ali je bil kdaj tu ustreljen medved, ni znano.

V Medvedjaku je bila za časa druge svetovne vojne partizanska bolnica, od katere je ostalo le še nekaj sledov. Največjo barako je podrli snežni plaz. Do bolnice so nosili ranjence in vse, kar so potrebovali, po lestvi, ki je imela nad osemdeset klinov.

Medvedjak potegne vodo in snežni plaz v jarek Bele pri hudourniški pregradbi, ki je pri Oltarju (velika skala na začetku Prodov). Od bolnice naprej drži stara komaj še opazna pastirska steza mimo Igle in Spakove luknje na Treskovec. Treskovec (Treskove) je skalnat stolp in ob njem majhno sedlo na razvodju med Medvedjakom in Lopčkim (nekdaj Golobčkim) grabnom. Ta graben potegne snežne plazove iz srednjega dela Polic za Turnič in skoz na Prode pod Robanov Travnik. Leta 1909 je bil tu tako velik plaz, da je segel čez vsi širino Prodov do klanca, ki drži na Travnik. Turnič se od Robanove domačije vidi podobno kakor Turnica (po globokem žlebu ločen od drugih sten). V njem so velike votline, vredne, da jih preiščejo. V steni med levim in desnim krakom Lopčkega grabna je votlina, kjer je naš praded Joza lovil žive gamske. Od Treskovca drži steza skozi Lopčki graben na Jelenski hriber, ki je precej velik kopast hrib pod steno Turniča, obrasel z gozdom, ki pa ima malenkostno vrednost, ker bi se les moral spustiti čez visoke stene.

Raz Jelenski hriber drži steza skozi Jelenski graben na Legar, to je sedelce na vrhu Špic. Jelenski graben odvaja vodo v sneg na Prode vštiri hleva v Travniku. V hudih zimah se privali plaz celo v bližino hleva.

Špice so zelo strm in razdrapan skalnat hrib med Jelenskim in Lukeževim grabnom in svoje ime pošteno zaslužijo. V Špicah je grič Konj, od koder se pripleza k Macesnu in od tod na vrh. Od Legarja je steza navzgor do stene Turniča, v katere vznožju je precej velika Legarska zijalka. Zijalka je s tenko skalno steno kakor z zaveso predeljena v dva dela. Po trebuhu se mora človek plaziti pod to zaveso, če hoče v notranji del zijalke. V tej zijalki je nekdanj stanoval pastir, ki je pasel ovce po Veži.

Od Legarske zijalke drži bolj gamsova kakor ovčja steza do Gamsovega kota, od tu pa skozi police proti vzhodu v Bevsko (Belšekovo) planino, proti zahodu pa skozi Male police za Kreda in na vrh na Poljšek. Čez Male police je prehod le za precej trmoglave. Od Legarja se pride skozi Lukežev graben (ime je po pastirju Luku, ki se je v tem grabnu ubil) na Macesnovec, ki pa komaj zasluži svoje ime. Niže spodaj je Mali Macesnovec, v katerega se pride po ozki polici v steni (precej skrit dohod), zato so tu gamsi v kar dobrem zavetju.

Raz Macesnovec se pride čez Radarjev graben na Brusnico, kjer so nekdanj »olcarji« imeli brus za brušenje sekir. Radarjev graben ima ime po nekem Radarju, ki je v tem grabnu spravljaj les in se pri tem ubil. Spodaj v Radarjevem hribu je dobro skrita votlina, kjer je imel medved zelo ugoden brlog. Raz Brusnico se pride po zgornji stezi za Kreda in na vrh na Poljšek, po spodnji pa v Dolgi plaz, ki svoje ime pošteno zasluži, saj seže od Krede in Devic skoz v ravnino na Prode.

Od Dolgega plaza se pride na Dolgi hriber, ki je razvodje med Dolгим in Brezovčkim plazom. Raz vrh Dolgega hriba se pride proti vzhodu k Prépadu in za Kreda, proti zahodu pa v majhen žleb, kjer je studentec, in po slabi stezi naprej na Spodnje Omatnike. Ime Omatnik izhaja menda iz omotičnosti, ker so pod Omatniki visoke stene. Na Omatnik se pride spet kmalu do studenca in na Omatnički Legar. Od tu drži slaba ovčja steza čez Novi plaz do Lejšte (tu se je nekoč ubilo osemštirideset ovac), po kateri se pride na gornje Omatnike in v Veliko zelenico pod Velikim vrhom. Raz vrh Velike zelenice je kratek pa nekoliko neroden prehod čez steno na Moličko peč, dovolj lahek, zato pa dosti daljši čez Žvižgovec na planinsko pot.

Z Velike zelenice je prehod navzdol v Hudomalše, ki so precej velike, pa zelo z burjem (pritlikavi skalni bor) zarastla zelenica. Tudi tu gamske malo kdo vzemirja. S Hudomalš prideš po polici v Jeruzale na planinsko pot. Jeruzale so večja z grmovjem obrastla zelenica, ki se razteza do Moličkega grabna (ime po kmetu Moličniku, ki ima na Molički peči

pašnik) ali kakor govorijo turisti, do Kocbekove grape. Od tu naprej pa je že stena Ojstrice. Dokler ni bilo planinske poti, je bil dohod v Jeruzale nekoliko neroden, ker so pač nad steno, pa čeprav ne visoko.

Naj omenim tu malo zgodbico.

V zadnjih letih, ko je bila planšarija še na starem stanu, je bila za majerico ženska drobna in suha, po pripovedovanju drugih pa precej sitna¹. Pastirja Tomaža je hotela »rihtat« po svoje. Tomaž je pa tudi imel svoj prav (saj je bil s Kranjskega), zato se ji ni dal. Ko mu je spet enkrat »prijetno« žvrgolela, ji je zapel: »Jeruzalem, Betlehem, Konstanempl, kurji krempl.« To ji je pa zavezalo jezik za nekaj dni.

Raz Omatnički Legar je prehod navzdol čez Hudi prask, ki je pa v resnici čisto pohleven, na Brezovec. To je tudi v zgornjem delu precej strm, s krivim bukovjem porastel hrib. Raz Brezovec je na desno dovolj lahek prehod v Brezovčki plaz in naprej v Kot, na levo pa je čez Zeleni hriber in Slatinski plaz (nekdanj Slanica) nekoliko bolj zanimiv sestop v Kot.

Desno od Moličkenga grabna pod Malo Ojstrico so Drni. To so precej velike zelenice, porasle z burjem. Zadnja leta se tu pasejo gamsi, ki jih turist lahko opazuje raz steno nad Jeruzali, še pred nekaj leti pa so se na Drnih pasle ovce in se lepo zdebile. Desno od Drnov je Skok. To je precej visoka previsna stena, čez katero pozimi in v zgodnji pomladi drviyo snežni plazovi iz vzhodne stene Ojstrice. Ko se unesejo plazovi, pa čez Skok teče voda v lepem slapu. Višina slapa mi ni znana, mislim pa, da je nad petdeset metrov. Od Skoka do Škrbinskega plazu so Podi. Tudi tu je bil nekdanj precejšen ovčji pašnik, zdaj pa še za gamse ni kaj prida, ker je samo burje. Nad Podi je nizka stena, nad njo pa prav nad Škrbinco Robanova zelenica. To ime so dali zelenici Klemenči pastirji. To zelenico so popasle Klemenče ovce, ker jim je bila raz Gornjo jamo lahko dostopna, Robanove pa niso mogle do nje.

Od Robanove domačije na potu proti Kotu pridemo najprej na Kogel, ki je nekoliko vzdignjena razgledna točka. V zadnjih letih ga je gozd že skoraj zakril. Nekaj sto metrov naprej smo pri hudourniški pregradi na začetku Prodiv in pri Oltarju. Oltar je visoka in gladka okrogla skala. Od tu naprej smo v nekaj minutah na Knezjaku. Tako se ta kraj imenuje zato, ker tu preseka pot jarek, po katerem priteka voda raz Kneže, kjer imajo precejšen vodni zbiralnik. Kadar vodo rabijo kot gonilno silo, jo spustijo na turbino in takrat prihrumi po Knezjaku na Prode in tu usahne.

Desno od Knezjaka so v strmini in skalovju nekdanje Knezjakove novine², ki so končno le postale gozd, pa četudi le slab.

Od Knezjaka naprej je Macesnov hriber. Nekdanj je bil res Macesnov, ko pa so l. 1894 zgradili nov hlev, so macesne posekali za ogrodje in streho. Od takrat pa to ime ni nič prav ustrezno.

V bregu nad Novim travnikom so Čeremešniki. Kaj pomeni to ime, mi ni znano. Morda izhaja iz kranjsko izgovorjene besede kerčer, keričeri. Skalovje v tem bregu je kar precej podobno drugim kerom ali čerem. V tem bregu je tudi Bukova dolina, kar je nekdanj res bila, zdaj pa bukovja ni več, ime pa je ostalo.

Nad Malim travnikom so v strmini Sečni keri. Tako se imenujejo zato, ker so nad njimi seče.

Seče so kar precej strm breg, kjer je zemlja na vsem Robanovem posestvu še najbolje ohranjena. Tu so delali novine. Pripovedovali so, da je bila na Sečah posebno lepa pšenica. Pa tudi kosili so na Sečah. Odtod izvira ime. Seno in žito so morali znositi v Travnik, kar pač ni bila šala, saj mora človek še prazen dobro iti, da pride raz Seče v Travnik v dvajsetih minutah.

Od Travnika proti Kotu so Ravne. V Ravnih je pa tik ob Prodivih Krnica, ki je polkrožna vodna zajeda, obrasla z burjem. Od tod je posebno lep pogled na Vežo v popoldanskem soncu. Ob potu je še Lisičji ker in malo naprej Apnenca. Nato je Kotovska meja.

Zahodno od Sečnih kerov je žleb, ki se začne kakih 100 metrov niže od bajte v Strehalci (Knezova planšarija) in drži skozi do Malega travnika, kjer se združi z Zlebnikom. Zdaj ima ta žleb nekoliko čudno ime Sphavnik. Ne morem trditi, iz česa izhaja to ime, razlagam si ga pa takole: Raz Seče drži steza čez Sphavnik v Ogniše tik nad precej visoko steno, kjer zmeraj piha veter. Sodim, da so nekdanj tej steni rekli Pihavnik in če je kdo šel po tej stezi, je potem pripovedoval, da je šel čez Pihavnik.

Od Sphavnika do Špelaka (v sončnem bregu) so Ogniše, kjer je nekdanj hudo pustošil gozdni požar. Zdaj je ta kraj obraščen s krivim in bornim bukovjem. Še stoji kak starejši macesen ali macesnov štor.

Nad Ogniši na vzhodni strani je najprej Legar, kjer je imela nekdanj počivališče živina, kadar so jo po hudi strmini gonili na staro Robanovo planšarijo pod Strehalco. Raz Legar se pride v precej veliko Sušje, v katerem sta še spodnji in zgornji Rižni ker. Tu so imeli nekdanj speljane lesene riže, po katerih so spravljali les iz Strehalce, da so se izognili stene Sphavnika.

Nad sredino Ogniš je Ravna peč, ki je precej velik skalnat stolp, nekoliko osamljen, ločen od drugega skalovja. Raz Ravno peč je zelo lep razgled, ravna pa niti na vrhu ni.

Na zahodni strani Ogniš je tik ob plazu Špelaku visoka skala Igla, pod katero je votlina, v kateri ima zima mlade. Še ob koncu maja so v nji ledene sveče, skoz vse poletje pa veje iz nje tak hlad, da človek tam mimo kar pohiti.

(Se nadaljuje)

¹ Zato so ji zlobni ljudje dali priimek »kurji kremplj«.

² Tu je skala z imenom »čebelnjak«. Tja so nekdanj nosili čebele na spomladansko pašo, ko je cvetelo resje. Tu je bila druga partizanska bolnica.

Andrej Fleischmann,

kranjski florist

Tone Wraber

Pred leti je v Plan. Vestniku prof. Tominec predstavil vrsto botanikov, ki so delovali na Slovenskem. Njegove poučne in zanimivo pisane sestavke naj izpopolnim še s kratkim prikazom življenja in dela Andreja Fleischmanna, zlasti še zato, da popravim majhno netočnost, ki se je vrnila v sicer nadvse vestno sestavljeno »vodniško« knjigo prof. Lovšina. Na str. 112 te knjige (Lovšin 1961) beremo naslednje: »V letih 1819—1834 je spremljal turiste po triglavskih gorah Fleischmann Andrej, menda z Bohinjske Bistrice. Vemo, da je hodil z botanikom Hladnikom. V matičnih knjigah ni podatkov o njem«. Skoraj ni dvoma, da so te navedbe povzete iz »Kronike Triglava« M. M. Debelakove (1948), kjer le-ta uporablja približno iste besede.

No, Andrej Fleischmann ni nobena zagonezna oseba. Tudi v Plan. Vestniku je že bilo govora o njem (T. Wraber 1959). Po Vossu (1884), doslej še vedno najboljirnem viru za starejšo botanično zgodovino pri nas, in Pintarju (1926), moremo ugotoviti tole:

Rodil se je A. Fleischmann v Beričevem pri Dolu blizu Ljubljane l. 1805. Že 14-letnega ga je vzel Hladnik v botanični vrt, kjer je bil do l. 1850 vrtnar, nato pa do svoje smrti l. 1867 njegov predstojnik. S Hladnikom sta botanizirala po različnih delih tedanje Kranjske. Prvi, kljub temu v svojem času priznan botanik, ni objavil ničesar. Fleischmann pa je l. 1844 izdal pregled kranjske flore (Uebersicht der Flora Krain's), kjer slede rastlinskim imenom nahajališča posameznih vrst. Če se ozremo samo na nahajališča v Julijcih, vidimo, da se kot lokalitete vedno znova pojavljajo Velo polje, Tosc, Ledine, Mali Triglav, Jezerca, Pri Jezerih, Konjščica, Črna prst in Savica. Ta bohinjski del Julijcev je bil torej mesto botaničnega in planinskega udejstvovanja Hladnika in Fleischmanna v Julijskih Alpah. V teh krajih je večinoma herbariziral Karl Zois že proti koncu 18. stoletja. V delu je polno raznih netočnosti, ki se dajo delno razložiti tudi s svojevrstnim Fleischmannovim lokalnim patriotizmom, ko je želel svojo domovino proslaviti tudi z rastlinami, ki jih v resnici nima. Botaniki so imenovali po njem kobl-

nico *Pastinaca fleischmannii*, ki raste le v ljubljanskem botaničnem vrtu in je verjetno nastala po mutaciji iz navadnega rebrinca *Pastinaca sativa* ter grabljišče *Knautia fleischmannii*, endemično vrsto našega istrsko-primorsko-notranjsko-gorenjskega predgorskega sveta. V velikem številu jo nahajamo npr. na Polhovgrajski Grmadi. Razen »Pregleda« je Fleischmann napisal še nekaj manjših florističnih prispevkov. Petkovšek (1960: 20) pravi, da je pisal tudi slovenske članke v »Novicah«. Ne vemo, ali je njegov rod bival v Beričevem že dalj časa ali pa se je odkod priselil. Vsekakor je znal od doma samo slovensko. To nam izpričuje dunajski botanik Host, ki je v pismu Hladniku l. 10. 1824 napisal: »Našega vrtnarja Fleischmanna bom prevzel in ga dal učiti vrtnarstva. Seznan pa se naj tudi z nemščino« (Rechfeld 1849: 81).

Fleischmann je veljal za preprostega in zelo skromnega človeka. Zlasti je bil priljubljen pri mladini, ki je poslušala njegova predavanja iz botanike. Ta predavanja so bila tedaj neobvezen predmet na gimnaziji.

Tako vidimo, da Andrej Fleischmann v bohinjskih gorah ni bil vodnik. Njega in Hladnika so gotovo vodili bohinjski domačini, ki so že nekaj desetletij prej pokazali pot na Triglav Hacquetu, Staniču, Sieberju in drugim.

LITERATURA

- Debelakova-Deržaj M. M. 1948. Kronika Triglava. Plan. Vestnik 48: 104—112.
- Fleischmann A. 1844. Uebersicht der Flora Krains. Annal. d. k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft in Krain 6: 105—246. Ljubljana.
- Lovšin E. 1961. Gorski vodniki v Julijskih Alpah. Ljubljana.
- Petkovšek V. 1960. Začetki botanične vede pri Slovencih. Zbornik ob 150-letnici Botaničnega vrta v Ljubljani. Ljubljana.
- Pintar I. 1926. Fleischmann, Andrej. Slov. biogr. leks. 2: 181. Ljubljana.
- Rechfeld Ph. J. 1849. Franz de Paula Hladnik. Sein Leben und Wirken, nach den vorhandenen Papieren dargestellt von Philipp Jacob Rechfeld. Mitt. hist. Ver. Krain 1849/3: 69—86.
- Voss W. 1884. Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain (1754 bis 1883). Jahresber. d. Staats-Oberrealschule Laibach 1883/84: 1—59.
- Wraber T. 1959. Trnovski gozd v cvetju. Plan. Vestnik 59.

V vsako planinsko kočjo planinsko branje: *Planinski Vestnik*, knjige *Planinske založbe* in planinske knjige, ki jih je izdala *Miadinska knjiga*.

Vsako planinsko društvo naj ustanovi svojo planinsko knjižnico!

Od Maribora

do Kopra

Dr. Hans Satttek, Celovec

Na Črnem vrhu, najvišji vzpetini širokega Pohorja, je počival nekega dne v letu 1950 samotni planinec. Videti je bilo, da je zadovoljen s samim seboj in zadovoljen s čudežnim svetom, ki ga obdaja. Pravkar je končal z delom, ki mu je vzelo mnogo časa; markiral je slemensko pot preko Pohorja, od Maribora do Slovenjega Gradca, 70 km markirati ni majhno delo in pravilno ga lahko oceni le tisti, ki se je sam ukvarjal s podobnim delom. Res je, marsikdo gleda na to delo s posmehom in padajo opazke, ali markacista to ne moti, saj ve, da pomaga s svojimi znaki marsikateremu planinskemu popotniku, da se ne zgubi v planinski samoti, poleg tega pa mu daje samo delo za nagrado mnogo zadovoljstva in veselja, ki ga navadni hiteči planinci niso v toliki meri deležni, saj mora pri tem svojem opravilu hoditi počasi. Pri samotnem svojem opravilu spozna kot nihče drugi čudežni svet gozdnatega Pohorja: počiva pri visokih, z mahovi obraslih in viharjem kljubujočih drevesnih velikanih, si teši svojo žejo pri deročih divjih potokih, hodi po zamočvirjenih posekah, kjer mu čofota voda pod nogami, tava v meglah, ki se vlečejo preko širokih pohorskih barij, in zdaj pa zdaj ga biča veter, ki brije preko že davno brezdrevesnih planj. Ker hodi počasi, mnogo vidi.

Pohorju podoben svet je tudi Češki in Črni les: sredogorje gozda in vode, skale, trate in megle. Že od nekdaj so taka sredogorja privabljala s svojimi širokimi oblikami po samotni lepoti hrepenčega popotnika, da je hodil po poteh, lahkih in udobnih, in se predajal čudoviti gorski naravi. Prišla so planinska društva in so markirala slemenska pota in kaj kmalu se je udomačila v Črnem lesu podolžna pot od Pforzheima do Basela. Že v 19. stoletju je bila ta preko 100 km dolga pot enotno markirana. Pa tudi v Franciji, na Češkem in v Avstriji najdemo podobna sredogorska pota; naj omenim le slemensko pot po Severnem lesu severno od Donave. Toda povrnimo se zopet k našem markacistu na Črnem vrhu! Na novo je premarkiral vso slemensko pot po Pohorju in, da bo vsakdo vedel, da je na tej poti, je poleg belo-rdeče markacije pripisal še številko 1. S Pohorjem

prenehajo Centralne Alpe južno od Drave. Tu zapusti divja reka avstrijsko ozemlje in teče, sedaj pač že ukročena, po tesni Dravski dolini proti Mariboru. Lep jasen dan je in z najvišjega pohorskega vrha se širi čudovit pogled. Onkraj Mislinjske doline se dviga nad mestecem Slovenj Gradec visoka Uršlja gora s prastaro romarsko cerkvijo na vrhu. Za Uršljo goro sta vidni Peca in Raduha, obe že preko 2000 m visoki. Še bolj v ozadju so divje Savinjske planine, kot briljanti se bliskajo v njih Ojstrica, Skuta, Grintovec, Kočna. Nekje pod njihovimi navpičnimi stenami mora biti prelepa Logarska dolina, malo bolj na levo Robanov kot. Kulisa se vrsti za kuliso, sami gorski robovi, in prav tam v ozadju, v daljavi se nežno svetlika sam Triglav. Da, celo njegova rama je danes lepo vidna. Triglav je najvišja gora Jugoslavije, ali goroljubnemu Slovencu pomeni mnogo, mnogo več, njemu je Triglav prava sveta gora. Ob lepih dnevih ga vidiš z vsake gore Slovenije, ne samo s Štajerske, tudi z Dolenjske, Notranjske, s Krasa in Primorske. Ob takem lepem pogledu se lahko v trenutku porodi ideja: kaj če bi podaljšali pravkar označeno in z enko opremljeno pot! Preko zapadnih Karavank na vse vrhe Savinjskih planin, na Storžič, v Karavanke in potem v kraljestvo Zlatogorovo, k ljubljenu Triglavu, na Krn, Črno prst, Porezen, na Nanos, do sinjega morja in v velikem loku čez Notranjsko, Dolenjsko, spodnje Štajersko še v Slovenske gorice in nazaj v Maribor? Preko vsega slovenskega ozemlja, preko vse domovine! Z enko bi označili vso pot, in vsakdo, ki ljubi gore in domovino, bi jo enkrat v življenju prehodil in s tem dodobra spoznal svoj rodni svet. . .

Morda je lahko nastala zamisel v tej obliki samo na vzhodnem robu Alp, v ljudeh, ki pač ne živijo daleč od gora, ki hrepenijo po njih in ki jim je steza do njih na široko odprta. Ideja in njena uresničitev sta zelo daleč oddaljeni druga od druge, kot sanje in dejanje. Leta 1951 se je začela Planinska zveza podrobneje baviti z načrtom. Sicer pa dovolite, da vam predstavim iniciatorja slovenske planinske transverzale v osebi prof. Ivana Šumljaka iz Maribora. On je stopil s svojim načrtom pred slovensko planinsko javnost. Novih poti ni bilo treba napravljati ali vsaj mnogo ne; treba je bilo le zvezati že obstoječa pota. Vendar pa je bil potreben natančen študij za določitev dokončne trase. Bilo je mnogo razprav pri zvezi in pri posameznih društvih in tudi v časnikih se je pojavila živahna polemika, kar priča, da so se široke množice začele zanimati za novo idejo.

V letu 1953 je bil prvi del transverzale izveden. Pot drži preko Pohorja na Uršljo goro in po vzhodnih Karavankah do Raduhe. Tu se spusti do Savinje in se povzpne čez Robanov kot na Ojstrico, Kamniško sedlo, Okrešelj, Skuto, Grintovec in Kočno. Preko Jezerskega gré na Storžič in dalje v Karavanke, se povzpne v Julijcih na Triglav, Razor, Prisojnik, Jalovec in pride mimo Triglavskih jezer

na Krn in od tod dalje čez Bohinjske gore v gorsko okolico Idrije, v Trnovski gozd, na Nanos do Postojne. Prof. Šumljak je predlagal, da bi šla pot v velikem loku dalje preko vse Slovenije, nazaj v Maribor, ali da se naberejo izkušnje, se je zaenkrat transverzala ustavila v Postojni. V letu 1956 so jo podaljšali do Kopra.

Vsa pot je z belimi, rdeče obrobjenimi krogi enotno markirana. Poleg markacije je še številka 1. Marsikateri inozemski planinec je verjetno že naletel na to oštevilčenje.

Transverzala je sedaj približno 800 km dolga in jo lahko prehodiš v 40 dneh. Njena najvišja točka je Triglav, 2864 m. Pot sega torej v večjo višino kot velika francoska alpska pot med Ženevskim jezerom in Sredozemskim morjem, ki pa teče preko sedel, medtem ko gre slovenska transverzala preko vrhov.

Bistveno pa se razlikuje slovenska planinska transverzala od poprej navedenih poti v tem, da je pozimi prav težko prehodna, to se pravi, da nudijo nekateri deli pozimi alpinistu prvovrstne, težko rešljive probleme. To je lahko ugotovil avtor tega članka na Storžiču, ki nikakor ne spada med najtežje vrhove na transverzali. Ta ugotovitev se mi zdi posebno važen kriterij za edinstvenost te poti v Alpah, za prenos sredogorske ideje v visoko gorstvo. Morda bo kdo rekel, da je pot po Turah ali Allgäuskih in Lechtalskih Alpah veličastnejša, težja in da pelje v večje višine. Dobro. In vendar se razlikuje transverzala od teh poti prav bistveno: z oštevilčenjem in s tem točno določeno potjo in z dejstvom, da je transverzalec napravil nekaj nevsakdanjega. Saj transverzala ni samo gorski pojem ampak tudi zemljepisni in vzgojni: kdor vso prehodi, od Maribora do Kopra in preko Dolenjske nazaj v Maribor, spozna svojo domovino in jo tudi vzljubi.

V svojem pismenem predlogu na zvezo je iniciator predlagal, da naj dobi tisti, ki transverzalo v celoti prehodi, poseben spominski znak. Tudi ta predlog je zveza takoj sprejela. Okusno izvedeni znak kaže popotnika, okoli katerega je venec s petimi markacijami. Kot dokaz, da je vso pot v resnici napravil, mu služi poseben dnevnik za planinske žige. Vseh žigov je 69. Dnevnik je knjižica, ki jo kupi transverzalec pri svojem društvu. Pisec teh vrst pozna iz lastnih izkušenj točnost pri izpolnjevanju določil. Dnevniku je dodan seznam devetinsdesetih kontrolnih postojank, katerih žige je treba pridobiti. Po končani poti odda transverzalec dnevnik pri svojem društvu, ki ga pošlje na zvezo. Tu preverijo vse žige in če najdejo, da je vse v redu, prejme transverzalec značko. Vse značke so oštevilčene.

Ve pot ni nikakor ni treba opraviti v eni sapi, določen čas ni predpisan. Prav tako ni treba začeti v Mariboru in končati v Kopru. Za dopust si lahko po mili volji izbereš najprej ta, potem oni kos poti, dokler je v več letih ne opraviš. »Transverzalcu pač lahko svetujemo, da hodi počasi, saj se tudi počasi daleč pride! Transverzalo si naj razdeli na

več delov, tako da mu bo pot svetel počitniški cilj za daljšo dobo.« Tako piše prof. Šumljak v Planinskem Vestniku, mesečniku Slovenskega planinskega društva.

Prepričan sem, da bo prišlo v nekaterih planinskih krogih do ugovorov, da bodo nekateri odklanjali nagrado v obliki spominskega znaka. Moje osebno mnenje: Pri vsem priznanju izrednih vrhunskih uspehov smemo tudi popotniku, ki je z navdušenjem, ki ga pogrešamo pri mnogih »modernih« plezalcih, prehodil več sto kilometrov, priznati, da je nekaj dosegel. In pravilno je, da prejme ta spominski znak — saj več tudi ni —, ki ga bo gotovo tudi vesel.

Znak res ni najvažnejše. Gre za človeka! Naloga planinskih društev — odkrivanje Alp — je končno v glavnem izpolnjena. Ni več gora, da bi jih odkrivali za človeka, zdaj gre za odkrivanje človekove notranjosti goram. Tu zopet rajši pustim do besede pobudnika slovenske planinske transverzale: »Transverzala ima, kot planinstvo sploh, predvsem vzgojni namen. Zopet hoče približati človeka narodi in ga saj za nekaj časa odtegniti hrupnemu mestnemu življenju. Pokazati mu hoče, da so še drugi, lepši ideali kot ... Človeka, predvsem mladega, hoče telesno in duhovno okrepiti in mu dati novih moči za poklicno delo. Gore vzgajajo, saj ga napravijo skromnega, vztrajnega, odločnega, saj spreminjajo njegov egoizem v spoznanje etično-socialnih nalog in ga odvajajo lenuharjenja, pijančevanja in poltenosti. Planine plemenitijo človeka v najvišjem smislu in transverzala je visoka šola za pozitivno oblikovanje našega značaja. Pokazati mu hoče našo domovino, ki je vendar lepše na svetu ni, in ga tudi opomniti na hude borbe in velike žrtve za njeno svobodo.«

Pomisli je treba tudi na posledice te poti: Tako je bilo do konca leta 1962 izdanih 512 spominskih znakov in približno 10 000 dnevnikov je bilo prodanih, to pomeni, da se je 10 000 ljudi odločilo napraviti transverzalo. Kakšen uspeh, peljati ljudi v gore! Pozabiti ne smemo niti gospodarske plati! V letu se je v posameznih kočah javilo povprečno 700 transverzalcov, od katerih je velik del prenočeval. Pri kočah, ki so doslej izkazovale le zmerno število obiskovalcev, je to sedaj skokoma naraslo. Na Krasu oziroma v Primorju so morali začeti z izboljšavo prenočišč. Daljnovidna društva so se celo trudila izpeljati transverzalo mimo ene ali več svojih postojank in imela so prav. Končno naj še omenim, da je po vsakodnevnih hoji možno prenočevati v planinski koči. Le redkokdaj se je treba poslužiti drugih prenočišč. Koče so skoraj povsod v najboljšem stanju in zelo dobro oskrbovane.

Nočem trditi, da glede transverzale ni reči ničesar slabega. Toda to so le človeške slabosti. Sedim na vrhu Prisojnika v Julijcih. Z Vršiča (avtomobilska cesta!) prisopiha mladenič: »Kje je štampiljka?« Hitro odtisne svoj žig in izgine prav tako naglo, kot je prišel. Dejstvo, da so predvsem v sredogorju

nekatero kočo ob cestah, pospešuje rekorderstvo, ki ga nikoli ne bomo mogli preprečiti. A na srečo ostaja vse to vendar pri izjemah.

Ideja transverzale se je v Jugoslaviji naglo razširila. Nedavno so mi lahko naštel, že 17 (!) drugih transverzal, pri katerih prav tako opažajo zgoraj prikazani proces. Vendar so te krajše, zahtevajo dva do sedem dni in potekajo z malo izjemami po sredogorju. Žal nisem mogel ničesar izvedeti o zanimivih velikih transverzalah po Bosni in južni Srbiji, kjer pridemo tudi v višine nad 2000 m.

Zaradi velikega zanimanja za transverzalo je morala PZS izdati zanjo poseben vodnik. Izšel je leta 1958 in ga je sestavil kolektiv poznavalcev posameznih področij oziroma strokovnjakov. 23 skic olajšuje orientacijo. Seveda si lahko tudi inozemci pridobijo spominski znak.

Kaj nas čaka na 800 km dolgi poti preko planin do morja?

Začnemo v prastarem mestu Mariboru ob Dravi. Komur se mudi, doseže lahko višino pohorskega grebena in obenem kolonijo hotelov na vzhodnem Pohorju z eno redkih vzpenjač Slovenije, ki premosti 720 m višinske razlike. Kaj kmalu smo v samotni sredi gozda raztegnjenega sredogorja. Posebno zanimiva so višinska barja, predvsem ono Lovrenških jezer, ki se razteza 1 km v dolžino in 350 m v širino. Pokrajina postane bolj odprta šele v zahodnem delu in nas povsod spominja na štajerska obrobna gorovja, na Kor-, Pack- ali Stubalpe.

Onkraj Mislinjske doline preidemo na apnenec Karavank, torej v Južne Apneniške Alpe. Njihova prva gora je Uršlja gora. Valovito sredogorje z andezitnimi vrhovi od Smrekovca do Komna se nadaljuje do Raduhe, ki jo geološko prištevamo že k Savinjskim Alpam.

Tako smo dosegli prvo visokogorsko skupino. Savinjske planine štejejo pri nas med razmeroma malo znane skupine Apneniških Alp. Veličastni vrhovi se spuščajo z do 1000 m visokimi severnimi stenami v dolinske kote, ki jih lahko prištevamo med najlepše v Vzhodnih Alpah. Plezalec vseh stopenj najde tu nešteto lepih smeri. Šele pozno spomladi se snežišča umaknejo čudoviti cvetni preprogi, ki v močno zakraselih južnih pobočjih še tem bolj učinkuje.

1500 m nižje od Raduhe si je mlada Savinja ustvarila prehod, h kateremu se strmo spušča transverzala. Če utegnemo, obiščemo zanimivi presihajoči studenec pri Igli ali Solčavo, Heiligenblut Savinjskih planin, ali znano Logarsko dolino. Skozi Robanov kot in po zavarovani stezi dosežemo čok Savinjskih planin. Prehodimo ga v treh dneh in obredemo pri tem najlepše vrhove, od Ojstrice preko Planjave, Skute, Grintovca do Jezerske Kočne. Spust do Češke kočice po Kremžarjevi poti sodi med najzanimivejše poti v slovenskih gorah.

V čudovitem kotlu Jezerskega se po doživetju samote in skalah, po širokih razgledih

preko jugovzhodnega dela Alp, po sončni pripeki in suhih krnicah prav radi ustavimo. Dolina Kokre je odcepila na zahodu Storžič od glavne skupine. Mogočna gora je to, stoječa sama zase, ima zanimivo zavarovano pot k Domu pod Storžičem. Onstran Tržiča, južno od Ljubelja, dosežemo za nekaj časa zopet Karavanke z Begunjsčico. Inozemcu bi svetloval, da se od Roblekovega doma spusti takoj v Savsko dolino. Nadaljnja pot mimo Valvazorjevega doma namreč ne nudi kaj posebnega in je le s posebnim obmejnimi dovoljenjem mogoča.

Za Mojstrano v dolini Save se bližamo vrhuncu poti, kajti z vstopom v dolino Vrat smo v kraljestvu Triglava. In nobena pot ne bi bila prikladnejša, da se mu približamo, kot prav ta skozi Vrata mimo Aljaževega doma. Ves prevzet stoji popotnik pred Triglavsko severno steno, ki spada med najvišje v Vzhodnih Alpah. Celo poti, ki se ju poslužujemo — preko Praga ali Tominškove — sta prejeli nekaj odseva te veličine, čeprav sta tako zavarovani, da se zdi vzpon na Triglav razmeroma brez nevarnosti.

Transverzala še ne zavije v znano dolino triglavskih jezer, ampak se vleče v loku k prelazu Luknja, potem pa po novo nadelani zavarovani poti preko Bovškega Gamzovca k Pogačnikovem domu sredi Kriških podov, tej velikanski škrbini med Razorom in Stenarjem. Tri majhna, temna, jekleno modra jezera, »ki vstavljaajo v to puščobno pokrajino okrog Razorja čisto svojstvene, na pol pomirjujoče in povzdigujoče, na pol tesnobne podo-be« (Kugy), pač zaslužijo majhen ovinek. Veliki greben, ki se vleče od Razorja proti severozahodu na Prisojnik, je naš naslednji cilj. Transverzala se dotakne obeh vrhov, vendar obide vzhodni greben Prisojnika, ki je danes z varianto transverzale, Jubilejno potjo, odprt tudi neplezalcu. Številni klini in vrvi nas vodijo k tako imenovanemu drugemu Oknu, velikanskim skalnim vratom, skozi katera stopimo na severno stran grebena. Polica se vleče nad polico nad ogromnimi stebri vzhodne stene, ki jo Kugy primerja z ogromnimi orglami, na katerih »so odprti vsi registri lepote in divjine Julijskih Alp«. Ta hoja visoko nad prepadi, levo in desno od velikega grebena, je veliko doživetje transverzale. Spust preko zahodnega grebena in prvega okna na Vršič je njeno zanosno izzvenevanje.

Na Vršiču prečkamo najlepšo gorsko cesto Slovenije in se namenimo proti Jalovcu, slovenskemu Matterhornu, ki ga dosežemo z južne strani. Pri spustu mimo izvira Soče in skozi Trento se neprenehoma spominjamo dr. Juliusa Kugyja, oznanjevalca veličine in lepote Julijcev. Spotoma lahko obiščemo njegov spomenik in znameniti alpski vrt Juliano. S ponovnim vzponom dosežemo Dolino sedmerih jezer, sijočih oči sredi kraške pokrajine, ki se s svojimi podi, podobnimi ledenikom iz kamna, nadaljuje v Komni. V ostrem kotu zavijemo na Krn, za katerega so se v prvi svetovni vojni bili hudi boji, a že

kmalu nas transverzala vodi preko Bohinjskega grebena v sredogorje.

Veličastne visokoalpske slike so za nami, a tudi nadaljevanje poti proti morju nudi še marsikatero zanimivost in lepoto: rudnik živega srebra v Idriji, obsežne gozdove Trnovskega gozda, znameniti Predjamski grad, svetovno znano Poštojnsko jamo, Škocjansko jamo in Dimnico. Kmalu stojimo na Slavniku, zadnjem tisočaku, in od modrega Jadrana nas loči le še dan hoda skozi vinograde. Transverzala je končana. Danes je že pojem jugoslovanskega planinstva. In kdor pozna vsaj del te poti, bo vedno znova pritrtil besedam njenega pobudnika: »Ta gorska pot je kot lepa pesem, za katero si želimo, da je ne bi bilo nikoli konec...«

(Prevedeno iz nemščine. Avtor je znan ljubitelj našega gorskega sveta. Op. ur.)

Ludvik Zorzut:

Maj na obisku

*Tako. Si spet priromal mesec maj.
Postáni z nami, malo vsaj
pod črešnjami cvetočimi.
Prijadral na oblakih si nebá
z visokih snéžnih si gorá
nad vódami deročimi.*

*Tvoj dih je svež, gre pomladin
skoz nédrije do src globin.
Se v tebi mi prerájamo.
Nam valoviš nemirno kri,
da duh nas tvoj okrog podí.
Vetrovom se udajamo.*

*S teboj bi radi čez vrhé,
vihrali še, kjer ne stezé;
vse marnje da prežénemo.
Kot divjé rože vrhu skal,
skoz sonca žar, skoz mraza val,
da mirno tam ovénemo.*

*Zašli smo v blodenj hudi kot.
Kaj ni najboljša ravna pot?
Kam zdaj brez cilja šárimo?
No, bratec náš, povej nam tí,
markacije so na vse strani?
Le v ravno smer udarimo!*

*Tovarištvo — najlepši cvet
planinstva, zvestim nam pripet —
s prijatelji počitimi
preliva se v rebule slaj.
Kakó si lep o, bratec maj
pod črešnjami cvetočimi.*

Vodniški izlet na Menino planino

Daniilo Škerbinek

Pet let je sicer obdobje, ki spričo dandanašnje naglice življenja ne pomeni kdove kaj, toda če pomislimo, da smo šele po petih letih dela dočakali prve plodove, potem ta leta niso več tako kratka. V mislih imam namreč izlet vodnikov našega MO, s čimer pa seveda ne mislim delati kakšnih očitkov na račun društva, temveč se mu na tem mestu iskreno zahvaljujem za prejeto pomoč. Škoda le, da je niso bili deležni prav vsi agilni mladi planinci, ki so v minulih petih letih v odseku zelo pridno sodelovali; največ služba, pa tudi šole so jih zadržale doma.

Prelepega sobotnega popoldneva se je troje deklet z mojo malenkostjo povrhcu odpeljalo z vlakom tja proti Celju. Kjerkoli smo se pojavili, povsod je nenavadno sestavljena skupina povzročila, da so bolj sramežljivi, potuhnjeni ljudje začeli stikati glave, ljudje bolj zdravega, krepkega temperamenta pa so začeli razsipavati s komplimenti, ki so šli na moj račun, seveda. Ker so se naša, oprostite, moja dekleta ves čas vneto zanimala za Celjane, sem imel ves čas polne roke dela, da sem jih obdržal pri sebi, da jih ni kam potegnilo. Oddahnil sem se šele tedaj, ko je avtobus švignil mimo prometne table z napisom »Celje«, kar je pomenilo, da je nevarnost mimo. Pa še tedaj ne povsem, kajti že v tistih nekaj trenutkih, ko smo prestopili v Vranskem v drug avtobus, je naša Marička čisto zmešala ubogega sladoledarja v njegovi leseni kletki, da je revež nabasal celo goro sladoleda, da bi jo privabil k sebi, medtem pa je že zavila na bližnje pokopališče, kjer je na nekem nagrobniku odkrila imena svojih davnih prednikov. Žal se ni utegnila globlje posvetiti njihovemu spominu, ker je avtobus proti Tuhinjski dolini že nestrpnno podrhteval. Ko smo brzeli po tesni dolini, smo z združenimi močmi ugotovili, da je tod rokovnjaška obrt res lahko cvetela, saj si trgovske karavane v tistih časih res niso mogle kaj prida pomagati. Avtobus je že obstal v Špitaliču, kjer smo se znašli pod sila strmim hribom. »Hudo bo,« je še globoko vzdihnila Erika, preden smo se zapodili navkreber.

Ko smo že s težavo dohajali svojo sapo, smo se malce ustavili. Utrgal sem najbližjo marjetico in se začel ukvarjati z alternativami: »Da-ne-da... Ne! Punčke zlate, uganite, kaj sem imel v mislih?« »Gotovo kakšno deklico!« je nedvoumno namignila Marička. Nisem je sicer hotel preveč bridko razočarati, vendar pa mimo resnice res nisem smel: »Hotel sem ugotoviti, ali bomo drevi prilezli do kočice ali ne!« Kako tesnobno so se spogledale in kako so se podvzile, kot bi hotele prisiliti usodo, da se prerokba ne bi uresničila. Kmalu smo pustili prijazno vasico Okrog za seboj, presekali serpentine avtomobilske ceste in jo ubrali po bližnji proti nekdanji planinski koči na Bibi, »štiri... pet... šest...« je Milena neutrudno štela premagane ograje za živino in s tem izpolnila, kar je bila obljubila mami, da namreč niti v počitnicah ne bo pozabila na šolo, še manj pa na radosti popravnega izpita iz matematike.

Po večernem nebu pa so se grmadili in podili nekakšni negostoljubni oblaki, kot bi se vsak izmed njih na vse kriplje trudil za čim večji učinek svoje ekonomske enote. Toda videti je bilo, da se je nenadoma eden izmed njih zatelebal v našo družbo, obstal je kot pribit in zaprl pot drugim, da je nastala zmešnjava kakor na dirkalni stezi ob trčenju. Zaletavali so se drug v drugega, da se je kar bliskalo in grmelo in — pozdravil nas je ljubi dežek. Pospešili smo korake in kmalu zavzeli pastirsko stajo na Bibi, kjer nam je mlada in čedna planšarica — moje spremljevalke so že začele nekaj natolcevati! — postregla z veliko skledo izbornega planinskega kislega mleka. V začetku smo še nekam sramežljivo veslali z žlicami, nato pa smo se z neugnano ihto zagnali v skledo.

Ne vem točno, kaj je bilo krivo — morda nesporazum, morda netočno napatilo ali pa še kaj — da smo zašli s prave poti do kočice in začeli nadelavati zapletene krivulje. Tisti čas, ko smo obdelovali kislo mleko, sicer ni deževalo, zato smo pa zdaj postali deležni kaplajoče vlage. Zapeljive markacije, katerim se ne more upreti nobeno planinsko srce, so postale tako redke kakor planike na Pohorju, pa še tiste, kar smo jih staknili, so se neznansko plaho naličile, tako da si nismo upali začeti spogledovati se z njimi.

Ko na neki planoti nismo več vedeli ne kod ne kam, me je Milena neubranljivo nežno pogledala — kar topil sem se — zraven pa z drhtečim glasom dejala, naj se vendar že domislim, kod je treba iti, natančneje, kod sem hodil pred štirimi leti, ko sem se udeležil slavja ob otvoritvi kočice na Menini. Kako naj bi se tega spomnil, ko so mi pred očmi poplesavale lepote čudovite neznane pokrajine, ki je moje oči še nikdar niso videle!

Hodili smo ob robu planote, ki je mejila na gozd, in ko smo jo že skoraj vso obhodili, smo naleteli na primerek markacije, ki je bil gotovo starejši kot deset let. Ko smo se kar naprej spotikali ob zveržene korenine in koreninice, smo še vedno verovali v čudež, da bomo še to noč odkrili kočico. Erika se je

spomnila moje prognoze z marjetico. Nato je ena izmed njih, katera, tega zaradi teme nisem mogel ugotoviti, predlagala, da bi se utaborili kar pod prvo smreko, poskusili noč prespati, zjutraj pa bi se odpravili naprej. Ko so se naša zagata, megla in curki dežja najbolj zgotlili, se mi je zazdelo, da vidim nekje daleč v gošči pred seboj majhen, svetel ogenjček... Vse tri spremljevalke so hkrati sklenile, da moram na ogleda.

Korajža velja! Kmalu so moji koraki zastali pred ograjo. Posvetil sem čeznjo z baterijo, da bi jo brez nezgode preskočil, tedaj pa se je razleglo množično cepetanje in tekanje. Na vso srečo se je zraven razleglo še blejanje ovac, tako da se mi ni primerilo nič hudega. Nekoliko dalje pa sem že razločil pastirsko kočico, skozi okno se je v meglo zadiral odsev luči in ognja... Iz tistega konca se je tedajci razlegel jezen glas, ki je hotel vedeti, kdo smo in kaj hočemo. S skrajno ponižnim glasom sem vprašal, ali smem priti bliže. Z negotovimi koraki, še vedno pripravljen na bliskovit umik, sem se bližal pragu; moj strah je polagoma uplahnil, ko sem začel natančno opisovati našo veliko stisko in zagato in ga že od daleč začel snubiti za vodnika do kočice. Videti je že bilo, da bo možakar ostal nepristopen, ko sem mu pa omenil, da je v moji družbi troje deklet, je postal na mah prijaznejši in kmalu nato nas je vodil proti koči. Nedeljsko jutro je bilo megleno in deževno, zato smo poležavali. Pred kosilom smo si nekoliko ogledali okolico, nato smo se poslovili od prijaznega oskrbnika in jo mahnilni proti Gornjemu gradu. Na moč smo hoteli, ker smo hoteli ujeti opoldanski avtobus, toda obrazi so se nam podaljšali, ko so nam povedali, da bo avtobus odpeljal šele čez štiri ure. Kaj storiti? Ogledali smo si cerkev, starodavno kapelico, ki je nekoč sodila k samostanu, zdaj pa je postala prizidek cerkve, in nato spomenik NOB. Ko smo prišli k potoku, smo si šli namakati izdelane noge. Uboge ribe! Našega obiska je bil deležen tudi park nasproti avtobusne postaje, kjer smo si uredili piknik. Ne pomnim, da bi mi suh kruh kdaj vzbujal taka slastna občutja. Začeli smo tudi prepevati in čez nekaj časa smo celo zložili in uglasbili himno naših vodnikov. Precej kitic bi ji še pritaknili, ko nas ne bi bil prehitel avtobus. Bili smo rahlo otožni, ko smo se peljali po Savinjski dolini; dolina zelenega zlata mi je že od nekdanj pri srcu. Pogledi so nam splavali na bližnje in daljne vrhove, prav tja do vrhov okrog cveta alpskih dolin — Logarske. Ali lahko planinec občuti večjo srečo mimo tiste, ko zasliši v sebi neubranljivi šepet GORE: »Pridi!... Vrni se!... Toliko ti imam povedati!«

Mladinci in mladinke, vpisujte se v mladinske odseke planinskih društev! Izkoristite popuste, ki vam jih nudi planinska organizacija!

društvene novice

JUBILEJNI OBČNI ZBOR PD LJUBLJANA-MATICA

Po uvodnih besedah predsednika tov. Toneta Štajdoharja, ki je na kratko očrtal pomen jubileja in poudaril nekatera zgodovinska dejstva o ustanovitvi osrednjega SPD v Ljubljani, so sledila poročila odbornikov, iz katerih posnemamo, da ima matično društvo 9091 članov (5460 moških in 4354 ženskih), 2818 mladincev in 813 pionirjev, je torej daleč najmočnejše društvo, saj združuje celo šestino članov PZS. Tajnik prof. France Pengal je v *tajniškem* poročilu zajel široko društveno dejavnost: vzgojne in propagandne probleme, zaščito in varstvo gorske pokrajine, oskrbo in vzdrževanje planinskih postojank, zlasti pa problematiko *mladinskega odseka*, ki se počasi uveljavlja predvsem po šolah in deloma po podjetjih. Premalo je mladinskih vodnikov in starejših ljudi, ki bi hoteli žrtvovati svoj čas za varstvo in vzgojo mladih planincev. *Markacisti* so obnovili zavarovano pot po triglavskem grebenu, za 1. 1964 pa obljublajo popraviti obe plezalni poti na Šmarno goro, z mladinci pa okoli Ljubljane markirati krožno mladinsko pot po znanih zgodovinskih točkah NOB in po razglednih vrhovih. Uredili bodo tudi spodnji del Tominškove poti na Triglav. Hvalevredno je sodelovanje z zasavskimi društvi in društvi PD Zagreb in PD Japetić iz Samobora. Za AO je poročal tov. Ante Mahkota: »Po uspehah alpinističnega odseka se meri delo najbolj avantgardistične skupine v planinskem društvu. Ko gre za občni zbor ob sedemdeseti obletnici planinskega društva, velja pribiti, da je naš alpinistični odsek že vrsto let po težavnosti vzponov v domačih in tujih gorah na čelu jugoslovanskega alpinizma.

Najprej naštejmo dejavnosti *alpinističnega* odseka: plezalna šola kot vzgoja mladih plezalcev — številni vzponi v domačih gorah — poleti in pozimi — kvalitetni in prvenstveni vzponi v domačih gorah — alpinistične odprave navez v Centralne Alpe — cilj najtežje med najtežjim — organizirano skupno življenje alpinistov — sestanki in srečanja tudi v mestu.

Plezalno šolo je obiskovalo 12 tečajnikov. Redna tedenska šola na Turncu ima namen dati trdno tehnično osnovo bodočim alpinistom.

V lanskoletni plezalni sezoni (vanjo je vključen tudi del predlanske zime, letošnja pa ne) je bilo opravljenih več kot 120 letnih in zimskih plezalnih vzponov. Gre za lahke ture tečajnikov iz plezalne šole, ki so bili prvi-

krat v gorah, pa za težavne in najtežje ponovitve smeri v Kamniških in v Julijcih.

Bera prvenstvenih plezalnih vzponov je letos manjša od lanske. Vzrok je gotovo v menjavi generacij, saj so starejši plezalci vsak dan bolj obremenjeni s poklicnim delom. Posebno atraktivnega prvenstvenega vzpona (kot lani Sfinga) letos ni, vseeno pa je opravljenih 8 prvenstvenih vzponov — prispevek k zaključevanju vzponov v naših stenah.

Centralne Alpe so bile letos posebej radodarne:

Izreden uspeh je vzpon čez severno steno Matterhorna (Sazonov — Pretnar), prva stena med »zadnjimi tremi problemi v Alpah«, ki so jo preplezali Jugoslovani. V Wallisu se je mudil tudi Juvan (vrsta vzponov), v Berner Oberlandu je bila preplezana severna stena Möncha (Fajdiga-Mahkota), nova plezalca Zorko in Belak — še pred letom sta bila tečajnika v plezalni šoli — sta se vrnila iz Dolomitov s severno steno Velike Cine. Alpinistični odsek se zbira na rednih četrtkovih sestankih. Ker je fotografov z barvnimi diapozitivi vsak dan več, so le-ti zabeljeni s koloriranimi poročili o stenah in alpinistih. Organizirano je skupno skladišče za opremo, ki bi jo želeli še bolj obnavljati. Gotovo bi sodila v organizacijo alpinističnega odseka tudi priprava manjše ekspedicije. Saj je mogoče v oddaljene gore tudi z majhnimi sredstvi. Dovolj sposobnih alpinistov za take odprave v odseku ne manjka. Da pa je takšno odpravo res tudi s majhnimi sredstvi in v veliki meri s »samofinansiranjem« mogoče postaviti na noge, je dokaz potovanje čez Nepal dveh članov našega odseka Aleša Kunaverja in Zorana Jerina. Oba sta se iz Nepala vrnila z izkušnjami in ogledniškimi podatki, ki bi bili dragoceni pri organizaciji bodoče ekspedicije.

Sedemdesetletnica je primeren jubilej za takšno afirmacijo društva.

Kulturna moč matičnega društva je razvidna iz poročila tov. Slavka Peršiča o delu *propagandnega* odseka.

Predavanja so bila najbolj vidna društvena dejavnost. V pretekli zimski sezoni so priredili 34 različnih predavanj, 5 so jih morali ponoviti zaradi velikega zanimanja. 39 predavateljskih večerov je obiskalo 11 253 oseb. Na 1 večer povprečno 286. Letošnja sezona poteka z nekoliko slabšim obiskom (povprečno za 25 oseb manj kot lani). Kljub povečanemu režijskim stroškom je ostala cena vstopnicam nespremenjena. Da pa sploh lahko prirejajo predavanja, so dolžni zahvalo dekanatu fakultete za elektrotehniko, ki je pokazal veliko razumevanje za planinsko kulturno-prosvetno dejavnost.

Poleg rednih predavanj ob sredah pa so zabeležili še 6 izrednih predavanj, ki so jih nudili mladini na osnovni šoli Polje in invalidom na Zavodu za rehabilitacijo. Pri teh predavanjih niso pobirali nobene vstopnine ali zahtevali kakšno odškodnino, stroške pa so krili iz dohodkov rednih predavanj. Pov-

prečen obisk na teh predavanjih je bil do-
slej 143.

Dolžni pa so zahvalo neutrudljivemu opera-
terju in nepogrešljivemu organizatorju tov.
Valterju Švarcu.

Tradicija je, da so v preteklih letih bili go-
stje v planinski predavalnici tovariši iz
bratske republike Hrvatske. Letos pa, glede
na proslavljanje 70-letnice planinskega dru-
štva, so povabili nekoliko več predavateljev
iz Hrvatske, vsako njihovo predavanje je
bila pristrčna manifestacija v duhu bratstva
in edinstva.

Tov. France Končan je kljub slabemu vre-
menu organiziral 18 skupnih izletov s pov-
prečno udeležbo 18 oseb. Propagandni uspeh
odseka je tudi redno poročanje o delu dru-
štva v »Delu« in »Ljubljanskem dnevniku«.
Obširno in natančno je bilo poročilo tov. Ce-
neta Marinka o društvenem gospodarstvu.
V Domu Kamniška Bistrica so v depandansi
pridobili 18 ležišč, dogradili so cisterno na
Kredarici in gospodarsko poslopje v Spodnji
Krmu, usposobili so za obratovanje podaljšek
Koče pri Triglavskih jezerih, sicer pa je
društveno gospodarstvo obremenjeno z ve-
likimi nalogami in majhnimi finančnimi
možnostmi. V l. 1962 so po svojih kočah na-
pram letu 1961 zabeležili precejšen padec (od
44 463 na 24 617 obiskovalcev), medtem ko je
denarni promet upadel le za malenkost, pač
pa je prebitek v primeri z letom 1961 mini-
malen (od 1 099 819 je zdrknil na 66 000 din).
Med postojankami izkazujeta porast prometa
edino Kamniška Bistrica in Koča pri Tri-
glavskih jezerih, najobčutnejše je padel
promet na Komni, kar predstavlja za društvo
veliko škodo. Med dohodki društva je vredno
omeniti 1 350 000 din iz predavanj. Vred-
nost nezaključenih investicijskih del znaša
29 050 804, za kar je društvo dobilo kredit pri
PZS (16 milijonov din) in Komunalni banki,
deloma pa je črpalo sklad za amortizacijo
(6 078 334 din).

Gospodarsko stanje društva je tako, da se
društvo ni moglo udeležiti natečaja za razpi-
sane kredite za pospeševanje turizma, sicer
pa tega predpisi društvu pravzaprav ne do-
voljujejo. Vsekako pa je gospodarska dejav-
nost društva za razvoj turizma toliko po-
membna, da bi do kreditov morale nekako
priti.

Ing. Tone Jeglič je poročal o ljubljanski po-
staji GRS. V preteklem letu 1962 so ljub-
ljanski reševalci 23-krat sodelovali v raznih
reševalnih akcijah, opravili so 8 manjših in-
tervencij v primerih smučarskih nesreč in
izvedli 3 poizvedovalne akcije za pogrešanimi
turisti.

Na zimskem tečaju so izvedli nekaj poizkusov
o faktorjih, ki vplivajo na čas, ko nastopi smrt
pri žrtvah pod plazom in pri tem dobili dra-
gocene podatke. Zaradi pomanjkanja finanč-
nih sredstev so namesto letnega tečaja izvedli
dvodnevne vežbe v Kamniških Alpah pod
Koglom.

V letošnjem letu bodo uvedli nekaj novosti
v treningu reševalcev, da bi dvignili njihovo

tehnično usposobljenost. Prav tako bodo v
smislu preventivne dejavnosti uvedli pre-
ventivne patrolne akcije ob državnih praz-
nikih, ko obišče gore največ ljudi.

V letu 1962 so jim bile znižane dotacije, zaradi
česar niso mogli obnavljati opreme. Potrebe
za leto 1963 znašajo 1 668 000 din. Potrebe so
velike, sredstev pa zaenkrat ni.

Po poročilih se je razvnel živahen razgovor,
v katerega so posegli dr. Jože Pretnar kot
delovni predsednik, prof. Pavel Kunaver, ing.
Tone Jeglič (zaradi bivaka pod Skuto), tov.
Milan Kham in adm. Naglič (zaradi sredstev),
sledile so čestitke predsednika PZS tov. Fe-
dorja Koširja, tov. Benkoviča in tov. Orla
v imenu jubilejnikov PD Kamnik in PD
Celje, zastopnika PD Zagreb, ki je PD Ljub-
ljana-matici poklonil lepo darilo, zastopnika
okrajne turistične zveze ter zastopnikov osta-
lih ljubljanskih planinskih društev (Rašica,
Žičnica, PTT, Železničar) in PD Črnuče.

Občni zbor je izvolil za častnega odbornika
društva ing. Naceta Perka in s tem počastil
njegovo dolgoletno zvesto delo v gradbenem
odseku našega najstarejšega planinskega
društva. Iz društvenih poročil je bilo raz-
vidno, da društvo po pravici nosi v svojem
naslovu pomenljivi epiteton, ki ga je pred
leti predlagal pokojni dr. Anton Brilej.

T. O.

PD MEŽICA. Predsednik PD v Mežici tov.
Jurkar je omenil, da je letos jubilejno leto:
70 let PZ. Med prvimi PD je bilo tudi PD
v Mežici. Delo društva je bilo plodno že pred
vojno. Okupator je delo omrtvičil, vendar ne
za dolgo. Kljub razredčenim vrstam PD po
vojni se je delo spet okrepilo. Planinci niso
bili malodušni. Pritegnili so nove člane in
zamašili vrzeli po vojni. Vrste objektov, ki so
nastali po naših planinah, so dokaz, da se je
planinstvo razmahnilo. Število članov PD je
zadovoljivo, ni pa zadovoljiv obisk naših
planin.

Pred par leti je bil dograjen »Dom na Peci«.
Preteklo leto je bila velika akcija za posta-
vitev spomenika Kralju Matjažu na Peci.
Postojanka na Peci je dobro opremljena.
Nabavili so sobni in gostilniški inventar, na-
redili bazen za vodo in zgradili kopalnice,
naredili vlečnico na Malo Peco.

Delo v mladinskem odseku je bilo premalo
aktivno. Premalo je vodnikov. Vodnike mo-
rajo vedno znova pridobivati, ker odhajajo v
šole in k vojakom. Opozorila, ki jih je dal
UO, so pomagala, vendar potrebujejo pred-
vsem pomoči. Sodelovali so na tekmovanjih
in turnem smuku po Koroški.

AO je zabeležil skromne uspehe, ker so pač
še začeli. Nimajo primerne opreme, ne iz-
kušanih članov. Imeli so redne mesečne se-
stanke, predavanja o alpinizmu, naredili pa
tudi nekaj vzponov v stenah Raduhe.

Isti odbor, ki je postavil spomenik Kralju Matjažu, ima pred seboj še eno veliko nalogo: postaviti žičnico za prevoz ljudi na Peco.

Dopisništvo je svoje delo opravilo dobro, ravno tako tudi planinski fotoklub. S kakovostnimi karticami smo delali dobro reklamo in vzbujali zanimanje tudi za druge naše planinske postojanke.

Ob zaključku je spregovoril par besed še gost iz Ljubljane — tovariš Lavrič — zastopnik Planinske Zveze Slovenije. Pohvalil je delo PD in dejal, da je naše društvo med tistimi, ki so pomagala k porastu planinstva. Posebno je čestital k postavitvi spomenika Kralja Matjaža.

PZ želi in stremi za tem da bi se število članov še povečalo. Posebno je treba pritegniti mladino in ji posvetiti več pozornosti. Ustanovljen naj bo odsek gorske straže in odsek za zaščito planinske flore.

Ob zaključku je tovariš Lavrič predal še odlikovanja tovarišem, ki jih je odlikovala PZJ. Ti so: Anton Jurkar, Kristl Pečovnik, Marija Krebl, Herbert Kališ, Stanko Vončina, Franc Gornik, Franc Mauhler, Miloš Mlakar in Nino Dretin.

V soboto 9. III. 1963 je imelo PD PTT LJUBLJANA svoj IX. redni letni občni zbor.

V desetletnem obdobju svojega obstoja je doseglo društvo mnogo vidnih uspehov. Društvo je imelo ob ustanovitvi le 450 članov, danes pa jih ima že skoraj 1400. V letošnjem letu smo ustanovili tudi skupino v Novi Gorici, ki se je kmalu aktivno vključila v delo društva. Tako imamo sedaj že 14 manjših skupin v našem društvu, ki deluje širom po Sloveniji.

Društvo se je še nadalje organizacijsko krepilo, organiziranih je bilo 29 množičnih izletov in visokogorskih tur. Poleg tega pa se je jubilejnega X. zбора planincev PTT Jugoslavije na Jastrebcu v Srbiji udeležilo 26 naših članov ter tradicionalnega partizanskega marša po Svrliških planinah 8 naših članov. V zimskem času je bilo organizirano 13 predavanj s planinsko in potopisno tematiko. Mladinski odsek pa je priredil še 10 samostojnih izletov; razen tega pa še 9 večdnevni izletov po slovenski planinski transverzali, imeli pa smo tudi posebna predavanja in seminarje. Lani je društvo tudi pričelo z urejanjem visokogorskega planinskega vrta — alpineta, v katerem bomo že letos lahko videli prvo cvetje. Prostovoljnih delovnih akcij je bilo precej, predvsem pri urejanju poti in vzdrževanju planinske postojanke na Vršiču, poleg tega pa so naši mladinci še sodelovali pri gradnji postojanke PD Črnuče na Mali planini, pri gradnji alpinetuma itd., kjer je članstvo prispevalo 570 prostovoljnih delovnih ur. V tekmovanju »Gore in mladina« je naš mladinski odsek zasedel 8. mesto in s tem prišel na čelo MO, ki so združeni v ljubljanskem koordinacijskem odboru. Naše mladinke pa so se udeležile tudi »Pohoda ob žici

okupirane Ljubljane« in z eno ekipo dosegle častno 8. mesto. V preteklem letu je slovensko planinsko transverzalo prehodila še četvero naših članov, tako da se je število članov, ki so prehodili to lepo in pomembno pot, povzpelo že na 22. Tudi zasavsko planinsko transverzalo sta prehodila še 2 člana. Propagandni odsek je na Trgu OF redno opremil našo izložbo s slikami z izletov in drugih akcij ter razstavil skupno 162 fotografij. Poleg tega pa še ureja mapno arhivo s slikami in kratkim opisom z izletov in akcij. Ker praznujemo v letošnjem letu več pomembnih jubilejev, se društvo resno pripravlja na proslavo, ki jo namerava organizirati septembra meseca na Vršiču. Tu bi proslavili 70-letnico slovenskega planinstva, 20-letnico ustanovitve nove Jugoslavije ter še dva jubileja društva, ki letos praznuje 10-letnico obstoja ter 10-letnico otvoritve Poštarske koče na Vršiču. Občni zbor je sklenil, da organizira velik zbor vseh planincev poštarjev iz naše ožje domovine ter dostojno proslavi te pomembne jubileje, saj je planinstvo doseglo širok razmah in je ena najmočnejših in organiziranih organizacij pri nas.

Aktivnost posameznih članov društva pa nam dokazuje tudi število nagrajenih oz. pohvaljenih tovarišev starejših planincev, ki jih je za dolgoletno, nesebično in požrtvovalno delo nagradila PZJ oz. PZS. V imenu PZJ je predstavnik PZS na občnem zboru slovesno izročil 4 zlate in 3 srebrne častne znake PZJ. Zlati planinski častni znak tovarišem: Jožetu Kobilici, Ivanu Zablu, Ivanu Debevcu in Jožetu Praprotniku; srebrni planinski častni znak pa tovarišem: Hermanu Vrečko, Antonu Korencu in Maksu Skribetu. Poleg tega pa je PZS podelila srebrni častni znak tov. Jožetu Dobniku. Pohvale pa so prejeli tov. Vrečko, Debevec in Praprotnik. S temi priznanji je dano priznanje ne samo imenovanim članom, temveč celotnemu delu našega društva. Tako imamo sedaj v vrstah našega društva 13 odlikovancev in to 5 z zlatim, 8 pa s srebrnim častnim planinskim znakom.

V novih nalogah društva pa je predvsem še organizacija masovnih izletov in predavanj in s tem pritegnitev čim več članstva k sodelovanju. Posebno je bilo poudarjeno, da se poveča število naročnikov na »Planinski Vestnik«, ker imamo pri tolikšnem številu članstva še razmeroma malo naročnikov. Za predsednika društva je bil ponovno izvoljen tov. Jože Dobnik. V upravnih odborih društva pa je prišlo nekaj novih članov, predvsem mladincev.

Štefan Tepeš

ADAPTACIJA TIČARJEVEGA DOMA

Planinsko društvo Jesenice se je odločilo, da preuredi Tičarjev dom na Vršiču. K temu je takorekoč prisiljeno. Turistični in planinski promet okoli Vršiča iz leta v leto raste. Večina tujih gostov prihaja v Jugoslavijo preko Karavank, preko gorenjskih prelazov. Tu

nalete na zastarele hotele, na slabo komunalno ureditev gorenjskih naselij in še bolj zastarelih planinskih koč in domov. Da pa gorenjska pokrajina daje dohodek iz turizma, samo en podatek: leta 1961 je bilo v menjalnicah in bankah jeseniške občine zamenjanih za din 156 622 340, leta 1962 pa že za din 1 131 572 902. Vrščič spada med bistvene elemente pri ureditvi gorenjskega kota. Tu so vsako leto mednarodne tekme, tu preko je prehod v dolino Soče, o kateri pravi Kugy, da je najlepša reka v Evropi, blizu je Planica, Kranjska gora, Bled, izhodišča za ture na vse strani v Julijskih Alpah itd.

Gradnja turističnih objektov oziroma modernizacija vseh teh obstoječih je eden od prvih pogojev turističnega napredka naše dežele. Če se za to zavzemajo planinci, je to za to, ker so doslej za ta kraj skrbeli. Prav bi bilo, če bi jim odločilni činitelji šli na roko.

Predračun za adaptacijo Tičarjevega doma znaša ca. 60 000 000 din. S temi sredstvi bi dom pridobil 100 postelj, 100 sedežev v jedilnici, bife za stoječe goste in seveda večjo kuhinjsko kapaciteto.

Dosedanji Tičarjev dom bi se s svojim planinskim značajem in nalogo premestil na Sleme.

T. O.

RAZSTAVA NAŠIH ZAŠČITENIH RASTLIN

(ob 70-letnici Slovenskega planinskega društva)

V dvorani hišnega sveta »Nebotičnik« v Kidričevi ulici št. 5 se je 24. aprila 1963 odprla pomembna razstava pod naslovom »Naše zaščitene rastline — ob 70-letnici Slovenskega planinskega društva«. Razstavo je odprl dr. Anton Polenec, ravnatelj Prirodoslovnega muzeja, ustanove, ki je razstavo priredila. V kratkem nagovoru je označil planinsko floro kot bistven element lepote v gorski pokrajini in pomen naše floristike. Razstavo so podprli Svet za kulturo LRS in Planinske zveze Slovenije, PD Ljubljana — matica pa je prispevalo Trpinove akvarele gorskega cvetja. Po ravnateljevem nagovoru je navzoče številne goste vpeljal v razstavo kustos tov. Tone Wraber, čitateljem PV dobro znani botanik. Razstava je v glavnem njegovo delo in mu k uspehu iskreno čestitamo.

Pri otvoritvi so bili navzoči sekretar Sveta za kulturo LRS tov. Miloš Poljanšek, samostojni svetnik tov. Mica Černigoj, referent za muzeje tov. Menašejeva, zastopniki mnogih kulturnih in znanstvenih ustanov, dr. ing. France Avčin, zastopniki Planinske zveze Slovenije (tov. Lavrič, Hribar, Orel), predsednik PD Ljubljana — matica tov. Tone Štajdohar, tov. Ante Beg, odgovorni urednik »Dela« Marjan Javornik, zastopniki dnevnikov in RTV ter mnogi drugi.

T. O.

PLANINSKA ŠTAFETA TRIGLAV—JAJCE

za 20-letnico AVNOJ

Na izredni skupščini Planinske zveze Slovenije je tov. Uroš Zupančič predlagal, da se za 20-letnico AVNOJ organizira planinska štafeta Triglav — Jajce. Planinska zveza Slovenije je pobudo sporočila bratski PSH in PS BiH, ki sta jo z veseljem sprejeli. 23. aprila 1963 so se na Otočcu sešli zastopniki vseh treh planinskih zvez. Sklenili so, da bodo na Triglavu štartali zastopniki Slovenije, Hrvatske in BiH, to je republik, po katerih ozemlju teče trasa štafete, povabljeni pa bodo seveda tudi zastopniki ostalih republik. Štafeta bo krenila s Triglava tako, da se bo njen zaključek lahko vključil v proslavo v mestu Jajcu, zastopniki štafete pa bi se nato udeležili še centralne zvezne proslave v Beogradu. Računamo, da bo štafeta prehodila pot od Triglava do Jajca v enem mesecu; s Triglava bi odšla zadnje dni oktobra, v Jajce bi morala prispeti torej vsaj 27. novembra.

Sredi maja 1963 bodo vse tri zveze izdelale glavno traso, h kateri pa se bodo lahko priključevale stranske štafete s posameznih planinskih področij.

Propagandna komisija PZS si je pot štafete zamislila tako, da bi povezala nekatere znamenite kraje iz zgodovine NOB in povzela pot Izvršnega sveta OF z Osredka v Polhograjskih Dolomitih na Rog, z Roga pa do Vinice na Kolpi. Na to pot bi se lahko priključile tudi štafete posameznih PD, ki niso ravno blizu področja štafete. S Triglava bi se štafeta spustila v Bohinj, šla preko Ratitovca v Dražgoše, v Dražgoš v Poljane, od tod pa na Osredek. Dalje bi štafeta tekla v glavnem po poti Izvršnega sveta OF preko Žažarjev na Rakitno, Mokre, Travno goro in Malo goro, od tam pa na bazo T 20 na Rogu. Računamo, da bi štafeta zmogla to pot v 10 do 11 dneh, verjetno še prej.

Planinska društva bodo pravočasno dobila natančno izdelano traso s potrebnim operativnim časom in potrebnimi tehničnimi podatki. Alpiniste in mladince že sedaj opozarjamo na to prireditev, pomembno zaradi njene ideje in njenega zgodovinskega značaja, mikavno pa tudi s planinsko — pohodnega stališča, saj teče po področjih, ki jih je planinstvo doslej premalo oživljalo. Združila bo zahtevni visokogorski svet Julijcev preko lepega Skofjeloškega pogorja in Dolomitov z manj znanimi, nemarkiranimi potmi po hribih naše Notranjske, Dolenjske in Bele Krajine.

T. O.

O PREDAVANJU DR. FRANCETA AVČINA »Od Triglava do Ohrida« smo v »Nachrichten des DAV« januar—februar 1963 brali naslednje pohvalne besede: »Prof. dr. Avčin zna

spretno predavati o bistvenih stvareh, ki jih človek mora vedeti za boljše razumevanje te pomembne balkanske države. Ta obsega mnoge kulturne značilnosti od zapadnoevropske Slovenije do orientalskih pokrajin, ki žal izgublajo svoj značaj. Predavatelj posveča seve največ ljubezni svoji slovenski domovini. Kdor pozna to deželico z njenim dobrosrčnim prebivalstvom, to ljubezen razume. Predaval je z željo, da bi kot drugi Valvazor zapel »Čast vojvodini kranjski«, o pestrosti slovenske krajine, ki je stoletja z ostalimi balkanskimi deželami tvorila branik pred Turki, »da se je medtem evropska kultura lahko razvijala, to pa se v zapadni Evropi rado pozablja«...

Nato sledi povzetek Avčinovih besed o Julijskih Alpah, Grintovcih, Bosni, Hercegovini, Makedoniji, Dalmaciji. Posebej omenja poročilo slike spomenikov NOB: »Vsak deveti Jugoslovan je v drugi svetovni vojni padel, število, ob katerem se zgrozimo. Teh pretresljivih spomenikov ne smemo prezreti.«

»Predavanje se je zaključilo z nekaterimi lepimi podobami, polnimi občutja. Predavatelj je navajal tenkočutno izbrane citate in z njimi marsikaj poudaril. Sicer pa je njegovo geslo: Dobra slika pove več kot tisoč besed. Pozorna publika se je hitro zavedela, da je večer nekaj izjemnega in se je zahvalila dr. Avčinu s prisrčnim aplavzom. Upajmo, da ga bo pot še zanesla na Švabsko, da bo pomagal s svojo dobro besedo graditi most med severom in jugom.«

Mladinci ČRNUŠKEGA PD so obračun svojega dela podali na občnem zboru planinskega društva. Načelnikovo poročilo je poleg pregleda največjih prireditev in izletov v grobem orisalo tudi plan dela za leto 1963. Še nadalje nameravajo prirediti veliko izletov predvsem v Kamniške planine ter njihovo bližnjo okolico. Važna je tudi pomoč, ki jo je v preteklem letu MO prispeval pri gradnji bodočega planinskega doma na Veliki planini. V ta namen so v poletnih mesecih mladinci ustanovili dve brigadi, ki sta vsaka po en teden prostovoljno delali pri zemeljskih delih. Na pomoč so jim priskočili tudi mladinci PD PTT iz Ljubljane, kar je brez dvoma najlepša oblika sodelovanja med posameznimi MO. Za načelnika MO je bil ponovno izvoljen tov. Martin Korošič.

Samostojen občni zbor so imeli tudi POLJČANSKI mladi planinci. Razmeroma zelo mlad MO je v kratkih letih svojega obstoja dosegel pomembne uspehe na nekaterih področjih planinskega udejstvovanja. Zelo marljivi so bili pri markiranju nekaterih poti na svojem markacijskem področju. Pomembno je bilo tudi 4. mesto na tekmovanju za Milovanovičev memorial 1962 na Pohorju. Med nalogami za tekoče leto zasledimo predvsem velik poudarek na proslavljanju jubileja naše

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Članarina za čas od 1. 10. do 31. 12. 1962	din 212 610
Vpisnina za čas od 1. 10. do 31. 12. 1962	din 105 990
Prispevki od prireditev	din 4 921
Prispevek od 721 prodanih znakov PZS	din 5 047
Anton Čižman, Tacen 36	din 200
Dr. Fran Kolarič, Lund — Švedska	din 1 300
Dr. Franc Černe, St. Fresno — California	din 650
Jože Divjak, Kamnik — Kidričeva 14	din 1 000
Darilo Slovenskega planin. društva Trst	din 5 000
Planinsko društvo Ruše — bloki	din 210
	din 336 928

STROŠKI VZDRŽEVANJA UPRAVNE ZGRADBE

v času od 1. 10. do 31. 12. 1962	din 150 000
--	-------------

SKLAD DOMA ZLATOROG

stanje sklada 30. 9. 1962	din 8 917 699
zbrano do 31. 12. 1962	din 336 928
stroški vzdrževanja	din 150 000
	din 9 104 627

organizacije. V ta namen se bodo udeleževali vseh akcij in prireditev v republičkem merilu pa tudi prireditev v okviru mariborskega mladinskega KO. Tudi v tem letu bo vodila odsek prizadevna načelnica tov. Dragica Klanjščakova.

T. B.

SPOMINSKI POHOD PO POTEH IN BOJISCIH PETE OFENZIVE!

Planinska zveza Jugoslavije bo priredila v počastitev 20-letnice bitke na Sutjeski spominski pohod po teh krajih. Na tem pohodu naj bi sodelovalo 400 planincev iz vseh bratskih republik. Planinska zveza Slovenije je organizatorju predlagala 70 udeležencev iz naše republike. Ker je predlagana pot zelo zahtevna, bo nujno, da bo vseh 70 udeležencev dobro opremljenih in kondicijsko pripravljenih, saj bodo morali med drugim prehoditi približno 230 km dolgo pot ter na tej poti 6000 m višinske razlike v pičlih šestih dneh (30. junija do 6. julija). Prav zato so organizatorji tudi določili najmanjšo starost udeležencev na 18 let s pripombo, da je prireditev namenjena mlajšim planincem.

Pot za slovensko skupino je takozvana severna varianta, ki bo potekala iz Ruda (zborno mesto) do Djurđevica-ponora preko Sandjaka do Čelibiča, od tu preko Zečjeg broda do združitve Tare in Pive pri Štepan polju, naprej preko Pive in Vučeva do Tjen-tišta. Tu se bodo udeleženci priključili proslavam v počastitev Dneva borca. Od tu bodo nadaljevali pot preko Milinklade in Zelen-gore do Rataja. (Od tu preko S. Jabuka in Jahorine do železniške postaje Podrgal.)

Vse udeležence, ki bi se nameravali udeležiti tega pohoda, prosimo, da za te dni prihranijo del letnega dopusta. Važno je tudi, da na Planinsko zvezo čimprej javijo svojo odločitev. Stroške za pohod bo kril delno organizator, delno Planinska zveza Slovenije oz. društva. Le majhen del naj bi prispevali udeleženci.

T. B.

Lanskoletnega tekmovanja za TROFEJO PLATAK 1962 se je kot predstavništvo naše republike udeležilo tudi nekaj naših mladincev. MO PD Radovljica je poslal na to tekmovanje eno mladinsko in eno žensko ekipo. Čeprav so ostali tekmovalci iz drugih bratskih republik tekmovali veliko bolj pripravljeni — orientacijski šport je pri njih veliko bolj razvit kot pri nas — so naši predstavniki posebno v moški konkurenci dosegli zelo dober plasman, saj so se med triindvajsetimi tekmujočimi ekipami uvrstili na prav dobro osmo mesto. Mladinke so imele precej nesreče, saj so morale v sredi tekmovalne poti odstopiti. MK namerava še v bodoče moralno in materialno podpirati udeležbo ekip iz naše republike na podobnih tekmovanjih, še posebej pa na tekmovanju s tako tradicijo, kot je tekmovanje »TROFEJA PLATAK«.

T. B.

KOROŠKI TURNI SMUK

V nedeljo 17. februarja so smučarji hiteli v Črno na tradicionalni turni smuk po Koroški. To je vsakoletna prireditev koordinacijskega odbora mladinskega odseka PD Koroške, kamor spada tudi naš MO.

Naše misli so bile že v Črni, na Slemenu, pri Križanu, na Navrških ledinah, od koder so se kot puščica bližale cilju v Ravnah, vse prepletene s pomisleki in vprašanji o tem in onem. Bilo nas je vedno več.

Zaposleni s radovednostjo in prijetno zaskrbljenostjo, kaj nam bo ta snežni dan prinesel, smo v Prevaljah naložili smuči v prvi avtobus, sami pa smo se posedli v drugega. V Črni so nas že čakale, zložene kot za prodajo. Slaba pot, porivanje avtobusa in sivo zimsko jutro nam je zbudilo tek, in že smo stali pred lepim in sodobnim hotelom v Črni. Bila nas je dolga vrsta, vsi pripravljeni na začetek turnega smuka po Koroški.

Prvi del proge je predstavljala pluzena cesta. Smuk se je spremenil v navadno »pešačenje«, smuči pa so drsele po naših ramenih, z enega na drugo. Pri »Kovaču« se je vse spremenilo. Smučine, ki so jih pred nami zarezali v nov, globok sneg markacisti, so bile že zametene. Ponovno smo zarezali vanje in puščali za sabo dolgo belo črto, svetlikajočo se v blišću dopoldanskega sonca.

Petdeset parov smučk je ponekod zarezalo 50 cm globoko smučino, ki se je vila vedno više in više skozi pravilčno zasneženo gozdno pokrajino. Snežilo že davno ni več in za kratek čas se nam je nasmehnilo sonce. Sneg se je lepil na smuči in pot nas je oblival. Toda, kdo bi na vse to mislil. Preveč je bilo lepote okoli nas.

Visrk onih na čelu nam je naznanil, da smo na vrhu Slemena. Deske smo izročili soncu, želodce pa oskrbniku. Deske smo nekoliko podrgnili z voskom, še enkrat smo se ozrli po Pohorju, Paškem kozjaku, po Šaleški dolini in že smo zdrknili od kočee navzdol po grebenu proti Križanu. Po kratkem vzponu navzgor smo se na to v ostrih ovinkih spustili navzdol.

Pri Križanu smo napravili inventuro. Na zalogi je bilo še nekaj čokolade, bonbonov, sladkor v kockah, nekaj koščkov in drobtin peciva, dve oranži, ena limona in celo pol klobase. Popravili smo vezi in zapustili Križanovo domačijo, kakor jo je že davno zapustil gospodar.

Z deskami v rokah smo prisopihali na vrh Navrških ledin. Od tu pa kakor je kdo znal. Po deskah, na palicah ali pa po zadnji plati. Kmalu smo bili na čudoviti gozdni poti. S prijetno hitrostjo smo brzeli v dolino.

Noč je razgrnila svoj plašč, ko smo pod deskami občutili cesto. Uro pozneje smo v prijetnem Domu železarjev prejeli spominske plakete.

Naše misli pa znova in vedno znova hite sem in tja po trasi koroškega turnega smuka. Nepozabni spomini!

Ivan Grögl

iz planinske literature

Junijska in septembrska št. SIERRA CLUB BULLETIN 1962 sta posvečeni skoraj izključno le ohranitvi prvobitne, nedotaknjene prirode v ZDA. Že uvodni članek v junijski številki (E. Wayburn), pretresa kritično stanje tkzv. kalifornijskih obalnih rdečih gozdov (*Sequoia sempervirens*), ki bodo, kolikor niso že zaščiteni, izginili prej kot v 30 letih. Članek je pravi poziv zoper uničevanje nepokvarjene narave, posebno gozdov. Pod člankom so natisnjene, kot nekak motto, besede predsednika Kennedyja na konferenci, posvečeni konservaciji v maju 1962: »Ne morem si misliti bolj primerne napore za državno upravo, ki se bavi z napredkom, kakor je priključiti se v nekem smislu preteklim in bodočim naporom, da zaščitimo to zemljo in ohranimo njeno lepoto.« Iz članka *The Odyssey of Homer Huckaby*, nekeke humoreske, diha odpor proti tehnizaciji modernega alpinizma, ko zlepa nihče več v gore ne hodi peš. Članek »Produkcija stavbnega lesa na rekreacijskih področjih« daje napotke, kako naj bi bolj smotrno, z ekonomskega stališča, izkoriščali gozdove. Mimi Doe poroča o izletu na Hawajske otoke (*An Outing Among Volcanoes, Orchids and Kipukas*), med drugim o vzponu na Mauno Keo. Naslednji članek *Glen Canyon: The Year of the Last Look* začenja polemiko okoli jezua v Glen Canyonu, kjer bo v prihodnosti zrasla nova ogromna elektrarna, za jezom pa nastalo jezero imenovano po J. W. Powellu — Lake Powell. Tako bo nastalo novo rekreacijsko področje, kar pa naj ne bi uničilo izredno lepega naravnega spomenika, imenovanega *Rainbow Bridge* (= Mavrični most) in »nežne lepote kanjona, ki drži do njega.« »Taka mesta nastanejo samo enkrat,« pravi pisec članka. Sicer pa se tudi v septembrski številki vsi pisci glede tega strinjajo. Članek *Preserving the Prairie* (kako ohraniti prerijo) govori o predlaganem Prerijskem narodnem parku v državi Kansas. Pisec članka, E. R. Hall, pripoveduje o rastlinstvu in živalstvu prerije in predlaga, naj bi v načrt vnesli ponovno vzgojitev za prerijo značilnih živali, ki so v njej že izginile (bizon, damjek, rogata antilopa, belorepi jelen itd.). Članek *The Battle of Bodega Bay* predstavlja močan protest Sierra Cluba proti zgraditvi atomske elektrarne na Bodega Head (okrog 80 km severno od San Franciscas), kar namerava Pacific Gas and Electric Company, češ da bi »zgraditev te elektrarne uničila naravno lepoto enega najbolj slikovitih krajev na severni kalifornijski obali«. Na tem kraju je bil že l. 1955 v načrtu park, toda ta načrt so pozneje opustili. Fred Eis-

sler v naslednjem članku (*Nature Interpretation in the National Forests*) razpravlja, kako nujno je, da je primerno vzgojen vsakdo, ki prihaja na rekreacijska področja. Nedotaknjena narava ne more ostati živa, če se ne bodo vsi obiskovalci naučili spoštovanja in vzdržnosti ob dotiku z naravo, pravi Eissler, ki tudi polemizira z načrti gozdne službe za nepravilno izsekavanje gozdov. Nadalje napoveduje revija vrsto novih knjig, med njimi H. D. Thoreau *Walden* z naslovom »In Wildness is the Preservation of the World«. Naslov sam pove vse, knjiga je baje sijajno opremljena, zato pa je tudi cena primerna: 25 dolarjev!

V septembrski številki razpravlja uvodni članek o usodi tkzv. *Wilderness Bill* (Zakona o divjini oz. zaščiti prirode), drugi članek (*The park, Idea Around the World*) podaja vtise s prve svetovne konference o narodnih parkih v Seattlu. Temu slede St. L. Udallove misli o konservaciji. Misleč na prihodnost, pravi Udall, da bo do l. 2000 ostalo malo priložnosti za velikopotezne načrte o zaščiti narave. Še več: od krajev s posebno pestro lepoto, od nepokvarjene narave in naravnih parkov bo ostalo le to, kar bo rešila naša generacija, kajti ni samo tehnologija edina grožnja naravi, grožnja je tudi silno naraščajoče prebivalstvo, ki bo zagotovo in dokončno spremenilo odnose med človekom in naravo na vseh kontinentih, če se države oz. narodi ne bodo resno lotili tega problema, pravi Udall. »Classroom Conservation« je resen članek, ki poudarja, da so bili voditelji gibanja za ohranitev naravnih lepot premalo odločni in energični v svojem boju, dalje, da bi lepota morala biti princip, po katerem bi lahko postalo življenje bodočih generacij srečnejše in lepše. Tako pa danes, pravi članek, razpravljamo na vseh konferencah samo o praktični izbiri vseh komercialnih virov (sic!) in ugotavlja, da je npr. v ZDA pohod civilizacije zajel že 95% vse prvobitne Amerike. Samo 5% je ostalo nespremenjenih z napredkom človeške omike. Pa še tisti dve petini, ki bi jih naj novi zakon o zaščiti prirode bolje zaščitil, nista varni pred industrijo. Pisec zaključuje te misli takole: »Če je naša civilizacija tako revna, da ne moremo živeti na 95% zemlje, ki jo ekonomsko že izkoriščamo, se moramo zavedati, da nas preostalih 5% ne bo rešilo«. V ostalem podaja nekaj nasvetov, kako naj bi npr. s filmi, knjigami idr. propagirali ideje konservacije ter navaja nekaj takih filmov in knjig, primernih za tako delo, seveda zlasti s strani učiteljev in profesorjev. Naslednji članek se spet tiče projektirane elektrarne v Glen Canyonu in *Rainbow Bridge*. V uvodu v ta precej dolgi članek, ugotavlja pisec (David Brower), da je bila bitka, ki naj bi rešila sistem narodnih parkov, izgubljena prav pri *Rainbow Bridge*, nato pa je objavljena korespondenca med Davidom Browerjem in Dr. T. B. Nolanom direktorjem Geološkega nadzorstva ZDA glede omenjenega problema, ki je vsaj s

strani D. Browerja polna resne skrbi za tako naravno (in obenem narodno) zanimivost, kakor je Rainbow Bridge z Glen Canyonom. Zato se je Sierra Club posebej zavzel, s številnimi vprašanji in zahtevami, da se očuva ta naravni spomenik.

Podobne vsebine je tudi sledeči članek »Moratorium Urged to Save Parkland Trees«, v katerem gre za problem ohranitve gozda v predlaganem Northern Cascades Narodnem parku v državi Washington. Pisec T. M. Pelly zahteva uvedbo moratorija na nadaljnje izsekavanje gozda v tem predelu.

Dušan Čop

Revija APPALACHIA (junij 1962) prinaša to pot izredno pestro planinsko branje. Zanimivo je, da tudi iz te revije, vsaj to pot, diha, tako iz »Raznih novic« kakor iz prvega oz. uvodnega članka, skrb za naravo. V tem članku (Narodni obmorski park na rtu Cod) podaja Lewis A. Carter kratko zgodovino borbe za ta park do avgusta 1961, ko je kongres predlog uzakonil. Rt je odkril l. 998 Leif Ericsson in ga opisal v svojem poročilu, pozneje pa so ga »odkrivali« še Italijan Verrazono, Sir Francis Drake, l. 1620 pa je ob njem pristala slovita »Mayflower«. Zelo obširen je Carterjev opis tega izredno zanimivega obalnega področja. Imenuje ga »ptičji raj«, po številnih vrstah ptic, ki tu živijo. Je pa to področje tudi z drugih stališč zelo zanimivo, tako v geološkem pogledu, glede rastlinstva in živalstva pa sploh. Pisec navaja tudi uredbe v zvezi z ustanovitvijo nacionalnega parka na področju, kjer v bodoče ne bo več mogoče graditi stanovanjskih objektov, določbe, ki se tičejo že obstoječih zgradb itd. Iz vsega članka je videti, kakšno izredno skrb posvečajo določeni krogi v ZDA vprašanju narodnih parkov. Navedena je dalje vrsta predlogov za področja, ki naj bi čimprej postala narodni parki in to zlasti v Texasu, Kaliforniji in ob Velikih jezerih. »Naraščajoče prebivalstvo bo potrebovalo vse, kar se le da »rešiti«, pravi pisec na koncu članka.

James Ramsey Ullman, eden najbolj znanih alpinističnih piscev v Ameriki, poroča o ameriški odpravi na Mount Everest, Lhotse, Nuptse v l. 1963. V uvodu, kjer navaja tudi vse vzpone na osemtisočake, se sprašuje: »Čemu ponovno plezati na Mount Everest, če pa je bil že osvojen?« Najboljši odgovor na to bomo dobili, pravi Ullman, »če dodamo znanim Malloryjevim besedam samo: »Ker še vedno je«. Ameriška odprava pod vodstvom Normana Dyhrenfurtha, preizkušnega Himalajca, je dovoljenje od nepalskih oblasti za vzpon že dobila in naj bi štela 17 članov, od tega tri zdravnike, ter 450 nosačev za pot do podnožja Everesta, kamor naj bi prispela 10. marca letos. »Proračun« odprave znaša 186 000 dolarjev, vendar pa jo podpirajo »meceni«, katerih imena zagotavljajo odpravi uspeh pri nabiranju sredstev, tako denarnih kakor materialnih: med njimi je sam predsednik Kennedy.

V članku »Up over the Tundra« pripoveduje R. Fleck o živalskih in rastlinskih zanimivostih v višinah blizu 4000 m v Rocky Mountain National Parku (Colorado) — Longs Peak je visok čez 4000 m!

Alan A. Smith govori v naslednjem članku o zgodovini Observatorija na Mount Washington. Mount Washington je vrh, ki se ponaša z najslabšim vremenom na svetu. Tu je bila 12. aprila 1934 izmerjena doslej največja hitrost vetra — 231 mph. Povprečna letna temperatura je na vrhu skoraj — 3° C. Padavine so izredno pogostne, tako da je goro neki navdušeni obiskovalec imenoval »Mount Washing Machine« (= pralni stroj). Med glavne naloge observatorija (kjer so prvi opazovalci pričeli z delom 13. nov. 1870) spada fizika oblakov in merjenje radioaktivnega stroncija 90 v ozračju ter širjenje tega s padavinami iz neviht.

Sledijo »Skyline Sketches« (to so kratki eseji o izkušnjah v gorah). Elizabeth T. Mc Gaw pripoveduje o izkušnjah s psom v visokih gorah, Ant. White Brasle o medvedih in medvedjih zgodbah ob Mrzli reki (Cold River Bears), J. H. Butchart pa o starih poteh v Velikem Kanjonu (The Grand Canyon), ki so jih pred l. 1880 v tem predelu ZDA gradili prvi rudarji, in to iz praktičnih potreb, pozneje pa je, ko so sem začeli zahajati v vse večjem številu turisti, prevzela skrb zanje the Park Service. Pisec opisuje v članku predvsem dve zgodovinski poti. Prva je the Tanner Trail, ki so jo svoje čase uporabljali tudi konjski tatovi in ki je bila, ker ji je na nekaj mestih komaj mogoče slediti, vzrok smrti marsikaterega drzneža in ki so po njej pred mnogimi stoletji, ko je bilo v tem predelu še več dežja in kakor je razvidno iz zapuščenih pueblov ob reki Colorado, hodila svoja pota indijanska plemena. Ob poti in ob reki je nekaj zelo lepih naravnih znamenitosti, med njimi Sipapu, kjer je človeška rasa, po mnenju Indijancev iz rodu Hopi, prišla iz podzemlja. — Druga zgodovinska pot v vzhodnem delu Glacie National Parka je the Hance ali Red Canyon Trail, na kateri je pisec doživel več zanimivih pripetljajev. Tudi ob tej poti je mnogo naravnih lepot, vendar pa pisec, ki ta pota pač izvrstno pozna, opozarja na nevarna mesta, posebno taka, kjer človek zlahka zaide na stranpot.

V članku »Tote Gotes and Other New Forest Animals« Ruth G. Hardy, ki se je mnogo bavila tudi z vprašanjem konservacije od civilizacije nedotaknjenih divjin, kritično pretresa uporabo motornih vozil za gorske izlete, na lovu itd. Pri tem navaja celo vrsto takih vozil, npr. packmobile, na katerem lahko »planinec« vzame s seboj do 250 kg živil in raznih potrebščin, dalje Tote Gote, na katerem se »planinec« lahko celo vzpenja v precejšnje strmine, Snow — traveler (v Kanadi ski — doo) za zimske gorske izlete itd. To velja zlasti za zapadni del ZDA. Dalje poroča Hardyjeva o nevarnih požarih, ki jih povzročajo taka motorna vozila v gorah, saj

jih na gorskih poteh res ni več mogoče kontrolirati. Ne glede seveda na prave planince — pešce, pravi Hardyjeva, ki jim taki motorizirani gorohodci uničujejo pota... Navaja tudi primere, v katerih so taki moderni planinci že zahtevali priznanje prvenstva, češ da so prvi preplezali to ali ono goro na motorju. Na koncu razpravlja o poskusih, da bi vsaj na določenih gorskih področjih prepovedali vožnjo na motorjih, v avtomobilih itd., torej mehanizirano popotovanje po gorskih poteh.

John A. Woodworth pripoveduje v naslednjem članku o zanimivi odpravi v The Alpine Lakes Region (Wind River Range) v Wyomingu, malo obiskani predel Skalnih gora, kjer je bilo doslej več neznanih in neimenovanih vrhov. Najimenitnejši vrh v skupini je Mt. Fremont (čez 4000 m), vzhodno od nje pa Wind River Indian Reservation (Indijanski rezervat Vetrovne reke). Neštete prigode in nezgode poživljajo prav prijetno pisani članek.

Naj omenim še to, da je uredništvo zbralo v opombah pri vsakem članku kratke podatke o vsakem piscu, kar je prav gotovo hvale vredno in lepo predstavlja avtorje.

Dušan Čop

Kunaver, J., 1961, Visokogorski kras Vzhodnih Julijskih in Kamniških Alp. Geografski vestnik XXXIII, Ljubljana.

V naši znani tradicionalni geografski reviji je izšel za planince posebej zanimiv članek, ki podrobno analizira večino oblik tako imenovanega mikro-krasa, zakrašenega apnenčevega površja. Avtor z očesom pedantnega opazovalca opisuje potencirano razvite kraške oblike v Alpah. Omenja, da je predvsem specifičnost lege in klimatskih pogojev naših visokogorskih planot omogočila razdeliti naš visokogorski kras v cone, ki so povezane tudi z geomorfološkim razvojem naših Alp. Najprej obravnava avtor razvoj krasa in odvisnost oblik od lokalnih geoloških faktorjev, nagnjenosti plasti, i. pd., predvsem pa od padavin in drugih klimatskih pogojev.

V nadaljnjem poglavju avtor našteva visokogorska kraška področja v Sloveniji, v vzhodnih Julijskih in Kamniških Alpah.

V nadaljevanju sledi podrobni opisi posameznih reliefnih oblik visokogorskega krasa. Mimo zelo razumljive analize pa se ne moremo strinjati z avtorjevimi načinom poimenovanja in menim, naj bi uporabljal že utrjene termine za posamezne oblike.

Po razlagi starosti sledi opis pestre vrste žlebičev, škrapelj, kotličev pa kont in vrtač, ki jih planinec srečuje vsepovsod, na vsakem koraku v naših Alpah od Ojstrice do Triglava in Kanina. Ko bomo utrdili še terminologijo, bo razprava dober prispevek k poznavanju naših Alp.

D. Novak

VARSTVO NARAVE I. 1962, izdaja in zalaga Zavod za spomeniško varstvo LRS, Ljubljana. Zbornik bo izhajal enkrat na leto, urejuje ga Boštjan Kiauta, v uredniškem odboru pa so med drugimi dr. Svetozar Ilešič, dr. Angela Piskernik, dr. Anton Ramovš, dr. Maks Wraber. Nekateri sodelavci pričujočega zbornika štejejo tudi med sodelavce našega lista, saj po svojih ciljih in nalogah glasilo PZS mora podpirati prizadevanja Zavoda za spomeniško varstvo. Vsebinska je posvečena Triglavskemu narodnemu parku, je torej taka, da bo za vse planince, ki jim je spoznavanje gorske prirode pri srcu, v resnici poučna in koristna. Uvodna beseda kaže, da je varstvo prirode v rokah vestnih in razgledanih strokovnjakov, ki grade svoje delo na znanstveni resnici, pri tem pa obzirno in metodično upoštevajo splošno ljudsko korist.

Na uvodnem mestu piše dr. Angela Piskernik o zgodovini prizadevanj za ustanovitev Triglavskega narodnega parka. To se ni zgodilo samo od sebe in treba bo še marsikaj, da bo odlok o »Trinapu« (analogno pa Tanap-u, Tatranskem nar. parku) uresničen tako, kakor si varuh prirode želi. Za vsakogar je zelo zanimiva razprava Antona Grimšičarja o geologiji doline triglavskih jezer in Dušana Novaka prispevek o hidrogeološkem in speleološkem raziskovanju v Trinapu.

Prispevek Alojzija Šerclja o zgodovini gozda prinaša zanimive zaključke, ki jih je povezal z izsledki dr. M. Wrabra. Dr. Jože Bole je prispeval pregled mehkužcev Trinapa in okolice, Peter Us pregled ortopterov, Boštjan Kiauta piše o odonatih, Savo Brelih pa o plazilcih, same razprave v mnogimi novimi izsledki. Sledi prispevek Franceta Hribarja o stari tisi pod Nanosom. Avtor ceni njeno starost na 500 let in popravlja v tem K. Dežmana. V predlogih za zaščito Stane Peterlin predstavlja pokrajinske in botanične zanimivosti doline Zgornje Kolpe, Jože Štirn pa utemeljuje zaščito morske narave in njenih organizmov. Pestra in zanimiva so organizacijska poročila, ki so jih prispevali dr. Angela Piskernik, Dušan Novak, Stane Peterlin, Nace Šumi, Jože Curk. Planinci bodo gotovo z radovednostjo in skrbjo prebrali seznam slovenskih naravnih objektov, vrednih, da se zaščitijo ali so že zaščiteni. Dobro bi bilo dokončno rešiti vprašanje zaščite Robanovega kota namesto predvojnega okrešeljanskega narodnega parka, zavzeti stališče do Matkovega kota, v katerega je l. 1962 prodira cesta, natančneje opredeliti pojem Gornje Savinjske doline (Varstvo prirode I, 1962, str. 161, št. 106).

Lanski zvezek »Varstva prirode« spada v vsako našo društveno knjižico, v knjižne zbirke po planinskih kočah in v roke slehernemu, ki rad z odprtimi očmi hodi po gorskem svetu.

T. O.

razgled po svetu

PIERRE ALLAIN je znan francoski alpinistični avtor in mednarodno znana osebnost v alpinističnih krogih. Upoštevan je njegov učbenik o alpinistični opremi »L'art de l'alpinisme« s Perardovimi ilustracijami, ki je izšel pri založbi Amiot — Dumont v Parizu. Na str. 44 najdemo med modernimi derezami opisane tudi naše univerzalke, izum dr. ing. Avčina, takoj za modelom Grivel in Grépon. Avčinov model ima tudi risbo, v opisu modela »Avčin« pa beremo o njegovih odlikah. Kritike, ki so jih naperili nekateri na »avčinke«, veljajo torej materialu in izdelavi, ne pa sistemu in modelu.

400 AVTOMOBILOV NA URO bo vozilo skozi predor pod Mt. Blanc. Predor je dolg 11,6 km med Chamonixom in Entreves, cestna zveza med Rimom in Parizom za 300 km krajša. Prvi avto, verjetno jeep, je predor že prevozil, za javni promet bo odprt šele 1964. V predoru je cesta široka 7 m, na obeh straneh je pločnik širok 70 cm. Na vsakih 300 m je izogibalšče, na vsakih 50 m telefon in prva pomoč, razsvetljava neonska, motorna vozila bodo vozila z malimi lučmi.

O JETIJU je lani napisal znani švicarski alpinist dr. Wyss-Dunant iz Zeneve, da ni nobenega dvoma več o njem: Jetijevi sledovi so zoomorfični, ne antropomorfični, je neka vrsta medveda, bodisi selenarctos tibetanus, ki često hodi po dveh ali kaka druga doslej še neznana vrsta. Noben mit ni več upravičen, pa če si ga časnikarji še tako žele. Dr. Wyss-Dunant začenja svoj članek s spomini na švicarsko ekspedicijo na Everest l. 1952. Vračal se je iz zgornjih taborov v tabor I v višini 5000 m, ko je nenadoma zagledal, kako mu gre nasproti čudna silhueta nekega bitja, ki se mu je zdelo pošastno. Skočil je za skalo in opazoval gibe tega samotarja, čigar silhueta se je očrtavala na osvetljenem in megljenem grebenu. Zdelo se mu je, da ima izredno vzbočene prsi in roke izredno dolge, nečloveške. Hodil je po grebenu, kakor da bi nekaj iskal. Dr. Wyss-Dunant ni imel pri sebi orožja in postalo mu je tesno pri srcu. Obraza bitju ni mogel razločiti, a zdelo se mu je, da je podobno opici. Kmalu je sestopilo z grebena in se spustilo proti dolini kar po poti švicarske ekspedicije. Pri tem mu je postala hoja lažja, gledan od zadaj je imel bolj človeško podobo. Tedaj je spoznal, da se ni srečal z jetijem, pač pa da je postal žrtev optične prevare, ki jo lahko pripravi igra luči in megle. Dr. Wyss-Dunant je prepričan, da je bilo nekaj podobnega s prof. Proninom v Pamiru l. 1958, z botanikom Tombazijem l. 1925 ali s Henrijem Elmesom l. 1956. »Če bi bil jaz zbežal

pred to prikaznijo, bi gotovo še danes pripovedoval o dvonogi himalajski pošasti«, pravi pisec. To še posebno zato, ker je švicarska ekspedicija v dolini Lobuje in v Khumbu zares naletela na jetijevo sled v snegu.

Te sledi so bile po svojih merah skoraj enake tistim, ki jih je našel E. Shipton v Menlung Tse. Švicarji so zadeli na družino jetijev, dva odrasla in dva mladiča, vsaj tako so govorile sledi. Ugotovili so pokončno hojo, če pa je sled zadela na strmo oviro, so si himalajski medvedje in medvedki pomagali z vsemi štirimi. Dr. Wyss-Dunant je imel vtis, da je družina prečila ledenik Khumbu proti višinam nad Imja Khola in da je zbežala v paničnem begu.

P. F. Porock je trdil, da gre za vrsto ursus isabelinus, za inačico rjavega medveda. Leta 1935 je E. Schoefer, hamburški tibetolog, določil vrsto selenarctos tibetanus. Domačini plemena Wata so mu to vrsto pokazali. Imel je priložnost videti ga, kako hodi po dveh in kako pošasten vtis dela, tako da ni čudno, če so ga tamkajšnja plemena napravila za bajno bitje, da bi se ga ubranila ali ga pomirila. Tako je človek vedno ustvarjal bogove. Zato se na opise domačinov ne moremo zanesti. Kdor bi jetija opisal, bi ga zadela kazen, tako verujejo.

Nič ni čudnega, če so vse ekspedicije »za jetijem« ostale praznih rok. Amerikanca Tom Slick in F. Kirk Johnson sta šla za njim l. 1957, 1958 in l. 1959. Prinesla sta mumificirano roko, ki jo je preiskal antropološki inštitut v San Antonio v Texasu. Bila je človeška roka. Ralph Izzard je to roko omenjal že l. 1954 in uplenil tisti znani jetijev skalp. Izkazalo se je, da je falzifikat, bil je kozji. Tri sovjetske ekspedicije v Pamiru, ki so jih vodili prof. Pronin, Porphnev in Stanikijevič, niso dosegle nič. Celo Proninove prikazni niso mogle potrditi. Stanikijevič trdi, da gre za »duha pustinje«, ki ima v himalaji ime jeti, drugod Meti, Kang-Mi, Mi-Go. Dr. W. Černeckij s Queen Mary College pa je v Nature l. 1960 trdil, da gre za potomca fosilne gigantske opice. Rekonstrukcija je naredil po fotografijah jetijevih sledov, ki jih je posnel E. Shipton. Tudi Hillaryjeva ekspedicija ni odkrila nič novega. Zato nima smisla postavljati novih hipotez. Samo vrsta medveda se zaradi svojih lastnosti prehodno giblje v pustem himalajskem svetu. Njegov gosti kožuh ga ščiti pred mrazom, njegove rezerve maščobe mu omogočajo dolge pohode (severi beli medved brez hrane prepotuje 1000 do 1200 km!). Narava ga je oborožila za boj proti mrazu in lakoti in mu dala izreden nagon za orientacijo. Tako prekrižari neznanske himalajske doline in jih povezuje z dolgimi drznimi pohodi preko himalajskih grebenov.

Članek dr. Wyss-Dunanta ni nekaj popolnoma novega. Izšel je že l. 1953 v Geographical Journal, bil pa je l. 1960 nanovo redigiran in je izšel v Berge dr. Welt 1961 in v Die Alpen 1962. Hillaryjevi izsledki so trditve dr. Wyss-Dunanta potrdili.

FILMSKI FESTIVAL V TRENTU 1962 je bil enajsti po vrsti. Od 72 predloženih filmov iz 11 dežel so jih izbrali za ožji izbor 29, 9 iz Italije, 5 iz Francije, 4 iz Švice, 3 iz Nemčije, po 2 iz SZ in ZDA iz Avstrije, Anglije, Indije, Jugoslavije in Poljske pa po en film. Veliko nagrado mesta Trenta je dobil zahodnonemški znanstveni film »Galapagos« zaradi filmsko tehničnih vrednot in znanstvene preciznosti. Kot najboljši celovečerni planinski film je bil nagrajen z zlatim rododendronom poljski film »Hindukuš«, ki sta ga posnela Sprudin in Lesiewicz na Nošaku (7501 m). Film je bil všeč vsem zaradi svoje kratkosti, humorja in dokumentarčne pristnosti. Vsekakor velik mednarodni poklon Poljakom! Najboljši kratkometražni film je predložil Švicar Gessner »Štiri letni časi«, nekaka optična razlaga Vivaldijeve kompozicije v gorskih občutjih. Nagrajen je bil angleški film »Zadnja pot Roberta Scotta« o ekspediciji na južni tečaj 1. 1912. Veliko nagrado CAI za 16 mm film je dobil Diemberger za »Peuterey«. Film ima velike pomanjkljivosti, vendar je nagrado dobil zaradi dokumentarčne vrednosti. Drugo nagrado je dobil Italijan Pizzi za film »Vsak dan v jutranjem mraku«, ki prikazuje težavno pot hribovskih otrok v šolo. Tretjo nagrado v tej kategoriji je dobil film o astronautu Glennu. Trofeja narodov pa je spet pripadla Francozom za film »Sneg je črn«. Žirija je razsojala zelo objektivno, organizacija je bila brez graje, izbor za ožjo konkurenco zelo skrben. Šibka stran: Veliko dobrih filmov je zaradi majhnega števila nagrad ostalo brez priznanja. Omenjajo posebno francoski smučarski film »Ski Total«.

Istočasno je 10 dežel razstavljalo v Trentu planinsko knjigo: 81 založb 431 knjig. Ugotovili so, da planinska literatura v alpskih deželah (Nemčija, Avstrija, Švica) stagnira. To je tem bolj čudno, ker je komercialno bila zelo uspešna, talentov pa tudi ni manjkalo, še manj pa snovi. 51 knjig je npr. razstavila Vzhodna Nemčija.

JANNU 1962 so v jesenski številki La Montagne et Alpinisme (1962) popisali Terray, Leroix in Keller. Iz njihovih poročil samo nekaj stvari, ki jih doslej v zvezi z Janujem še nismo omenili. Ekspedicija je štela 44 mož s šerpami vred. Terray je moral zbrati 12 ton živeža in opreme, 300 različnih predmetov, da bi preskrboval ta trop himalajcev skozi 4 mesece. Med pripravami se je ponesrečil v Saussoisu, zdrknil 10 m globoko in si zlomil šest reber. Ko je vstopal v letalo, se je še vedno slabo počutil in ni upal, da bi mogel sodelovati pri končnem »napadu« na Jannu. Zakaj je bil vodja Terray in ne več Franco? Franco je sam odstopil, češ da je že v letih. Tabor I je postavil v višini 4600 m, a tako, da je bila pot do tabora III precej krajša in manj nevarna vse do višine 6000 m. Majhna izboljšava, a je mnogo pripomogla k uspešnosti ekspedicije, saj je bilo treba spraviti na višino 6000 m 7 ton materiala. Tudi med osta-

limi tabori je Terray poskrbel za večjo varnost, počivališča, stalno izmenjavo navez in izdatno opremo taborov. Tako so imeli v taboru VI 40 kisikovih aparatov, vsak je tehtal po 5 kg. 8 do 10 mož bi lahko vzdržalo v teh taborih v višini 7000 do 7300 m do deset dni, ne da bi jim kaj manjkalo. To je omogočilo ekspediciji, da je v 9 dneh 9 Francozov in dve šerpi zmagovali kritičnih 400 m do vrha Jannuja. Premagovali so ozebnike z naklonino 70°, po 30 m na uro, plezali v skalah z vsemi pripomočki ekstremistov v 1700 m visoki prepadni steni, plezali tudi v ledu in požledu vertikalno, se izčrpavali do skrajnih meja in se spet krepili s kisikom in s tem, kar jim je nudil tabor. V višini 7000 m so prenašali bremena po 25 kg, 7 do 12 vdihov in izdihov za en sam korak, če je bil tempo za spoznanje hitrejši na zložnejšem mestu. Ko so prišli v zadnjo, še nedotaknjeno etapo pod vrhom, so se morali umakniti, ne samo zaradi objektivnih težav, temveč zaradi popolne izčrpanosti. »To je veliki alpinizem«, vzklika Terray. »Vzrok, da osvajamo to skalo in ta led, ni otročji nacionalizem in nečimrno samozadovoljevanje, temveč da zmagamo nad svojo slabostjo in strahom, da gremo do kraja zmožnosti, da izpolnimo idealno nalogo in doživimo veselje nad tem, da smo ljudje.« 200 m pod vrhom so obrnili ter na tem kraju pustili dva kisikova aparata, vrvi, 20 klinov, in vponke. Nazaj grede so pritrčili 500 m vrvi in si s tem skoraj zajamčili uspeh nekaj dni potem. Vršni greben, ki so ga po težkem plezanju dosegli, je bil sicer nevaren, tudi težak, a edinstven. Doživetje vrha po nekaj dneh je Terray opisal konvencionalno, bolj mu je šlo za to, da poudari kolektivno vrednost ekipe. »Zmagali nismo zato, ker smo izurjeni alpinisti, ne zato, ker smo imeli kisik, zmagali smo, ker je 40 mož delalo ves čas metodično in postavilo tabor VI z vsem »komfortom«. Šerpa Wongdi pri vzponu na vrh ni jemal kisika. Na Terrayjevo zahtevo je aparat vzel s seboj, hotel pa je pokazati, kaj šerpa lahko zdrži. In je res zdržal, viteška rasa, mu je dejal Terray. Srečanje vračajočih z vrha s tistimi, ki so bili še na poti, je bilo velik problem. Tako zračen vrh, tako oster greben. Terray pravi, da mu je podoben samo vrh Salcantaya v Andih. Samo eno srečanje jih je zamudilo tri četrt ure.

Slike, ki ponazarjajo članek, so fantastične. Takih slik še ni prinesla nobena ekspedicija. Tekst in slika se dopolnjujeta, oba enako dovršena.

O PLANINSKEM MUZEJU se pri nas piše in govori že več desetletij, tudi po vojni večkrat, vendar do realizacije ne pride, čeprav se kažejo začetki v Trentu in na Jesenicah. V tej rubriki že nekaj let tudi govorimo o tem, posebno ob poročilih o delu znanega švicarskega planinskega muzeja v Bernu. Ta muzej so pretekli dve leti obnavljali in upajo, da ga bodo v letu 1963 za 100-letnico SAC tudi obnovili. Muzej se vzdržuje zelo težko, posebno sekcije nimajo razumevanja.

V l. 1962 so reorganizirali oddelek glaciologije in geologije in tu namestili dva velika reliefa Švice v merilu 1:100 000, prvi prikazuje Švico v ledeni dobi, drugi jo ponazarja geološko. Oba reliefa sta zelo instruktivna, izdelujejo jih kar v razstavnih dvoranah 2 in 3, ki sta zato že dve leti zaprti. V l. 1962 številq obiskovalcev ni naraslo, muzej pa se je močno udeležil razstave Hyspa, o kateri smo že poročali (razstava za higieno in šport), sodeloval pri razstavi prometa v Londonu, razstavi zavarovalnice v Stuttgartu, občasni razstavi PTT muzeja v Bernu (poznalci Berna bodo vedeli, da sta oba muzeja v isti hiši) z geslom Gore — prelazi — Alpe), pri občasni razstavi otroških igrač zgodovinskega muzeja v St. Gallenu (zbirka hribovskih igrač je bogata in ganljiva), muzej je posojal hribovske noše, med drugim tudi za spomladanski pohod na Jungfrau v zgodovinski noši. Muzej je v l. 1962 dobil mnogo novih eksponatov, največ daril (zbirke zemljevidov, reliefov posameznih gorskih skupin, maket, rekvizitov, fotografij, knjig, umetniških slik idr.).

Od vstopnine so dobili 1445 šv. fr., za najemnino od PTT muzeja 25 000 fr. od Berna 11 000 fr., od CC SAC 5000 fr., 53 sekcij pa je vsega skupaj zbralo 3350 fr. Med izdatki je največji strošek mezda nameščencem, 16 000 fr., za nove eksponate so izdali skoro 10 000 fr. Centralni švicarski planinski muzej bi bil prava učna ustanova za naš domači muzej. Kdor ga je kdaj obiskal, ne more pozabiti strokovne kvalitete, predvsem pa na švicarsko ljubezen do gora in vsega, kar je v zvezi z njihovo kulturo, zgodovino in vsebino. Sedanji direktor Grosjean je na 101. skupščini SAC obširno poročal o muzeju, skupščina pa je muzeju poklonila 5000 fr. izredne podpore.

NOVE CESTE V ALPAH, kakor da brez njih res ne gre. Zdaj je stekla cesta tudi na naš Dobrač, nad prelepo Ziljsko dolino, do višine 1700 m, odkoder je lep razgled na naše Julijce in vse do Furlanije. Vsakih 100 m so uredili parkirne prostore. V kratkem času so zgradili cesto na planino Tauplitz v Salzkammergut. Že je drvelo 20 000 avtomobilov po njej. Na zaključku je parkirni prostor za 600 avtomobilov.

ING. UBEDA je bil dolga leta predsednik španske planinske organizacije (Federacion Espanola de Montanismo). Spomladi l. 1962 je umrl. Znan je bil kot viden delavec v UIAA in organizator planinskega življenja v Španiji. Na njegovo mesto je stopil Felix Torres, dosedanji predsednik državne alpinistične šole, ki jo je tudi ustanovil Ubeda.

ITALIJANI NA KAVKAZU so v družbi ruskih alpinistov l. 1962 naredili nekaj lepih vzponov v Dombaju. Prišli so iz Val d'Aoste, iz Courmayeura, Champoluca in Valtournanchea, manj znana imena. Italijane je povabila SZ.

FINSKA nima gora, vendar so jeseni l. 1962 v Helsinkih ustanovili alpski klub Suomen Alppikerko (SFA). Predsednik je zobni zdravnik M. A. Jokinen. Glavni program finskih alpinistov je seveda inozemski.

POLJAKI NA KAVKAZU močno napredujejo, pojavljajo se vedno nova imena. Tako sta lani poleti dve navezi, Vesely—Karouszek in Czihula—Budin prva preplezala 1000 m visoko severno steno prelepe Bellala Kaja (3852 m) in 1500 m visoko severno steno Čotsa (3657 m). Poljska naveza je z enim bivakom preplezala severno steno Dychtaua (5189 m), za katero so tri ruske naveze pri prvenstvenem vzponu potrebovale štiri dni s tremi bivaki.

ANGLEŠKI DHAULAGIRI 1962 je propadel. Polkovnik J. O. M. Roberts je skušal sam priti na vrh, pa je moral pri 8000 m višine odstopiti zaradi plazov. Ekspedicija je srečno prišla v Kathmandu. Več sreče a na skromnejšem cilju je imela holandska ekspedicija na Nilgiri. Ne povedo ali gre za koto 7032 m ali 7148 m ali 6837 m. Masiv Nilgiri je del Annapurne in leži med dolinama Kali Gandaki in Miristi Khola. Holandce je vodil C. G. Egeler, tehnični vodja pa je bil Lionel Terray, znani chamoniški as.

KRISTIANIA IN TELEMARCK sta kot pojma v smuški tehniki znana dobrih 60 let. Strokovni značaj so tema besedama dali norveški smučarji Aall in brata Tandberg. Pravijo pa, da so prvo kristiano na smučeh izvedli že l. 1868. In še eno iz smučarskih zadev: Najmanjši kontinent, vroča Avstralija, hoče tudi imeti besedo pri belem športu. Oktobra 1962 bodo priredili v Snowy Mountains mednarodne smučarske tekme. Finančno jih bo podprla velika tobačna tovarna, zmagovalec bo poleg drugih daril dobil tudi v denarju 500 funtov, kar je že kar lepa vsota. Sicer pa — za sneg zdaj že nikjer več ne bo stiske: Umetni sneg prodira iz Amerike v vse kraje sveta. Pravijo, da zdrži trikrat toliko kot naravni, šele pri 20° C začne kopneti.

JAVA spada med najbolj zanimive indonezijske otoke. Alpinistično je ta kakor skoraj vsa Indonezija še nepreiskana. Prvi korak, vsaj za Nemece, je naredil Heinrich Harrer na Irianu (Novi Gvineji). Indonezija ima zanimive kulturne sestavine, več tisoč let staro kulturo, ki se ji pozna vpliv hinduizma, budhizma, islama, na Irianu pa se je čas ustavil v kameni dobi, torej svet poln kontrastov in zanimivosti. Javanske gore so ugasli in še delujoči vulkani. Zaradi svoje klime so za Evropejca posebno dobrodošle, saj je Djakarta (Batavia) znana po svojih neugodnostih, vročini in vlažnosti, Holandci so Djakarto imenovali »grob belega človeka«. Dr. Rudolf Gramich, znan nemški planinski avtor, je 14 dni po prihodu na Javo že iskal okrepčila na Puntjaku, 1500 m visokem prelazu, kjer je več diplomatskih misij postavilo

svoje bungalove. Blizu tem je vrh Gunung Gede skoro 3000 m visok in jezero Telaga Vama, pobarvano jezero, ki da ga je najokala nesrečna princeza. Iz Bandunga zelo radi hodijo na vulkan Tangkubanprahu (1800 m), znan po bujnem rastlinju. »Tu bi ozelenel zobotrebec«, pravi Gramich. Tudi o tem vulkanu se je spletla bajka, ki močno spominja na Ojdipa in Jokaste, na Ojdipov kompleks. Potem je Gramich obiskal še Gunung Merbabu (3100 m). To je že celo potovanje. Večina javanskih gora ima na vse strani dolga položna pobočja, tako da niso videti visoka, v resnici pa so. Vzpon na Merbabu je prav tak, a zaradi vročine kljub vsemu naporen. Težak transpirira po 40 l vode, za planinca pa ne velja dosti manj. V višini 2200 m je mestece templjev Vonosobo. Posebna vrsta gora je merapi — ognjena gora, živ vulkan. Najlepša te vrste na Javi je Jogjakarta, tudi polna starih javanskih spomenikov. Na vzhodni Javi se dviga 3800 m visoki Semeru in Evropejcem, ki žive v Surabaji, zelo znani Bromo.

O turizmu ali alpinizmu na Javi seve ni govora. Gramich pravi, da tega tudi ne bo, ker je podnebje tako neugodno za hojo. Vsak vzpon na višje vrhove je majhna ekspedicija, ker je treba s seboj nositi precej brašna, še več pa vode, najeti je torej treba nosače.

LOURDES pod Pireneji je tudi eden od francoskih planinskih centrov. Po dolini Gave se pride do Gavarnie, gorske vasi v višini 1357 m, tam blizu pa se dviga več tritisočakov v stranskih dolinah, med njimi 3398 m visoki Vignemale, ves na francoskem ozemlju. Ne daleč od Gavarnieja je Pic de Marboré (2253 m). Gavarnie je zelo znan tudi v naši planinski zgodovini, odkar je francoski geolog Ami Boué primerjal našo Logarsko z gavarnijskimi Pireneji. Blizu tam je špansko francoska meja, ki poteka tudi po zanimivi Brèche de Roland, Rolandovi škrbini ali bolje vrati, ki jih je, verjemi ali ne, z mečem izekal ponosni Roland. Na španski strani je dolina Arrazas, španski narodni park.

USTANOVITELJI ÖAV so bili zelo mladi ljudje: Mojsisovics 23 let, Paul Grohmann 24, Guido v. Sommaruga celo samo 20 let. Seveda so imeli vplivne zaščitnike, saj so med 627 vpisanimi člani ÖAV dne 19. nov. 1862 večji del zdravniki, juristi, profesorji, oficirji, tovarnarji, trgovci, uradniki in celo — knezi. Vendar je organizacija ÖAV pripadla tej študentovski trojki. Senn je za ustanovitev DAV dobil idejo od Avstrijcev. Mojsisovics je bil jurist, kot planinec pa se je začel ukvarjati z geologijo in je napisal lepo število geoloških razprav, bil je celo docent na dunajski univerzi za specialno geologijo. Bil je poleg tega celih 11 let predsednik sekcije »Avstrija«, še l. 1897. Svoje premoženje, 1 milijon avstrijskih kron, je volil dunajski akademiji. Grohmann je znan kot pionir Dolomitov (Wanderungen in den Dolomiten 1877). Sommaruga je bil po rodu

Italijan. Zelo dobro je poznal Karavanke in Kamniške Alpe. Kot jurist se je močno uveljavil v komunalni politiki na Dunaju in v avstrijskem državnem zboru.

EVEREST — LHOTSE — NUPTSE bodo cilj ene same ekspedicije in to ameriške — pod nemškim vodstvom. Vodil jo bo Norman Dyhrenfurth, ki že nekaj let živi v Kaliforniji kot švicarski državljani in je star 44 let. Namen ekspedicije je, proučiti vzdržljivost človeka, start je določen za maj 1963.

ŠPORTNA HIŠA SCHUSTER v Münchenu praznuje letos 50-letnico ustanovitve. Ustanovitelj Avgust Schuster je bil znan alpinist, v svojem dnevniku si je zapisal 2000 vrhov, ki jih je oblezel, med njimi 25 prvih vzponov. Iz skromne trgovnice s štirimi nameščenci je v 50 letih nastala svetovno znana firma z 200 nameščenci. Ima velike zasluge za razvoj alpinizma, saj je njeno ime povezano z vedno novimi iznajdbami in rekviziti. Že l. 1913 je Schuster prodajal manchon — plezalnike, najnovejše smuške vezi in stremena, med obema vojnama ASMÜ — višinski šotor, po vojni pa prvo nemško perlonsko vrv ASMÜ. Za 50 letnico se je hiša povečala, dva arhitekta pa sta ji dala najmodernejšo notranjo in zunanjo ureditev.

GORE NAD TAGLIAMENTOM je naslov članka S. Walcherja, znanega avstrijskega publicista, v švicarski reviji »Les Alpes«, dec. 1962. Opisuje gore, o katerih v našem listu že nekaj časa piše dr. Viktor Vovk. Avtor se drži v navedbi višin in imen VIII. zv. »Hochturist in den Ostalpen« ter Alpi Carniche CA in TCI 1954. Nemški avtor seveda sledi nemške stopinje v Karniji. Ob takem članku kulturno zgodovinska in politična vrednost dr. Vovkovih razpravljanj še bolj zraste.

HUASCARAN 1962, še enkrat, saj je katastrofa odmevala po vsem svetu in jo zdaj proučuje marsikateri glaciolog in geograf, če najde priložnost. Cordillera Blanca v Peruju spada med najlepša gorovja na svetu. Je dolga 170 km in ima v severnem Peruju 30 vrhov, preko 6000 m visokih, ki so zaradi svoje težke pristopnosti, impozantnosti in sijaja vabljiv cilj alpinistov, geologov, glaciologov in geografov iz vsega sveta. Club Andinista Cordillera Blanca s sedežem v Huarazu izdaja vsako leto dobro urejeno »Revista« in je obenem dober vodič in pomočnik vsem turistom in znanstvenikom. Eden med njimi je Švicar W. Ruegg, ki živi večji del v Limi. V članku o huascaranski katastrofi piše, da je vzrok treba iskati predvsem v posebni naravi morenskega sistema. Snežna meja se je pomaknila v višino 5000 m, med ledeniško čelno moreno in ledeniškim jezikom so ostale številne »lagune«, ledeniška jezera, ki s svojo vodo pritiskajo na ne dovolj usedene in trdne jezove iz nekompaktnega

morenskega materiala. Zato je prišlo v zadnjih desetletjih do velikih katastrof. Huarez 1941, Chavin 1945, Huallanca 1950, Huascarán 1962. Vendar ima slednja poseben značaj. Prizorišče je isto, dolina Santa, edina podolžna dolina v Peruju, ki drži proti Tihemu oceanu, imenujejo ga peruansko Svico. Huascarán, 6768 m, je najvišji vrh dežele Inkov in okraja Ranrahirce. 10. januarja 1962 kmalu po šesti uri zvečer so se z višine 6200 m odkrhnile ledene stene, poledenele opasti in balkoni, klože, skale in pečine iz zapadne stene in zgrmele skoro navpično 700 m niže na ledeniški kotel, ki teh mas ni zadržal, ampak so se valile naprej. Računajo, da je bil začetni volumen mase $2\frac{1}{2}$ do 3 milione m^3 , na koncu pa je narasla na 11 milionov m^3 . Spotoma je pokrila in pobrala 12 vasi in zaselij (Puyacucho, Encayoe, Armapampa, Yanama, Chico, Shacsha, Ranrahirca in druge). Zračni pritisk te mase je bil tolikšen, da je lomil evkalipte, ki so stali daleč stran od ogromnega plazu. Brzina plazu je znašala 110 km na uro, vse skupaj je prigrmelo v dolino 10 minutah, v višjih legah pa je bilo časa za alarm še manj, vprašanje pa je, če je bil sploh mogoč. Doslej so našli čez 4000 človeških žrtev, ranjencev ni, preživelih zelo malo.

Rio Santa je narasla za več kot 12 m, odnašala pošastni material ter odlagala izmalíčena trupla na svojih bregovih.

Vzrok torej tu ni bil prodor »lagune«. Lagune in njihove grožnje so začeli proučevati že pred 20 leti (Broggi, Kinzl, Heim, Oppenheim, Egeler, de Booy, Fernandez Concha, Ali de Zsepessy, Fricker, Schatz in drugi). Eksistira posebna »Comission de las Lagunas de la Cordillera Blanca«, ki je organizirala inspekcijsko in signalno službo. Poleg lagun ogrožajo to pokrajino še razni seizmični nemiri, konfiguracija pobočij in še druge posebnosti, ki vse skupaj predstavljajo stanovitno kolektivno nevarnost, zoper katero se je težko braniti, ker jo je težko opredeliti in prepoznati. Ruegg predlaga mednarodno znanstveno pomoč, ustanovitev domačega instituta, ki bi proučil, kako bi se take katastrofe tehnično obvladale.

PREČENJE SHKHELDE (Škelde) je opisal Anglež Hamish Mac Innes v The Alpine Journal, maj 1962, francoski prevod je izšel v »Les Alpes« 1962/IV. Ker je »mednarodni« Kavkaz ena od značilnosti zadnjega časa, nekaj ekscerpta: Angleže je l. 1961 povabila sovjetska planinska organizacija. Rok za odgovor je bil kratek in tako so mogli iti le trije: M. Vyvyan iz Cambridgea, George Ritchie iz Edinburgha in avtor članka. Očarani nad moskovsko gostoljubnostjo v Moskvi in v planinskem taboru so se Angleži razgledali v sovjetski alpinistiki in njeni organizaciji, o kateri smo že večkrat poročali. Disciplina v taboru jim je presedala, tako da so dežurnega mojstra športa zmerjali s »kričačem«, drugega z »oso«. Hrana jih ni ravno navdušila, pač pa ženska družba. Na

prvi turi se niso dobro izkazali pred sovjetskim vodnikom Turom in Banderovskim. Vendar so se odločili za zahtevno prečenje Škelde ob vseh varnostnih ukrepih, med drugim so vzeli s seboj tudi »walkietalkie« (primopredajni aparat). Vsak je imel na hrbtu 25 kg in ko so tako obloženi zagledali našagani greben Škelde, jim je postalo tesno pri srcu. Bivakirali so najprej na Užbinem ledeniku, čeprav bi se bili lahko še povzpeli za 300 m. Toda — Rusi niso povedali zakaj tako, niti tu niti kasneje. Ze prvi dan jih je zajela snežna vihra. Premočeni so si postavili šotor in v njem preždeli dva dni. Potem so plezali v svežem snegu s 25 kg na plečih večji del II. stopnje. Nasproti jim je prišla sovjetska vojaška naveza petih mož in se nasproti njim vedla izredno tovariško, »taka plemenitost pa je tipična za vse ruske alpiniste«. Na povratku je kamen težje poškoval kolena vodnika Igorja Tura in ker je tura dolga, so morali čakati na pomoč. Družbo jim je tu delalo sedem alpinistov iz Rostova in razumeli so se dobro: prepevali so angleške in sovjetske pesmi in si vzajemno delili brašno. Bili so že deseti dan na nogah in ture še ni bilo konec, imeli so pač smolo z vremenom. Počutili so se kakor Prometej na Kavkazu, orel, ki jim je kljuval drob, pa je bil — glad. Toda na špiku so našli rezervno hrano. Z Rostovčani so postali pravi prijatelji, kar težko so se poslovali, ko so Rostovčani odhajali v Svanetijo. Ko so se Angleži vrnili v taborišče Spartak, so jih tu pričakali vsi taborniki. Videli so signale za pomoč, vedeli za težave pri prečenju in tako ni bilo konca čestitk, poljubov, ploskanja in celo rož. Avtor pravi, da je na prečenju izgubil 10 kg.

Zvečer je bil zbor in Angleži so od Abalakov sprejeli naslov »alpinistov SZ«. Bili so prvi tujci, ki so izvršili to težavno prečenje. Avtor izjavlja, da je imel v Špartaku najlepše počitnice in da je našel tu resnične prijatelje.

ALI JE PLANINSTVO ŠE SODOBNO, se vprašujejo v razvitih turističnih deželah posebno pozimi, ko razne žičnice, vzpenjače in lifti odnašajo smučarje v višave, da ti potem zdrve po prirejenih dirkalnih pistah spet v dolino, daleč stran od tiste smučarske »vožnje«, ki je bila v navadi v začetni dobi smučarstva. V Avstriji deluje po statistiki iz l. 1962 že 793 različnih takih prometnih naprav, ki lahko potegnejo 71,5 milijona oseb, torej desetkrat več, kot ima Avstrija prebivalcev. 40 do 45 milijonov od teh odpade po Erwinu Mehlu na zimske potnike. Ampak, ne smemo pozabiti, da so se ljudje radi vozili v hribe že v klasičnih časih alpinizma: Zobata železnica na Rigi je že l. 1871 prepeljala 60 000 potnikov. V primeri s številom članov SAC v tistem času je ta številka gotovo ogromna. Gornje vprašanje torej najbrž ni upravičeno. Ljudi, ki bodo v hoji v gore iskali svoj užitek, v borbi z goro svojo slast in potrditev, ne zmanjkuje.

Kljub milijonom turistov na žičnicah ali pa prav zaradi njih in ob njih rastejo tudi množice planincev in vrste alpinistov.

PARAGRAFI na smučarskih dirkališčih so že nekaj let sem problem v razvitih turističnih deželah. Mehanično prenašanje prometnih pravil s ceste ali plovbe na smučarijo ni smiselno, saj gre pri smučanju zgolj za šport, vendar jih je treba nekako vzpostaviti, ker je ob žičnicah nastala gneča, ta pa zahteva red, ureditev. Nekaj predpisov je treba že za pisto samo, vendar gotovo ne takih opozoril, ki naj bi smučarja opozarjala na prirodne težavnosti terena. Prepovedano je smučati po cestah in potih v strnjjenih naseljih. Bavarski paragraf grozi z globo 150 DM ali z zaporom, če smučar na pisti brezobzirno vozi ali če hodi po njej brez smuči ali če ga zalotijo na njej s psom. Smučar je kaznovan, če na progi koga povoz, sune ali mu celo povzroči kaj hujšega ali ga v nesreči pusti brez pomoči. Sodnik seveda presodi, če je smučar res brezobziren in v kolikšni meri brezobzirno vozil. Pravice do odškodnine v smučarskih karambolih pa še niso določene, za zdaj gredo take pravde mimo večji del brez odškodnine, češ, šport je šport in brez tveganja ne gre. Pravni predpisi in postopki tu šele nastajajo. Brezobzirno vozi, kdor v gneči drvi tako, da se z zaviranjem ne more ogniti nesreči. Tempo je seveda relativen in se meri po tem, kaj smučar zmore. Pri prehitevanju je odgovoren tisti, ki prehiteva. Desno ali levo pravilo ne pride v poštev. Tu je treba pustiti svobodo. Kdor vozi spust brez krmarjenja in pri tem povzroči karambol, plača na Bavarskem 2000 mark, za bolečine s trajno poškodbo zraven še 3500 do 4000 mark, torej globa, s katero bi si lahko nabavil VW, model Standard. S paragrafi je tudi že ocenjena odgovornost izurjenega planinca-smučarja, če na turi izgubi neizurjenega. Če je izurjeni povabil neizurjenega in ga povedel v objektivno nevaren zasnežen predel, odgovarja pred sodiščem. Če je zaradi poškodbe nastopila smrt, je na mestu odškodninski zahtevk dedičev, otrok.

Pri nas te stvari še niso aktualne, verjetno pa bodo kmalu, saj lahko pričakujemo tudi napredek smučarskega športa in s tem zimskega turizma, ki ga pri nas skoraj še ni. Razumljivo je, da se o pravih in rabsodbah po napisanem in nenapisanem smuškem pravu mnogo govori in da je zadnja leta mnogo pravnih sporov, ki se rešujejo zunaj sodišč, na raznih športnih forumih.

VZHODNI CHACRARAJU, eden od 29 šesttisočakov v Beli Cordilleri, je, sodeč po posnetkih francoske ekspedicije, zares vertikalni huragan ledu in skal. Famozna, pravljica gora po svojih oblikah, ki se črtajo na obzorju, famozna tudi ekipa, ki ji je stopila na vrh. Ob takih posnetkih bi se morala naša sodobna fotografija učiti tehnike, predvsem pa izbire motiva in tematike.

Nekaj ekscerpta (Les Alpes, dec. 1962): Francozi so v Beli Cordilleri že marsikaj lepega naredili. O Alpamayo (6100 m) smo pred leti poročali natančneje. Poleg tega so prvi stopili na Pisco (6000 m), Quitaraju (6100 m) in Huantsan (6400 m). Chacararaju so oblegali Amerikanci in Nemci, pa so obrnili, češ to bi bil samomor. Nato so l. 1956. Francozi prišli na Zahodni Chacararaju, pod Terrayevim vodstvom. Od 29 šesttisočakov je ostal nepremagan le še Vzhodni Chacararaju. Maillard, eden od članov ekspedicije, ki ga je vzela na muho, je za svoja dva tovariša v ekspedicijski navezi zapisal prosto po Voltaireju: Če bi Dubost in Gendre ne eksistirala, bi ju bilo treba ustvariti. Poleg teh dveh so v ta drzni andinski team prišli še Gevril, Puiseux, Sandoz, Soubiz in Parat, na čelo vseh pa Guido Magnone, za njim še Terray. Kot fotist se je pridružil znani Languepin, kot zdravnik Lartizien, financirala pa sta CAF in FFM. S seboj so vzeli 2200 m vrvi, 92 lesenih in aluminijastih zagod, šotorov za 76 oseb, 3 tone brašna, inventariziranega po abecedi na 35 straneh, razmnoženo v 15 izvodih. Baza, nato trije tabori, običajno ravnanje vseh ekspedicij, šablonski opis, da bolj šablonski ne more biti, toda niti ni treba, da bi ne bil. Tu povzame besedo samo kvaliteta dejanja in ponazorilo — posnetek. V višini 6000 m večji del plezanja IV—V, en detajl celo V A₂, doslej najnapornejši previs v taki višini. Magnone in Terray že lahko tvegata tako trditev. Celi raztežaji značnih ledenih prečnic, vzponi po ledenih strminah do 80° v zadnjih raztežajih pod vrhom, samomorilne situacije, če bi bilo to v Alpah, tu pa je led v takih strminah neverjetno soliden. Ko so se tega navadili, so jim bile stvari, v Alpah nemogoče, premagljive. Ko je Lionel s kamero »mitraljiral« prelesten pogled na Alpamayo, je Soubiz »jokal od veselja«. Arhitektura ledu in snega je vsepovsod govorila zoper običajne zakone ravnotežja. Vsi člani ekspedicije so prišli na vrh, ne vsi naenkrat, ker enostavno za toliko ni prostora na vrhu, in zaradi ekspedicijske tehnike. Terray in Languepin sta šla na vrh celo dvakrat a to zaradi filma. Ko človek gleda del njunega »izplena« v francoski reviji, mu je popolnoma jasno, zakaj Francozi odnašajo največ priznanj na trentskem festivalu.

SALTORO KANGRI (7742 m) je vrh v Karakorumu, na katerega je 24. julija 1962 stopila japonska ekspedicija, dva Japonca in en Pakistanec. Francosko-holandska ekspedicija je imela srečo in uspeh na Nilgirijsu v Nepalju, na Nupču (7018 m) pa so bili uspešni spet Japonci 21. maja 1962. Na Nupču so že l. 1949 skušali priti Švicarji. Nupču se dviga v masivu Dhankuta Himal, zahodno od masiva Kangčendzöng.

MODERNA AVTOCESTA iz Kufsteina na Brenner bo stala blizu dve milijardi šilingov, torej ca. 6 milijard dinarjev. Dala jih bo neka newyorška bančna grupa. Novih avto-

cest v glavna smuška področja Avstrije in Švice je vsako leto več, vsako leto beremo o novih načrtih in novih dosežkih pri ustvarjanju osnovnih pogojev za turistično industrijo, ki tako poganja napredek na vseh gospodarskih področjih.

SIRDAR GYALZEN NORBU je bil eden od najbolj znanih šerp. Rodil se je 1917 v Solo Khumbu, živel pa je dalj časa v svoji hiši v Dardžilingu. Spremljal je kot šerpa, potem pa kot sirdar vrsto angleških, italijanskih, francoskih in japonskih ekspedicij. Jean Franco pravi o njem v nekrologu, da se je proslavil s tragedijo na Api, v nepalski Himalaji. Res je skoraj neverjetno, kar je tedaj zdržal. Do smrti izčrpan je z Apija (7132 m) sestopal z Rosenkrantzem, ki je bil prav tako na koncu svojih sil. Po strašnem bivaku sta sestopala naslednji dan, Rosenkrantz je večkrat omedlel in Galzen ga je moral nositi. Sam je dobil snežno slepoto. Proti večeru se je moral plaziti po vseh štirih in z otipavanjem slediti gaz prejšnjega dne. Sledil je drugi bivač v ledeni razpoki. Proti jutru je Rosenkrantz umrl. Še vedno slep je Gyalzen našel bazo in v njej Ghiglioneja, šefa ekspedicije.

11. maja ga je vzel plaz na Lang Tang Himalu, ko je služil japonski ekspediciji. Poleg izredne telesne kondicije je imel tudi izredno duševno energijo in organizacijske sposobnosti. Francozi ga ne morejo prehvaliti kot sirdarja I. 1954 in 1955 na Makaluju I. in II. (8470, 7661 m). Bil je tudi z Japonci na Manasluju, torej na dveh osemtisočakah, prvi človek, ki se mu je to posrečilo. Japonci so ga posebno častili. Franco pravi, da je na Makaluju igral veliko vlogo v prvem planu.

LEON COUTTET je spadal med najvidnejše chamoniške vodnike in profesorje ENSA, francoske alpinistične šole, in smo ga tudi večkrat omenili. Izpite je opravil l. 1946 in mu je komisija k uspehu posebej čestitala. 26 let star je bil že predsednik chamoniških sodnikov, kmalu nato inštruktor v ENSA. L. 1959 je vodil ekspedicijo na Kavkaz. Vzpon v Užbi je štel za vrh svoje bogate alpinistične kariere. Smrt ga ni zatekla v gorah, ampak na družinskem sprehodu.

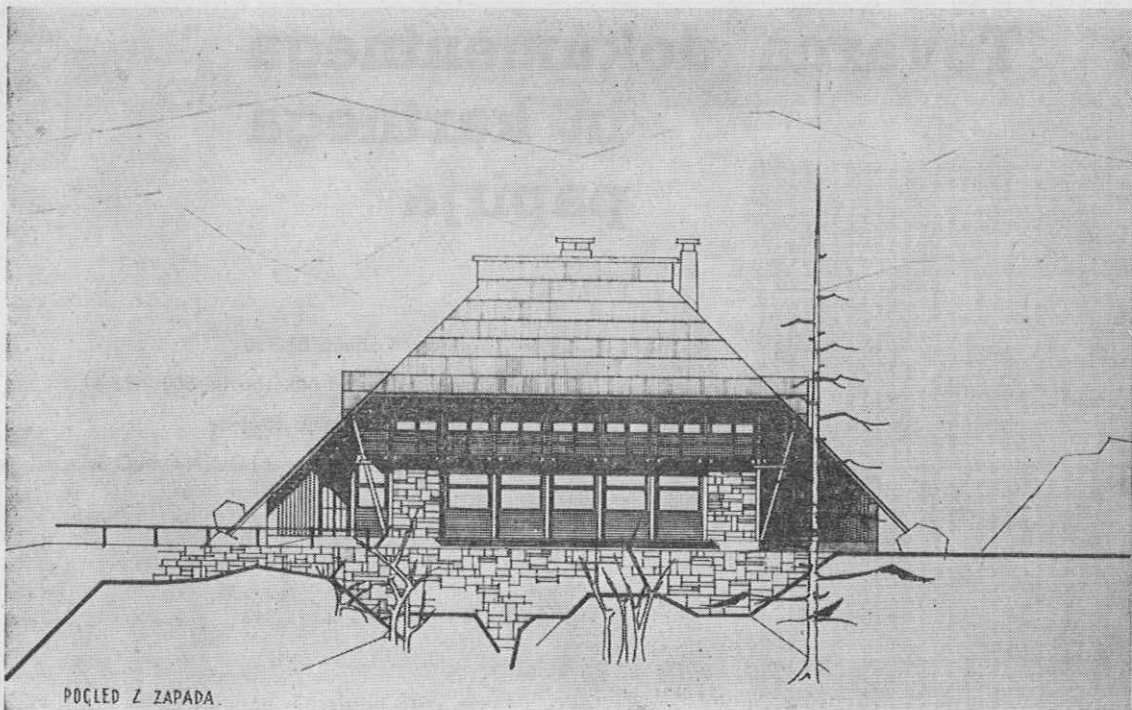
TURISTIČNO LETALSTVO v Švici razpihuje polemiko. Društvo gorskih vodnikov je zagovarjalo letalske družbe, ki so uvedle aerotaksi, z zaslugami za reševanje v gorah. V tem je seveda nekaj narobe. SAC je samo uvedel v reševalne metode letala in jim bo vselej priznal njihove zasluge, čeprav samo letalstvo reševanja spet nikoli ne bo moglo prevzeti, zoper turistično letalstvo pa mora dvigniti svoj glas v skrbi za ohranitev miru v švicarskih gorah. Zato predlaga SAC, da švicarski parlament sprejme v zakon o letalstvu tudi naslednje določbe: Letala smejo štartati in pristajati samo na priznanih letališčih, razen kadar gre za vojaške ali reševalne namene, za vsako izjemo je treba do-

biti posebno dovoljenje; urjenje letalcev v gorah za turistično letenje naj bo dovoljeno samo na določenih mestih; pri vajah turisti lahko prisedejo. Izjeme veljajo za reševanje in za konvencionalne prelete Alp, za prenos materiala in za znanstvene in podobne namene. SAC pa je odločno zoper širjenje turističnega letenja nad Alpami, ker je dolžan ohraniti Alpe pred mehanizacijo in komercializacijo. O tem je pisal tudi Peter Dürenmath v članku »Narava in tehnika«, češ da je danes turizem brez žičnic že mikaven, beg pred mehanizacijo je danes že reakcija na enostranski razvoj, ne gola sentimentalnost. Švicarji so se odločili za odločen boj zoper turistično letenje, češ tudi avtomobilov pred 60 leti ni bilo veliko, sedaj pa morajo graditi »nacionalne ceste«, na katerih pešču že ni več obstanka.

STROŠKI ZA REŠEVANJE V GORAH v Švici neprestano rastejo. Zdaj znašajo 20 do 120 frankov dnevno za vodnike, za pomožno osebje nekoliko manj, vse glede na težavnost sveta in okoliščine pri reševanju. Finančni problem postaja zato pri švicarski reševalni službi resen problem, prihaja do sporov zaradi plačila, posebno če reševanje ni naročeno in se ga vodja reševalne postaje loti po svojem premisleku. Vodje postaj so zato večkrat v hudi zagati: Ali naj odidejo z ekipo in s kakšno? Kako usmerjati operacije, da bo reševanje varno in učinkovito obnem? Zraven pridejo še spori med reševalci pešci in letalci. Npr. smučar si je polomil nogo, kanadske smučiči so sicer bile v bližini, a niso vedeli zanje. Pošljejo po helikopter, ker tega ni bilo, prileti avion s kanadkami. Kdo bo plačal? 8 in pol švicarskih frankov na minuto, blizu 2000 din, na uro torej 120 000 din. Neko vdova je prejela za reševanje sina, ki se je izgubil v megli na Titlisu, račun za 2642 fr., od tega 1991 šv. fr. za zračno intervencijo, blizu pol milijona din. Kje naj to ženska vzame, ki ji je bil sin edina opora! Račun so poslali občini. — V letu 1961 se je v švicarskih Alpah smrtno ponesrečilo 87, 45 pa težje poškodovalo. V tem številu niso zajeti tisti ponesrečenci, ki jih je zračna reševalna služba sama rešila.

NACIONALNI PARK MT. MC KINLEY obsega 8000 km², torej polovico švicarskega alpskega sveta. Tu veljajo zoper letenje strogi predpisi, čeprav je letalo tu skoraj edino prometno sredstvo. Planinec, ki se odpravi tu na 6000 m visoki vrh, si sme dovoliti en sam aprovizacijski »odmet« iz letala, a še to le do višine 2400 m. Tudi na drugih področjih se Alaska brani pred vsesplošnim širjenjem avionskega grmenja.

NA SÄNTIS je peljal učitelj iz St. Gallena 13 dečkov, čeprav so mu odsvetovali zaradi novega snega in mraza. Učenci so sicer prišli na vrh, močno izčrpani, dva so morali po sestopu takoj odpeljati v bolnišnico. Kantonalne oblasti v Appenzellu so učitelja po pravici postavile pred sodišče.

SLOVENIJA PROJEKT

LJUBLJANA, CANKARJEVA 1/V. TELEFON 22-546, 21-529, 21-569

IZDELUJEMO NAČRTE ZA PLANINSKE DOMOVE,
ZAVETIŠČA, HOTELE IN WEEKEND HIŠICE.

PROJEKTIRAMO ŠPORTNE OBJEKTE: TELOVADNICE,
PLAVALNE BAZENE, IGRIŠČA.

PRIPRAVLJAMO URBANISTIČNE IN ZAZIDALNE
NAČRTE ZA TURISTIČNA OBMOČJA.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

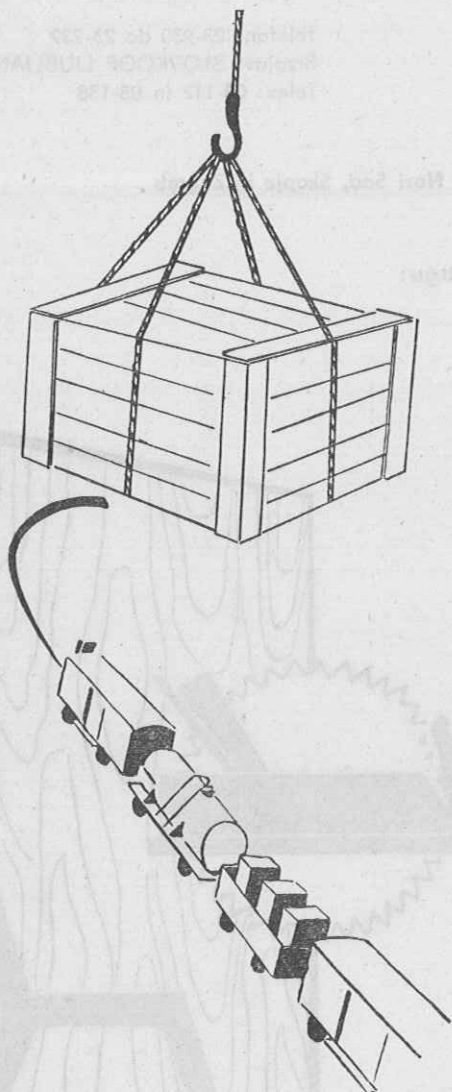
MEDNARODNA ŠPEDICIJA,
TRANSPORTI IN SKLADIŠČA

»Intertrans – Globus«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA CESTA 152 A

— telefon: h. c. 33-662

— telex: 03-107

opravlja

KVALITETNO,
POCENI
IN HITRO

- vse špediterske usluge v zvezi s tuzemsko in mednarodno blagovno menjavo ne glede na vrsto in količino blaga;
- vse carinsko posredniške posle pri uvozi in izvoznih pošiljkah;
- kvalitetni in kvantitetni pregled blaga;
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili v tuzemstvu in inozemstvu, sejemske usluge z lastno mehanizacijo;
- nakladanje, prekladanje, skladiščenje, hranjenje in zavarovanje blaga.

INTERESENTI ZAHTEVAJTE INFORMACIJE IN PONUDBE OD CENTRALE
PODJETJA IN PODRUŽNIC: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA, MARIBOR,
CELJE, JESENICE, KOPER, NOVA GORICA, SEŽANA, NOVI SAD, SU-
BOTICA.

S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE O SOLIDNOSTI OPRAVLJE-
NIH USLUG SAMI PREPRIČALI.

Podjetje za izvoz in uvoz lesa in lesnih izdelkov – notranji trg

SLOVENIJALES - KOOPERATIVA

LJUBLJANA — Beethovnova 11

Telefon: 23-930 do 23-939
Brzjav: SLOVkoop LJUBLJANA
Telex: 03-112 in 03-138

Predstavnitva in prodajalne: Beograd, Celje, Ljubljana, Novi Sad, Skopje in Zagreb

Izvažamo in prodajamo na domačem trgu:

- žagan les
- montažne hiše
- stavbeno pohištvo
- zaboje in platoje
- gozdne sortimente
- frize
- parkete
- ladijski pod
- vezane plošče
- panelke
- trde lesovinske plošče
- izolirke
- iverice
- furnir
- čevljarska kopita
- lesene čevljarske žebličke
- športne artikle
- šolske potrebščine in merila
- strojilne ekstrakte
- izdelke lesne galanterije
- stole
- fino in serijsko pohištvo

ZVESTI SOPOTNIK

»BLED de luxe«

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

patentirano žico, svetlo in pocinkano v dimenzijah od 0,4 do 5 mm (dimenzije in tolerance po JUS C.B6.110 i JUS C.B6.111), patentirano žico izdelujemo iz SM ogljikovega in elektro jekla in normalno dobavljamo v kolobarjih.

patentirano žico za prednapeti beton dobavljamo tudi kot poravnano in ponovno namotano v kolobarje sledeče velikosti:

- ⌀ 5 mm v kolobarjih 1500 mm
- ⌀ 2,5 mm v kolobarjih 600 mm

do plemenitih jekel